A zsidó evangélium: Jézus élettörténete

(Toledot Jesu)

a szöveget kiadta és fordította

Zsom Dóra

Budapest 2023

A ZSIDÓ EVANGÉLIUM
Jézus élettörténete
(*Toledot Jesu*)

Keleti Tanulmányok

Oriental Studies

19

Sorozatszerkesztő

Kelecsényi Ágnes

A ZSIDÓ EVANGÉLIUM
Jézus élettörténete
(*Toledot Jesu*)

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
Keleti Gyűjtemény
Kaufmann A 559

A bevezető tanulmányt, a fordítást és a szövegkiadást
a kézirat alapján

ZSOM DÓRA

készítette

BUDAPEST 2023

Technikai szerkesztő
Vas Viktória

Személy- és helynevek mutatója
Budai-Király Tímea

Borítóterv
Boromisza János

ISBN 978-963-7451-93-5
ISSN 0133-8862
https://doi.org/10.36820/Oriental.Studies.19

Nyomdai kivitelezés: Prime Rate Kft.
Felelős vezető: Tomcsányi Péter

A kötet az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok
(NKFI/OTKA K 134220 számú projekt) támogatásával készült.

A kötet a Magyar Tudományos Akadémia és Könyvtára alapításának 200. éves évfordulója, az MTA200 ünnepi programsorozat keretében, az Akadémia támogatásával jelent meg.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető tanulmány 7

Jézus élettörténete (fordítás) 46

Toledot Jesu (szövegkiadás) 81

Irodalom 159

Rövidítésjegyzék 161

Személy- és helynevek mutatója 162

A fordító megjegyzése:

A szövegben szereplő ószövetségi, illetve a rabbinikus irodalomból származó idézetek a saját fordításaim. Az újszövetségi idézetek a Magyar Bibliatársulat Újfordítású Bibliájának 1990-es kiadását követik. Az idézetek a szövegben kurziválva vannak.

BEVEZETŐ TANULMÁNY

A *Toledot Jesu* műfaja, keletkezése és történeti kontextusa

A *Toledot Jesu* (magyarul: *Jézus élettörténete)* kereszténységellenes polemikus mű, egyfajta evangélium-paródia. Annak ellenére, hogy az evangéliumokhoz hasonlóan Jézus életét beszéli el, nem tekinthető azok párhuzamának, hiszen nem önálló forrásként jött létre, hanem az evangéliumokat figurázza ki, vagyis azokon alapul, már előfeltételezi azok meglétét és ismeretét. A *Toledot Jesu* tehát nem egy autentikus zsidó hagyomány Jézus életéről, hanem a keresztény iratokhoz képest másodlagos vitairat, mely azokra válaszul született. Szerzője és keletkezésének ideje nem ismert, és szerzőség helyett is inkább szerkesztésről beszélhetünk: vagyis már meglévő polemikus, parodisztikus elemek egy, koherens történetbe foglalásáról. Ráadásul ez a szerkesztési folyamat többször ismétlődött, aminek köszönhetően a *Toledot Jesu* eltérő recenziókban maradt fenn.

Mivel a *Toledot Jesu* műfaja paródia, az evangéliumokban elbeszélt eseményeket kiforgatja, sőt továbbmenve, a keresztény vallás legmagasztosabb tanításait a lehető legalacsonyabb, altesti okokra vezeti vissza. A szövegben erőteljesek a szóbeliség jellegzetességei (rövid mondatok, dialógusok, visszatérő formulák használata). Ugyanakkor a szövegnek egy igényesebb, műveltebb polemikus rétege is megfigyelhető, elsősorban Jézus és a bölcsek szócsatáiban, melyek során bibliai idézetekkel próbálnak egymás fölé kerekedni.

Egy része azoknak az életrajzi mozzanatoknak, melyeket a *Toledot Jesu* tulajdonít Jézusnak, megtalálható egyrészt a Talmudban, másrészt a korai keresztény szerzők műveiben is, akik ezeket nem Jézus életének tényleges eseményeiként, hanem a zsidók hamis vádjaiként említik. Nem lehet egyértelmű választ adni arra a kérdésre, hogy a különálló motívumokat mikor fűzték fel egyetlen narratív szálra, mikor jött létre az összefüggő elbeszélés, de a korai keresztény szerzők említik,

hogy a zsidók szinte vallási propagandát folytatva igyekeztek a Jézus életéről szóló keresztény hagyományt cáfolni. Meg kell jegyezni, hogy ez a propaganda a saját népük, vagyis a zsidóság meggyőzését és a zsidó vallás keretein belül tartását célozta, nem a világ kereszténysége ellen irányult. A kereszténység kialakulásának idején ugyanis a zsidó vallás több irányzatra szakadt (rabbinikus, farizeus, esszéneus, szadduceus), és a kereszténység sem volt más kezdetben, mint egy a zsidó vallás szektái vagy irányzatai közül, mely csak később vált ki a zsidóságból és különült el önálló vallásként. A Talmudban és máshol előforduló polemikus állításokat ebben a kontextusban kell látni: ezek a rabbinikus irányzat gúnyos megnyilvánulásai az egyik rivális zsidó szekta, vagyis a kereszténység ellen. Szent Jusztinusz (2. század) a *Párbeszéd a zsidó Trifonnal* című munkájában azt állítja, hogy a zsidók kifejezetten apologetikus céllal követeket küldtek szét azért, hogy a keresztény hitet cáfolják, azt eretnekségnek bélyegezzék, és Jézus életéről is „keserű, sötét és igazságtalan történeteket terjesztettek".[1] Ez nem azt jelenti, hogy a *Toledot Jesu* valamely verziója ekkor már létezett, de azt mindenesetre mutatja, hogy a korai kereszténységellenes polémia eszköztárába tartozott az, hogy Jézus életének eseményeit szarkasztikusan értelmezzék, vagy kifigurázzák.

Nem megállapítható, hogy a Jézus életéről szóló zsidó hagyományokat mikor foglalták először egy koherens narratívába, a tudományos kutatás a harmadiktól a nyolcadik századig érvel különböző lehetséges időpontok mellett. A legtöbb kutató abban azonban egyetért, hogy a *Toledot Jesu*t összefüggő, írott műként először nem a zsidó források említik, hanem 826 körül Agobard, Lyon püspöke, *De Judaicis superstitionibus (A zsidók hiedelmeiről)* című munkájában. Bár a szöveg címét nem közli, viszonylag részletesen összefoglalja a paródia tartalmát, és ez az összefoglalás szerkezetében és tartalmában is nagyjából megfelel

1 *Ante-Nicene Christian Library: Translations of the Writings of the Fathers. Vol. II. Justin Martyr and Athenagoras,* szerk. Alexander Roberts, James Donaldson, Edinburgh, T. and T. Clark, 1897, 108–109. *A Párbeszéd a zsidó Trifonnal* (Dialogue with Trypho, a Jew, ford. George Reith) teljes szövege a 85–278. oldalon található.

a *Toledot Jesu* korai szövegverzióinak.[2] A címet, *Toleda de Jesu* formában először Efrajim mi-Bonn (12. század második fele) említi egy zsinagógai használatra szánt liturgikus költeményhez írt kommentárjában, illetve Efrajim ben Simson (13. század eleje) bibliakommentárjában a mára elterjedt *Toledot Jesu* címen.[3]

Szövegváltozatok és fordítások

A *Toledot Jesu* különböző verziókban és nyelveken számtalan kéziratban maradt fenn, ami azt bizonyítja, hogy a paródia népszerű volt a világ zsidó közösségeiben. A héber mellett létezett arámi, judeo-arab, jiddis változata is. Az egyes szöveghagyományok jelentősen eltérnek egymástól, egymáshoz való viszonyuk, kronológiájuk tudományos kutatás tárgya. Azt sem lehet egyértelműen eldönteni, hogy a fennmaradt kéziratok közül melyik a legkorábbi, hiszen a kéziratok többsége nincsen datálva, és a korukra csak paleográfiai módszerekkel lehet következtetni. Általában véve mégis megállapítható, hogy a legkorábbi kéziratok a Kairói Genizából[4] származó arámi töredékek, melyeket legkorábban a 10. századra datálhatók. Annak ellenére, hogy a fennmaradt kéziratok nagy száma miatt a *Toledot Jesu* a legnépszerűbb zsidó szövegek közé sorolható, korai kézirata – a Genizából

2 Lieren van Acker, *Agobardi Lugdunensis opera omnia,* Turnout, Brepols, 1981, 87–88.; lásd még Schäfer, *„Agobard's and Amulo's* Toledot Yeshu", in: *Toledot Yeshu (The Life Story of Jesus) Revisited,* szerk. Peter Schäfer, Michael Meerson, Yaacov Deutsch, Tübingen, Mohr Siebeck, 2011, 27–48. Ellenkező véleményen van például Yaacov Deutsch, *„The Second Life of the Life of Jesus: Christian Reception of* Toledot Yeshu", in: *Toledot Yeshu…, i. m.,* 282–295.

3 *Uo.,* 292–293.

4 A zsidó hagyomány nagy tiszteletben tartja Isten nevét, ezért a hagyomány szerint nem szabad olyan iratokat kidobni vagy megsemmisíteni, melyek Isten nevét tartalmazzák. Ehelyett félre kell tenni, „el kell rejteni" egy olyan helyen (az úgynevezett *geniz*ában), ahol az iratokkal nem bánnak gondatlanul, tiszteletlenül – például egy zsinagóga padlásán. A Kairói Geniza a kairói Ibn Ezra zsinagóga padlásán talált irat-lerakat, mely körülbelül 400.000 középkori kéziratot és kézirat-töredéket rejtett, melyek túlnyomó többsége a 10. és 13. század közé datálható. A Kairói Genizából származó kéziratok és töredékek ma a világ nagy könyvtáraiban találhatóak, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára mintegy ezer darabot őriz belőlük.

előkerülteken kívül – alig maradt fenn. Kevesebb, mint tíz olyan kézirat van, melyeket a 15–16. században másoltak, és ezek közül egyik sem teljes. Minden más kézirat későbbi.

Fontos hangsúlyozni, hogy a különböző recenziók közti eltérések nagysága miatt inkább lehet egy *Toledot Jesu* műfajról, vagy szövegcsoportról beszélni, mint egy olyan szövegről, melynek változatai egyetlen *Urtext*re lehetnének visszavezethetők. Az egyes zsidó közösségek saját földrajzi és kulturális hátterüknek megfelelően változtatták a szöveget, emeltek be vagy hagytak el elemeket. A tudományos kutatás egyik célja annak megállapítása, hogy a főbb elemek mikor kerülnek a narratívába. Az alább kiadott szövegváltozatban fontos szerepet játszó Heléna királynő például csak a 13. századtól tűnik fel a narratívában (legkorábban a *Pugio Fidei*ben, lásd alább); az Apostolok Cselekedeteinek megfeleltethető, Szent Péterrel és Szent Pállal foglalkozó részek, valamint a kereszt megtalálásáról szóló keresztény legendák paródiája pedig csak a 14. századtól kerül a szövegbe.

Míg a zsidóság népszerűsége miatt másolta, szerkesztette és alkotta újra újból és újból a *Toledot Jesu*t, addig a keresztények érdeklődését egészen más okból keltette fel a mű. A középkori keresztény Európában ismételten vizsgálatnak vetették alá a zsidó iratokat azért, hogy azoknak a kereszténységre nézve sértő szakaszait töröljék, vagy egyes műveket teljes mértékben megsemmisítsenek. A *Toledot Jesu* egyértelműen blaszfém vonatkozásai miatt magától értetődően került a keresztény cenzorok látókörébe. 1278 körül Raimundus Martini domonkos szerzetes a *Toledot Jesu*t is beválogatta *Pugio Fidei adversus Mauros et Iudaeos (A hit tőre a mórok és a zsidók ellen)* című gyűjteményébe, mely a keresztény szempontból sértő, és ezért cenzúrázandó szövegeket gyűjtötte egybe és fordította latinra. Ezt a fordítást aztán több munkában is idézték, és már viszonylag korán, 1470-ben nyomtatásban is megjelent, Alonso de Espina ferences szerzetes *Fortalitium Fidei contra Iudaeos, Saracenos et alios Christianae Fidei Inimicos (A hit erődje a zsidók, szaracénok és a keresztény hit más ellensége ellen)* című munkájában. Luther Márton 1543-ban Raimundus Martini latin fordítása alapján németre fordította a *Toledot Jesu*t *Von Schem Hamephoras und vom Geschlecht Christi (Isten*

neve és Jézus leszármazása) címen. Összességében tehát elmondható, hogy ez a belső használatra szánt zsidó irat már a középkorban ismertté vált a keresztény világban a zsidó-keresztény polémia kontextusában. A korai újkortól kezdve pedig a keresztény hebraisták érdeklődését is felkeltette. Beszámolóikból az derül ki, hogy az egyébként népszerű kéziratot nagyon nehezen tudták beszerezni, mivel a zsidók „titkolták", és nem akarták kereszténynek eladni. Ez a középkori hitviták és következményeik, vagyis a zsidóüldözések fényében teljesen érthető, és a keresztény hebraisták állításai zsidó források alapján is igazolhatók. Például a kézirat egyik másolója 1740 körül a következő figyelmeztetéssel kíséri a szöveget: „Ez a könyvecske egy szóban hagyományozott szöveget tartalmaz, melyet egyik ember a másiknak adott át. Le lehet másolni, de nem szabad kinyomtatni kegyetlen száműzetésünk [veszélyei] miatt. Óvakodj attól, hogy fiatalok, gyerekek vagy könnyelmű emberek előtt olvasd fel, és még jobban attól, hogy olyan körülmetéletlen előtt, aki tud németül. A bölcs tudja, mikor kell csendben maradni, hiszen ezek nem alkalmas idők […] A kéziratot három kézirat alapján másoltam, és mindegyik szándéka hasonló volt. Megtévesztő nyelvezeten írtam a szöveget, mert Isten kiválasztott minket a népek közül, és adott nekünk egy nyelvet […] és a bálványimádás kigúnyolása megengedett."[5]

A paródiát a 19. századtól fogva több modern nyelvre is lefordították, és a 21. század kezdetétől a tudományos kutatás is egyre nagyobb figyelmet szentelt neki. Az első átfogó, történeti-filológia kutatáson alapuló munkát Samuel Krauss írta 1902-ben *Das Leben Jesu nach Jüdischen Quellen*[6] címen, melyben minden akkor elérhető kéziratot tekintetbe vett, összesen 22 kéziratot dolgozva fel. A következő átfogó munkának William Horbury 1970-ben írt disszertációja tekinthető, mely 65 kéziratot vizsgált.[7] Ezt követte Riccardo Di Segni: *Il vangelo*

5 Idézi Yaacov Deutsch, *„The Second Life of the Life of Jesus: Christian Reception of* Toledot Yeshu", in: *Toledot Yeshu (The Life Story of Jesus) Revisited,* szerk. Peter Schäfer, Michael Meerson, Yaacov Deutsch, Tübingen, Mohr Siebeck, 2011, 283–284.

6 Samuel Krauss, *Das Leben Jesu nach Jüdischen Quellen,* Berlin, Cavalry, 1902.

7 William Horbury, *A Critical Examination of the Toledot Jeshu.* PhD disszertáció, Cambridge University, 1970.

del ghetto című könyvének megjelenése 1985-ben (109 kézirat).[8] Végül pedig Meerson és Schäfer *Toledot Yeshu: The Life Story of Jesus* kétkötetes munkáját említhetjük.[9] A filológiai kutatás elsősorban a kéziratok keletkezéstörténetére irányul, a különböző recenziók elkülönítésére, a kéziratok kronológiai, tartalmi, nyelvi szempontból történő csoportosítására.

Toledot Jesu kéziratok a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárában

A Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának Kaufmann-gyűjteménye két *Toledot Jesu* kéziratot is őriz. Az itt kiadott kézirat (Kaufmann A 559) Meerson és Schäfer osztályozása szerint az „itáliai A", vagy „hosszabb itáliai recenzió" kéziratcsoportba tartozik. Az ide tartozó kéziratokat a 17–18. században másolták, és ezek tartalmazzák a *Toledot Jesu* leghosszabb szövegváltozatát. Szerkezeti szempontból is elkülönülnek a többi recenziótól, ugyanis a csoportba tartozó kéziratok tartalmazzák a keresztfa megtalálásának legendáját, ami a többi csoportból hiányzik.[10] A Kaufmann-gyűjteményben őrzött kézirat nincs datálva, paleográfiai szempontok alapján másolásának időpontja a 17. századra tehető. A kézirat maga 60 oldal, de a szöveg csak a 48. oldalig tart. Itáliai félkurzív írással másolták, eredetileg fekete tintával, mely az idők során barnává fakult.

A másik kézirat (Kaufmann A 299) az „askenázi A" csoportba tartozik. Nagy mértékben hasonlít a Raimundus Martini által 1270 körül kiadott szövegre azzal a különbséggel, hogy megtalálható benne a Jézus tanítványainak peréről szóló tudósítás, ami Raimundus Martini verziójából hiányzik (ahogyan a hosszabb itáliai recenzióból is), a Talmudból viszont ismert. A Kairói Genizában fennmaradt legkorábbi, 10–13. századra datálható kéziratok után kronológiailag az „askenázi A" kéziratcsoport következik, vagyis ez a csoport a *Toledot Jesu* szöveghagyományának egy igen korai rétegét őrzi.[11] A Kaufmann-gyűjteményben őrzött A 299

8 Riccardo Di Segni, *Il vangelo del ghetto,* Roma, Newton Compton, 1985.

9 Michael Meerson, Peter Schäfer, *Toledot Yeshu: The Life Story of Jesus. Two Volumes and Database,* Tübingen, Mohr Siebeck, 2014.

10 *Uo.,* 1:3233.

11 *Uo.* 1:31.

számú kézirat egy zsidó-keresztény polemikus műveket tartalmazó szöveggyűjtemény, melyet feltehetően a 16–17. században másoltak itáliai félkurzív írással. A gyűjtemény maga 180 oldal, tartalmazza egyebek között Profiat Duran (ca. 1350–1415) *Kelimat ha-gojim* című vitairatát és Nahmanidész (1194–1270) beszámolóját a Barcelonai Hitvitáról. A *Toledot Jesu* a gyűjtemény 109–116 oldalán található, de a szöveg nem teljes, a paródia eleje hiányzik, ezért a jelen szövegkiadás a másik kézirat alapján készült.

Jézus, a mágus

A *Toledot Jesu* alapvető polemikus állítása az, hogy Jézus nem a messiás, és főleg nem Isten volt, hanem egy nagyhatalmú mágus, aki tudásával hatalmat szerez és félrevezeti az embereket.[12] Így aztán az evangélium-paródia nem tagadja, hogy Jézus csodákat tett volna, azonban elutasítja, hogy ezt isteni származásának köszönhetően tette, vagy ez isteni származásának bizonyítéka lehetne. Jézus egy olyan mágus, aki részben a par excellence mágikus területen, Egyiptomban szerezte tudását, részben lopta, amennyiben a Jeruzsálemi Szentélyben csellel megszerezte Isten nevét, és azt a bölcsek engedélye nélkül, saját céljaira használta fel.

Köztudott, hogy a zsidó hagyomány szerint Isten valódi, négy betűből álló nevét (a tetragrammatont) tilos kiejteni; helyettesítő neveket használnak helyette, mint „Úr" *(Adonáj),* vagy „a Név" *(ha-Sém).* A tabuként kezelt nevet *ha-sém ha-meforas*-nak, vagyis „az explicit névnek" hívják. Már egészen korán, a talmudi korban elkezdődik a spekuláció azzal kapcsolatban, hogy mi is pontosan az explicit név, vajon a mindenki számára ismert tetragrammaton helyett nem inkább egy bonyolultabb, 12, 42, 72 betűs névkombinációt fed-e az elnevezés? A középkori mágikus (és kabbalista) iratok állandó eleme, mágikus eszköze a titkos istennév használata. A mögöttes logika szerint, aki tudja

12 A mágikus vonatkozásokról főleg a Pilátus-recenzióban lásd: Gideon Bohak, *„Jesus the Magician in the „Pilate" Recension of Toledot Yeshu"*, in: *Toledot Yeshu in Context. The Jewish „Life of Jesus" in Ancient, Medieval, and Modern History,* szerk. Daniel Barbu, Yaacov Deutsch, Tübingen, Mohr Siebeck, 2020, 81–98.

valakinek a nevét, az hatalmat is gyakorol felette, így a mágikus tudás különböző szellemi létezők (angyalok, segítő és ártó szellemek, ördögök, démonok) neveinek birtoklásán alapul. Természetes, hogy a legerősebb hatású név a teremtő Isten neve, amivel minden teremtmény az ember akarata alá hajtható. A mágikus iratok ismertetik a különböző nevek felhasználásának módjait: mikor, hol, milyen körülmények között fejtik ki hatásukat. A nevek használata rendszerint spirituális előkészületet is igényel, vagyis az embernek böjtölnie kell, aszketikus gyakorlatokat kell végeznie, rituálisan tiszta állapotban kell lennie, előre meghatározott imákat és ráolvasásokat kell recitálnia. A neveket ellenőrzött módon hagyományozzák mesterről tanítványra, arra méltatlan személy előtt nem fedik fel. A korabeli percepció szerint a nevek, köztük akár a tabuként tisztelt istennév ilyen módon történő használata nem minősül a vallási törvény megszegésének, amint az világosan látszik a *Toledot Jesu* narratívájából is: nem Jézus az egyetlen, aki birtokolja a nevet, de ő az egyetlen, aki méltatlanul jutott hozzá. Nem a mestereitől tanulta, vagy a mesterek útmutatása alapján szerezte meg, hanem eltulajdonította. A név hatása azonban automatikus: ugyanakkora erővel bír egy erkölcstelen, mint egy erkölcsös ember kezében. Ezért önmagában az, hogy a bölcsek utasítását követve az ellen-Jézus, Iskarióti Júdás is megtanulja a nevet (ugyanazzal a módszerrel, mint Jézus), nem elég Jézus legyőzéséhez. Más módon kell fölé kerekednie, alkalmatlanná téve úgy Jézust, mint önmagát arra, hogy a nevet használhassa. A cél érdekében rituálisan tisztátalanná kell tennie Jézust, amit egy különösen blaszfém módon ér el.

Feltehetően már Jézus korában is előfordult, hogy bizonyos tetteit mágikus tudásnak tulajdonították. Máté evangéliumában mintha hasonló kritikát fogalmaznának meg a farizeusok is: „Miután kiűzte belőle az ördögöt, megszólalt a néma, a sokaság pedig elcsodálkozott, és azt mondta: »Sohasem láttak még ilyet Izráelben!« A farizeusok viszont ezt mondották: »Az ördögök fejedelmének a segítségével űzi ki az ördögöket.«” (Mt. 9:33-34) A korai keresztény apologéták írásaiban már explicit módon megjelenik az az állítás, hogy a zsidók Jézust mágusnak tartják. Szent Jusztinusz (103–166) felsorolja Jézus csodás gyógyításait, és megjegyzi: „És annak ellenére, hogy látták a tetteit, azt állították, hogy mindez

mágia. Mágusnak [a görög eredetiben: μάγος] merészelték nevezni őt, aki becsapja az embereket."[13] Hasonló állítások más korai keresztény szerzők műveiben is előfordulnak, például Szent Jeromosnál (347–419/420), Commodianusnál (3. század közepe), Aranyszájú Szent Jánosnál († 407) vagy Caesareai Eusebiusnál († 339).[14]

Jézus a Talmudban

A Talmud a rabbinikus zsidóság legfontosabb szövege. Két verziója a Jeruzsálemi és a Babilóniai Talmud, mindkettő évszázadokon át formálódott, szóban hagyományozódott, mielőtt az i.sz. 5. században előbb a Jeruzsálemit, majd az i.sz. 7. században a Babilóniait is végső formába öntötték. A Talmud héber és arámi nyelven íródott, a zsidó vallásjogban felmerülő mindennapos vagy különlegesebb problémák hosszas, minden lehetséges szempontból történő megvitatását gyűjti kötetekbe. A Talmud évszázadokon át tartó kialakulása a kereszténység évszázadokon át tartó formálódásával nagyrészt párhuzamosan zajlott, ennek ellenére Jézust csak elvétve említi, és mindig csak valamilyen más kérdés megvitatása kapcsán, de Jézus alakja soha nem képezi önálló diszkusszió tárgyát.

A Jézust említő talmudi hagyományok nagy része polemikus éllel bír, és feltételezi az evangéliumi történetek ismeretét; akár azok paródiájának is tekinthető, különösen a Jézus születését és halálát taglaló részek.[15] Teológiai szempontból pedig azt a keresztény állítást igyekeznek cáfolni, hogy Jézus volna a messiás, illetve, hogy a zsidóságot felelősség terhelné Jézus kivégzése miatt. Vagyis a talmudi történetek nem tekinthetők önálló forrásnak Jézus életére nézve, hiszen másodlagosak az evangéliumokhoz képest, azokra válaszul születtek. A Talmud Jézus-alakjának történetisége kronológiai alapon is kétségbe vonható, mert a Talmudban említett Jézus (Jesu) nevű személyek történeti kontextusa nem

13 *Ante-Nicene Christian Library: Translations of the Writings of the Fathers. Vol. II. Justin Martyr and Athenagoras,* szerk. Alexander Roberts, James Donaldson, Edinburgh, T. and T. Clark, 1897, 185.

14 Lásd: Meerson–Schäfer, *Toledot Yeshu,* 9. jegyzetben *i. m.,* 1:5–6.

15 Lásd: Peter Schäfer, *Jesus in the Talmud,* Princeton–Oxford, Princeton University Press, 2007, 9.

összeegyeztethető a bibliai Jézusával: például a Talmud egyik szakasza szerint Jesut, a varázslót a Hasmoneus kormányzat végezte ki, holott a Hasmoneusok csak i. e. 63-ig voltak hatalmon; vagy egy másik szakasz szerint Jesu beszél rabbi Akivával annak kivégzése előtt, ami viszont a bibliai történethez képest túl későn, i. sz. 134 körül történt.

A Talmud percepciója szerint Jézus istenkáromló és bálványimádó volt, akit a zsidó (vagyis az Istentől eredeztetett) törvények értelmében kötelességük volt kivégezni; akkor követtek el volna bűnt, ha ezt nem teszik meg. A Jézust említő szakaszok a zsidó és a keresztény vallás rivalizálásának kontextusában fogalmazódtak meg, a kereszténység korai szakaszában. A zsidó fél polemikus fegyverként az Újszövetség egyes történeteit kiforgatta, eredeti értelmük ellentétébe fordítva őket, és ezek azok a történetek, melyek nyomokban megtalálhatóak a Talmudban. Azért csak nyomokban, mert keresztény nyomásra a Talmudot újból és újból cenzúrázták (először 521-ben), és a Jézust említő szakaszok többségét törölték. Egyáltalán a Talmud egészét keresztényellenes műnek tartották, a példányait ismételten elkobozták, majd nyilvánosan elégették, a könyvet magát tiltólistára tették, nyomtatását, vagy egyáltalán nem engedélyezték, vagy csak cenzúrázott formában tették lehetővé.

A Talmudban elszórtan található utalásokat összefűzve Jézus alakja és élete a következőképpen foglalható össze (a hivatkozott helyek a legtöbb Talmud kiadásban cenzúrázva vannak):

1) Jézus házasságon kívül született törvénytelen gyermek, az anyja Mirjam (Mária), aki vagy házasságtörőként, vagy prostituáltként jelenik meg. Mirjam férjének vagy szeretőjének neve Sztada, Szatra vagy Pandera (Babilóniai Talmud, Sabbat 104b). Amint látni fogjuk, az itt kiadott *Toledot Jesu* verzió szerint Jézus egy komikus házasságtörésből született, származásán több szempontból is folt esett. Az Újszövetségben is található olyan szakasz, melyben Jézus ellenfelei Jézus származásával érvelnek. Amikor Jézus kétségbe vonja azt, hogy zsidó vitapartnerei Ábrahám leszármazottai volnának, azok erre a vádra (az ő szemszögükből: sértésre) azzal vágnak vissza, hogy „Mi nem paráznaságból születtünk” (János 8:41), feltehetően Jézus születésének körülményeire célozva.

2) Jézus tehetséges tanítvány, aki összetűzésbe kerül a mesterével. Arrogánsan viselkedik és erkölcsei is hagynak kívánnivalót maguk után. Az egyik releváns talmudi szakasz (Babilóniai Talmud, Szanhedrin 103a) egy zsoltárverset magyaráz: „Mit jelent az, hogy *sátradat nem érheti csapás* [Zsolt. 91:10]? Hogy nem lesz olyan fiad vagy tanítványod, aki nyilvánosan tönkreteszi az ételét, mint a Názáreti Jézus." Bár a „tönkreteszi az ételét" (nyilván képletesen értendő) kifejezés értelme nem világos, egyértelmű, hogy a szakasz tipikus méltatlan tanítványként vagy fiúként említi Jézust.

Egy másik szakasz szerint (Babilóniai Talmud, Szanhedrin 107b) Jesu megsértette a mesterét, aki megharagudott rá, és bár szándékában állt megbocsátani, de késlekedett, erre Jesu bálványimádásba kezdett. A történet szerint Jehosua ben Perahja rabbi és a tanítványa, Jesu Alexandriából Jeruzsálembe tartott, és megszálltak egy fogadóban. A mester dicsérte a fogadót, mire válaszul Jesu leszólta a fogadós feleségét, hogy nem elég szép. Erre a mestere kiátkozta, mivel Jesu válaszából láthatóan erkölcstelen gondolatokat tulajdonított neki, mintha a mester egy másik férfi feleségének külsejével törődne. Jesu többször odament hozzá, hogy bocsánatot kérjen, de a mestere mindig ignorálta. Majd egy alkalommal épp akkor ment, amikor a mester a *Halljad Izrael* imádságot recitálta. A mester intett neki, hogy várjon, de Jézus azt hitte, el akarja zavarni, holott a mester ez alkalommal éppen meg akart neki bocsátani. Jézus, mivel félreértette a mestere gesztusát, elfordult tőle, elhagyta és a bálványimádók útjára lépett. A Talmudban ez a történet abban a kontextusban hangzik el, hogy egy mester nem taszíthatja el végleg a tanítványát, ahogy a Talmud megfogalmazza: „Ha a bal kézzel ellököd, a jobbal mindig húzd vissza" (mármint a tanítványodat), ellenkező esetben ez történik majd, mint amikor Elisa elzavarta a tanítványát, Géházit (aki ezután bálványimádó lett), illetve, mint amikor Jehosua ben Perahja rabbi elzavarta Jézust. A Kaufmann-gyűjteményben található *Toledot Jesu* kézirat nem tartalmazza ezeket a talmudi történetet, de sok más *Toledot Jesu* szövegváltozat igen. A legtöbb verzióban Jézus nagyon is megérti a mester kézmozdulatát, csak nem hajlandó várni, így egyértelműen ő lesz a hibás, míg a talmudi történet szerint egy szerencsétlen félreértés a végső szakítás oka. A fenti történetekkel összhangban az itt kiadott *Toledot Jesu v*erzióban is arrogáns

tanítványként jelenik meg Jézus, aki mesterei tekintélyét nem tiszteli, és ezért már önmagában halált érdemelne.

3) Jézus egy mágus, aki Egyiptomban tanult okkultizmust. Fő fegyverét, a mágikus neveket a testére felírva hozta ki Egyiptomból (Babilóniai Talmud, Sabbat 104b). Jézus neve is ráolvasásként használható, gyógyítani lehet vele. Egy történet szerint az egyik rabbit megmarja egy kígyó, életveszélyben van, és azt kéri, Jézus egyik tanítványa gyógyítsa meg azáltal, hogy ráolvassa a marásra Jézus nevét. Rabbitársai azonban ezt nem engedélyezik, és az illető meg is hal (Toszefta, Hullin 2:22). Egy másik történet szerint egy híres mester unokája félrenyel, és már majdnem megfullad, amikor Jézus egyik tanítványa ráolvassa Jézus nevét. Erre az unoka magához tér, a mester azonban kétségbe esve átkozza a kereszténytt, és azt kívánja, inkább halt volna meg az unokája, mint hogy ilyen áron maradjon életben (Jeruzsálemi Talmud, Avoda Zara 40d). Mindkét történet értelmezéséhez tudni kell, hogy bár a zsidó vallás szerint életveszély esetén minden vallási parancs és tilalom megszeghető, három tilalom azonban kivételt képez ez alól, köztük a bálványimádás tilalma is. Vagyis vallásjogi szempontból egy zsidónak kötelessége a halált választania akkor, ha csak valamilyen bálványimádó tett révén menthetné meg az életét.[16] A történetekből egyértelmű, hogy Jézus nevének valós mágikus erőt tulajdonítottak. Egy további talmudi hely szerint Jézust többek közt azért végezték ki, mert tiltott mágikus tevékenységet folytatott (Babilóniai Talmud, Szanhedrin 43a, részletesen lásd alább). Az itt kiadott *Toledot Jesu* verzióban Jézus úgy vált mágussá, hogy ellopta a Jeruzsálemi Szentélyből Isten nevét. Miután egy csellel alkalmatlanná teszik arra, hogy a nevet használja, Egyiptomba ment mágiát tanulni.

4) Jézus kivégzése: Jézust nem keresztre feszítették, hanem megkövezték, és utána felakasztották egy fára a holttestét. Mindez a zsidó húsvétkor történt, szombat előestéjén (vagyis péntek délután). Azért ítélték halálra, mert tiltott mágiát is űzött (a megengedett mágia mellett), és a zsidókat bálványimádásra

16 A bibliai parancsot lásd: 3Móz. 18:5, értelmezését a Talmudban: Joma 85b; a három kivételt: Joma 82a.

csábította. A rabbinikus törvénnyel összhangban 40 napon keresztül járta be egy hírnök Jeruzsálemet, hogy Jézus halálos ítéletét közhírré tegye azzal a céllal, hogy ha volna, aki mellette tanúskodik, időben jelentkezzen, de senki nem vette védelmébe. Az sem mentette meg, hogy „közel állt a római kormányzathoz". (Babilóniai Talmud, Szanhedrin 43a) A zsidó vallási hatóságok a római megszállókkal dacolva végzik ki, a zsidó törvényt követve: ez éppen az ellenkezője az evangéliumok narratívájának, mely szerint Poncius Pilátus római helytartó ítéli halálra, vagyis végső soron a Római Birodalom törvényei értelmében végzik ki. (Lásd: Mt. 27:11-37; Mk. 15:1-26; Lk. 23:1-38, Jn. 18:28-19:22, különösen Jn. 18: 31-32: „Pilátus erre azt mondta nekik: »Vegyétek át ti, és ítéljétek el a ti törvényetek szerint!« A zsidók így feleltek: »Nekünk senkit sincs jogunk megölni!«"; Jn. 19:10: „Pilátus ekkor így szólt hozzá: »Nekem nem felelsz? Nem tudod, hogy hatalmam van arra, hogy szabadon bocsássalak, de hatalmam van arra is, hogy megfeszíttesselek?«"). Az itt kiadott *Toledot Jesu* változatban Jézust a világi hatalom parancsára végzik ki, nem Pilátus, hanem Heléna császárnő utasítására, meglehetősen groteszk módon.

5) Jézus túlvilági büntetése: örökre a pokolban marad Titusszal és Bálámmal együtt (4Móz 22-24), akik a zsidóság emblematikus ellenségei (Babilóniai Talmud, Gittin 56b-57a). Az itt kiadott *Toledot Jesu* változatból ez a talmudi hagyomány hiányzik.

6) Jézus öt tanítványának pere; bibliai idézeteket felhasználó hitvita a rabbik és a keresztények között, a rabbik bibliai idézetekkel cáfolják, hogy Jézus messiás és Isten fia volna, aki feltámadt a halálból (Babilóniai Talmud, Szanhedrin 43a-b). Az itt kiadott *Toledot Jesu* változatból hiányzik.

Ezek a töredékes talmudi hagyományok alkothatták a *Toledot Jesu* narratívájának magját, mely folyamatosan bővült újabb elemekkel. Nem minden recenzióban található meg az összes talmudi történet, az itt kiadott Kaufmann A 559 számú kéziratból például hiányzik Jézus tanítványainak pere, míg a szintén a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában őrzött Kaufmann A 299 jelzetű kéziratban megtalálható ez a hagyomány.

Párhuzamok az egyházatyák műveiben

Az egyházatyák írásaiban megtalálhatók a *Toledot Jesu* narratíva egyes elemei, többek között, hogy Jézus házasságtörő kapcsolatból született, és Egyiptomba ment mágiát tanulni. Kelszosz (Celsus, 2. század, görög filozófus) *Igaz szó* című, a kereszténység tanításait támadó művében szintén megjelennek a *Toledot Jesu* állításai. A mű maga nem maradt fenn, hanem Órigenész († 254) *Kata Kelszu (Contra Celsum)* című cáfolatában idézett részeiből ismert. Eszerint Mária férje, egy ács, elkergette Máriát a háztól, Jézus pedig Máriának egy Panthera nevű római katonával folytatott viszonyából született. Ez a név, mint láttuk, előfordul a Talmudban és a *Toledot Jesu*ban is, de ott Mária férjének neve Pandera József.[17] Tertullianus († ca. 225) *De spectaculis* című művében leírja, hogy amikor az utolsó ítélet napján Jézus győzedelmesen megjelenik, a következő szózatot intézik majd a zsidókhoz: „Itt van ő, az ácsnak vagy a prostituáltnak a fia, a szombatszegő, a szamaritánus, akit démon szállt meg! Itt van az, akit megvettetek Júdástól! Itt van az, akit bottal és ököllel ütöttek, akit leköptek, akit ecettel és epével itattak! Itt van az, akit a tanítványai titokban elloptak, hogy azt lehessen mondani, feltámadt, hacsak nem a kertész vitte el a testét, nehogy a káposztáit letapossa a nézelődők tömege!”[18] A zsidók fejére olvasott állítások közül a káposzták említése különösen érdekes, mert ez talán az egyetlen forrás, amely emlékeztet a *Toledot Jesu* keresztre feszítés narratívájára, mely szerint Jézus, mint mágus, megbűvölte a fákat, hogy ne tudják elbírni a testét. Ezért hát, amikor fel akarták feszíteni – a történet szerint – bármilyen élő fára, az kettétörött. Végül egy kifejezetten erre a célra nevelt ősrégi, hatalmasra nőtt káposzta fás szárára feszítették fel egy kertben. A *Toledot Jesu* szerint továbbá egy kertész volt az, aki kivette Jézus testét a sírból, mivel meghallotta, hogy Jézus tanítványai azt

17 A korai keresztény iratokban fellelhető párhuzamok összefoglalását lásd Meerson–Schäfer, *Toledot Yeshu, i. m.,* 1:6-8.

18 A fordítás Peter Schäfer: *Jesus in the Talmud* című könyvében (112. old.) idézett angol szövegen alapul. Lásd még Meerson–Schäfer, *Toledot Yeshu, i. m.,* 1:7 (ahol a latin szöveget is idézik).

tervezik, ellopják a holttestet, hogy aztán majd ezzel bizonyítsák, hogy feltámadt és felment a mennybe.[19]

Az evangélium-paródia címe

Habár a paródia ma általánosan *Toledot Jesu* (Jézus élettörténete) címen ismert, különböző kéziratos változatok más és más címeket viselnek, például *A helytartó és a Názáreti Jézus, Jézus, Pandera fiának története, Az átkozott Jézus története, Annak az illetőnek (héberül: ploni) a története, Jézus élettörténete, mely az akasztott ember története címen ismert.*[20] Egy érdekes címváltozat *A jóhiszemű, és akit már figyelmeztettek (Tam u-mu'ad),* mely egy bibliai törvényre utal. 2Móz. 21:28-29 szerint „Ha egy ökör felöklel egy férfit vagy egy nőt, és az meghal, akkor az ökröt halálra kell kövezni, és a húsát nem szabad megenni, de az ökör tulajdonosa ártatlan. Ha azonban az ökör már tegnap és tegnapelőtt is öklelt, és figyelmeztették a gazdáját, mégse vigyázott rá, és az ökör megöl egy férfit vagy egy nőt, akkor az ökröt halálra kell kövezni, és a gazdája is haljon meg." A bibliai törvény rabbinikus értelmezése szerint az ökör gazdája lehet „jóhiszemű" (aki nem tudja, hogy az ökre öklelős, veszélyes), vagy olyan, „akit már figyelmeztettek" (akinek az ökre már többször felöklelt valakit).[21] Az evangélium-paródia címében ez a jogi kategória metaforikusan értendő; az öklelő ökörnek Jézus felel meg, a gazdájának pedig Izrael, akinek végső soron felelőssége és kötelesség elpusztítani azt az ökröt, mely az életre bizonyítottan veszélyt jelent.

19 Az egyik evangélium szerint Mária Magdolna is azt hitte, hogy a kertész vitte el Jézus testét, lásd Jn. 20:15.

20 A kéziratok címeiről lásd: Meerson–Schäfer, *Toledot Yeshu, i. m,* 1:40.

21 Lásd: Babilóniai Talmud, Bava Kama 2b.

A Kaufmann A 559 kéziratban fennmaradt változat tartalmi összefoglalása és értelmezése

Datálás

A kézirat az események datálásával kezdődik. Jézus születését Tiberius császár és II. Heródes király uralkodásának idejére teszi, vagyis összekeveri I. és II. Heródes uralkodását; I. Heródes (aki Nagy Heródes néven ismert) i.e. 37 és i.sz. 4 között volt Júdea királya, az Újszövetség szerint ő volt az, aki Betlehemben és a környékén megöletett minden két évesnél fiatalabb fiúgyermeket attól tartva, hogy köztük van Izrael eljövendő királya (Mt. 2:1-23). Nagy Heródes halála után királyságát három részre osztották fel, melyeket három fia kormányzott. Egyik fia, Heródes Antipász Galilea tetrarchája volt, az Újszövetség szerint ő végeztette ki Keresztelő Jánost, illetve Pilátus hozzá küldte el Jézust, hogy sorsáról döntsön (Lk. 23:6-12).

Később látni fogjuk, hogy a kéziratban fennmaradt recenzió szerint Jézus ismételt kihallgatásai, pere nem Pilátus előtt zajlanak, hanem „Heléna királynő" udvarában, „mert ő lett az uralkodó a Babilónia királya, Nebukadneccár után. Ez hetven évvel a jeruzsálemi Szentély lerombolása előtt történt." Mivel Nebukadneccár, vagyis Nabú-kudurri-uszur i.e. 605–562 között uralkodott, a Szentélyt pedig i.e. 587-ben rombolták le először, és i.sz. 70-ben másodszor, nyilvánvaló, hogy a történelmi események olyan mértékű keverésével állunk szemben, ami a történetet a mesék és legendák világába utalja, ahol minden esemény a leghíresebb személyekhez és eseményekhez kötődik, a történeti realitást figyelmen kívül hagyva.

Habár a *Toledot Jesu* alakjainak többsége megfelel valamelyik újszövetségi szereplőnek (József, Mária, Jézus, Péter, Pál), Heléna királynő kivétel ez alól, így azonosítása sem egyértelmű. Felvethető, hogy talán Adiabene királyságából származó Heléna királynő lehet a *Toledot Jesu* Heléna alakjának forrása, aki áttért a zsidóságra nagyjából időszámításunk kezdete táján, de sokkal valószínűbb, hogy Heléna Augusta, Nagy Konstantin császár anyja ihlette a szereplőt. Nagy Konstantin i.sz. 313-ban engedélyezte a Római Birodalomban a keresztény vallást, a hagyomány

szerint a halálos ágyán maga is megkeresztelkedett.[22] Mindkét esetben a két vallás közti ingadozás a közös motívum: pogányság vs. zsidóság vagy kereszténység vs. pogányság.

Születéstörténet

A kézirat egy parodisztikus elemekkel tarkított ellen-születéstörténetet beszél el, mely számos olyan ókori és középkori irodalmi párhuzamot idéz fel az olvasóban, melyben egy nő vagy férfi jóhiszeműen olyasvalakivel szerelmeskedik, akit másnak gondol, mint aki valójában. A Bibliában is van ilyen történet: Jákob ősatyáé, aki Ráhelért szolgál hét éven át Lábánnak, de Lábán a nászéjszakán Ráhelt kicseréli másik lányára, Leára (1Móz. 29:20-23). Azonban a *Toledot Jesu*ban is megtalálható motívum elsősorban a könnyű műfajokban népszerű helyzetkomikum: közismert példa Boccaccio Dekameronjából a babilónai szultán lányának története, aki ártatlan szűzként, Garbo királyához menne feleségül, ám hajótörést szenved, és különböző hányattatások során kilenc férfi birtokába jut. Köztük van Athén hercege, aki megöli a lányt éppen birtokló fejedelmet, majd bebújik az ágyba, és a lány úgy hál vele, hogy azt hiszi, a fejedelemmel van együtt.[23]

A kéziratban megőrzött történet szerint József Pandera és felesége, Mária boldogan élnek együtt, a zsidó törvényeket messzemenően szem előtt tartva, amíg egy gonosz szomszédjuk, Johanan szemet nem vet Máriára. Amikor az „istenfélő" József egy éjszaka elmegy a tanházba, a szomszéd, aki már jó ideje leselkedik Mária után, belopódzik a házba, és együtt hál Máriával, miközben úgy tesz, mintha a férje, József volna. Csakhogy Mária rituálisan tisztátalan állapotban van a havi periódusa miatt (héberül: *nidda),* így azon az éjjelen tilos volna szexuálisan érintkezni vele. Erre sírva-ríva ismételten emlékezteti is a szomszédot, akit férjének hisz, ennek ellenére az aktus azon az éjszakán kétszer is megtörténik (nyilván a nagyobb komikus hatás kedvéért). József hajnalban, mit sem sejtve ér

22 Erről részletesen lásd: Galit Hasan-Rokem, *„Polymorphic Helena – Toldot Yeshu as a Palimpsest of Religious Narratives and Identities"*, in: *Toledot Yeshu (The Life Story of Jesus) Revisited,* szerk. Peter Schäfer, Michael Meerson, Yaacov Deutsch, Tübingen, Mohr Siebeck, 2011, 247–282.

23 Lásd: Giovanni Boccaccio, *Dekameron,* második nap, hetedik novella.

haza a tanházból, és döbbenten látja, hogy a felesége sír és a felindultság jeleként az arcát csapkodja. Mikor megkérdezi tőle, mi történt, Mária újabb szemrehányásokat tesz. József rájön, hogy a szomszéd a bűnös, de úgy dönt, nem fedi fel az igazságot Mária előtt. Mindent elmond azonban a mesterének, Simeon ben Setah rabbinak, aki azt tanácsolja neki, tanúk híján ne lépjen fel a szomszéd ellen, de a jövőben figyeljen oda, és ha a szomszéd hasonló gonoszságra vetemedne, tanúkkal várjon rá. Johanan azonban többé nem közeledik Máriához. Mivel a zsidó vallási törvények értelmében a házasságtörő aktus után Józsefnek tilos Máriával hálnia, valamint attól is tart, hogy Mária esetleg mégsem meddő, mint gondolta, hanem talán teherbe esett „holott köztudott, hogy amíg velem volt, meddő volt, hosszú idő telt el és nem szült" (Kaufmann A 599, 3. old.) úgy dönt, hogy elhagyja Máriát. Miután mesterével megtanácskozza a döntését, Babilóniába megy és a továbbiakban ott él.

A történet szerint úgy József, mint Mária Dávid házából származik, míg az Újszövetség szerint Jézus csak „apai" ágon volt Dávid leszármazottja (Mt. 1:16). József neve, Pandera, a már tárgyalt talmudi forrásokból ismert. A különböző *Toledot Jesu* recenziók más és más születéstörténetet beszélnek el; egyik szerint Máriát megerőszakolja egy ismeretlen, másik szerint Mária Johanan rabbi felesége, de egy éjjel József, Pandera fia, aki egy ács, belopódzik hozzá, mintha a férje volna, és vele hál.[24] A kereszténységellenes zsidó polémia állandó eleme, hogy szűz nem szülhet gyereket, és a transzcendens Isten nem lehet egy földi halandó nemzőapja. A Jézus genealógiájával kapcsolatos korai polemikus zsidó állítások a már korábban említett Tertulliánus és Kelszosz (Celsus) írásaiból ismertek: a zsidók szerint Jézus apja egy ács és az anyja egy prostituált; illetve egy római katona (akinek a neve Panthera) és egy szegény parasztasszony.

Mivel a *Toledot Jesu* szerint Jézus nemzőapja zsidó volt, Jézus törvénytelen gyermeknek, fattyúnak számít (héberül: *mamzer),* ellenben azokkal a zsidó hagyományokkal, melyek szerint Jézus nemzőapja nem volt zsidó (hanem például római katona): ebben az esetben ugyanis Jézus törvényes gyermek (nem-zsidó apa nem örökíti státuszát a gyereknek). Ezért írta a legtekintélyesebb középkori zsidó tudós, Maimonidész a *Jemeni*

24 A különböző változatokról lásd Meerson–Schäfer, *Toledot Yeshu, i. m.,* 1:48–50.

*levél*ben, hogy „Jézus […] zsidó volt, mert az anyja zsidó volt, habár az apja nem volt az. A törvényeink értelmében az a gyerek, aki zsidó anyától, és nem-zsidó apától születik, törvényes gyermeknek számít. Jézust csak átvitt értelemben *(ʿalā ğihat al-mubālaġa)* nevezik fattyúnak."[25] A *Toledot Jesu* története szempontjából Jézus foganásának körülményei rendkívül fontosak. Aki két zsidó gyerekeként, házasságtörő aktusból születik, az fattyú, és ez az egyik jelző, amivel Jézust állandóan illeti a környezete.[26] A másik állandó jelzője, a *„nidda* fia" kifejezés csak a Talmud utáni korban válik szitokszóvá, de jogi szempontból a gyermekre nézve nincsen következménye annak, hogy foganásakor az anyja *nidda* volt, mivel gyakorlati szempontból nem csökken ettől a gyermek státusza.[27]

A történet pontosan meghatározza Jézus foganásának idejét: a tavaszi Niszán hónapban, a húsvét végén, szombat kimenetelekor történt. Ez egyrészt húsvéttól húsvétig, szombat kimenetelétől szombat bejöveteléig tartó keretbe foglalja Jézus életét, másrészt, ha ebben az időpontban fogan, akkor valóban télen, karácsony környékén születik; ebben a tekintetben a *Toledot Jesu* az evangéliumok időkeretét követi. Annak is az Újszövetségre visszavezethető oka van, hogy József elhagyja Máriát, hiszen Mt. 1:18-21 szerint József azt látván, hogy Mária terhes, el akarja őt bocsátani, amit csak az Isten angyalának hozzá intézett szózata akadályoz meg.

Habár a *Toledot Jesu*ban a legtöbb szereplő újszövetségi párja ellentéte, és az alapkarakterhez képest teljesen kiforgatva jelenik meg, Mária, és kisebb mértékben József is kivételt képez ez alól. Máriát a „kedves", „szép", „szép alakú", „tiszta" szavakkal jellemzi a *Toledot Jesu* narratívája, míg Józsefet „istenfélő"-nek titulálja. Mária erkölcsös, kiszolgáltatott, az eseményekben teljesen ártatlan, ahogy azt később a vallási bíróság is kimondja róla: „tiszta". József pedig mindvégig a mesterével konzultálva, annak tanácsait követve cselekszik.

---

25 A levél idézett szakaszának arab eredetijét lásd: *Iggerot ha-RaMBaM,* szerk. Jichak Silat, Jeruzsálem, 1995, 86.

26 Lásd: Babilóniai Talmud, Jevamot 49b. Ugyanakkor *nidda* gyermeke nem *mamzer* (lásd ugyanott).

27 Lásd: Meerson–Schäfer, *Toledot Yeshu, i. m.,* 1:48, 17. lábjegyet.

Jézus fiatalkora, lázadása a mesterei ellen

Jézust (ekkor még: Jehosuát) a zsidó törvények értelmében a nyolcadik napon körülmetélik, a többi gyerekhez hasonlóan nevelkedik, és Tórát tanul a tanházban. Mária mit sem tud arról a szégyenről, ami érte, de a szomszéd, Johanan szétkürtöli az esetet, a pletykaéhes emberek legnagyobb örömére.

Jézus a *Toledot Jesu* minden verziójában kiemelkedően tehetséges tanítvány, és mindig abból következtetnek a származására, vagy akkor merül fel egyáltalán a származásának kérdése, amikor tanítványként arrogánsan viselkedik. Egy talmudi hagyomány szerint ugyanis „A fattyúk igen értelmesek" (Jeruzsálemi Talmud, Kiddusin 48a). Kihívó viselkedése a következőkből áll:

1) Nem a megfelelő módon köszönti a mestereket. A történet szerint a többi tanítvány leborul, eltakarja az arcát, lesüti a szemét, amikor a mesterével találkozik, míg Jézus kihúzza magát. A mesterek reakciója: „Ez egy fattyú", illetve „Fattyú ez, és *nidda* volt az anyja." (Kaufmann A 599, 4. old.) Bár a Talmudban nincs kimondott előírás arra, hogyan kell üdvözölni a mestereket, Berakhot 27b-ből látszik, hogy a nem megfelelő köszöntésnek súlyos következményeket tulajdonítottak: „Aki üdvözli a mesterét, és aki viszonozza a mestere üdvözlését, aki a mesterével szemben riválisan tanházat alapít, aki olyan dolgot mond, amit nem hallott a mesterétől, az azt okozza, hogy az isteni jelenlét eltávozzon Izraelből." A kontextusból látszik, hogy a lojalitás és a tisztelet hiányáról van szó, az „üdvözli" és „viszonozza a mestere üdvözlését" kitétel úgy értendő, hogy egyenrangú félként köszönti, és nem olyan módon, mely az adott korban az alá-fölérendeltségi viszonyt kifejezte (lásd Rási *ad loc.*).

2) Mestere „színe előtt" (helyette, jelenlétében) tanít. A tanházban vallásjogi kérdéseket magyaráz a tanítványoknak, holott a legnagyobb tiszteletlenségnek számít, ha valaki veszi magának a bátorságot, és a mestere helyébe lép, hacsak az nem adta beleegyezését. A Talmud szerint „Az a tanítvány, aki a mestere előtt tanít, halált érdemel." (Berakhot 31b, Eruvin 63a) Erre a tanítványok egyike emlékezteti is, hozzátéve: „Te meg itt vallásjogot tanítasz a mestered jelenlétében, mint egy fattyú, akinek *nidda* volt az anyja!" (Kaufmann A 599, 5. old.)

3) Olyan kérdést tesz fel, ami egy paradoxonnal operál, vagyis nem lehet rá helyesen felelni. Ezzel kétségbe vonja a rabbik autoritását, és összezavarja a tanítványokat.
Pszichológiai szempontból érdemes megjegyezni, hogy Jézus akár jól tesz valamit (például a többieknél értelmesebb és gyorsabban tanul), akár helytelenül viselkedik, mindig az a reakció rá, hogy fattyúnak nevezik. Nem csoda, hogy egy ponton ugyanezt a szitkot (ti vagytok a fattyúk) vágja vissza vádlói arcába: „Ti vagytok a gonoszak, hazugság nemzői és *kurválkodás fiai* [Hós. 2:6], mert láttok egy könyvet, [de nem értitek,] és nem tudjátok megkülönböztetni a balt a jobbtól, a tanítványt a mestertől, a gonoszt az igaztól, a tanulatlan parasztot a bölcstől!" (Kaufmann A 599, 5. old.)

A mesterek halálra ítélik Jézust
A *Toledot Jesu* szerint önmagában az, hogy Jézus szembefordult a mesterekkel, és összezavarta a tanítványokat, már elég ahhoz, hogy a bölcsek halálra ítéljék. Az első halálos ítélet tehát azelőtt születik meg, hogy Jézus messianisztikus elképzelésekkel, az isteni származás igényével lépne fel, követőket gyűjtene, csodákat tenne, és vallási szektát alapítana. A rabbik úgy döntenek, hogy kivizsgálják Jézus ügyét; ekkor értesülnek először a születése körüli pletykákról (hiszen törvénytelen származására addig csak az arroganciával párosuló kiváló szellemi képességeiből következtettek). A vallási bíróság elé idézik Máriát is, aki jóhiszeműen elmondja, hogyan hagyta el József, miután teherbe esett Jézussal. A rabbik felfedik Mária előtt az igazságot, aki erre kétségbe esik és az Istenhez fordul védelemért: „Az Isten hozzon ítéletet, Ő védje ügyemet és *Ő pereljen* értem [vö. Péld. 23:11] mert soha még csak eszembe se jutott, hogy ilyen bűnt kövessek el! Azt hittem, hogy tiszta vagyok, és most kiderült, hogy tisztátalanná váltam! A férjem eltávozott, a fiam meg fattyú, jaj nekem!" Ekkor a jelen lévő Simeon ben Setah rabbi azt feleli: „De bizony tiszta vagy!"

A vallási bíróság tehát Máriát felmenti, de a szomszédot, Johanant halálra ítéli és ki is végzi. Jézus ügyében két döntést hoznak; egyrészt szintén halálra ítélik, mert a mestere jelenlétében tanított és lázító módon beszélt, vagyis szembe fordult a rabbik vallási autoritásával. Másrészt

megváltoztatják a nevét: Jehosuáról Jesu-ra (Jézusra) rövidítik. Mivel a héber írás alapvetően csak mássalhangzókat jelöl, ez a név három héber betűből áll (JSW - ישו), melyeket a *jimah semo* (ימח שמו, „töröltessék el a neve") átok rövidítéseként értelmeznek. A *Toledot Jesu*beli Jézus mindig riposztra kész, eredeti gondolkodását és intelligenciáját bizonyítja, hogy az új névnek más értelmet adva majd, azt hamarosan előnyére fordítja.

Jézus ellopja Isten nevét

A történet szerint Isten legsajátabb neve a Jeruzsálemi Szentélyben van felvésve az alapsziklára, és mágikus eszközökkel őrzik: oszlopokra függesztett rézoroszlánok ijesztik el azokat, akik kísérletet tennének a név memorizálására. Ha valaki ellopná a nevet, az oroszlánok olyan félelmetesen ordítanak rá, hogy rögtön elfelejti. Az emelvényen álló állatok, vagy oszlopokra, falakra vésett állatok, kapuőrök ismertek úgy a keleti, mint a nyugati kultúrából, habár mágikus védelmi funkciójuk mára elhomályosult. A történetben említett alapszikla a hagyomány szerint a szentek szentjében volt: oda Jézus valójában nem is mehetne be, hiszen a szentek szentjébe csak a főpap léphetett be meghatározott időpontban és módon, rituálisan tiszta állapotban. Ahogy már említettük, Isten „explicit neve" *(ha-sem ha-meforas)* alatt általában a négybetűs istennevet értik, a tetragrammatont, de már a Talmudban is megjelennek a 12, 42, 72 betűs névkombinációk, melyek a későbbi mágikus hagyományban kiemelt szerephez jutnak.

Jézus cselhez folyamodik: egy darab pergamenre felírja a név betűit, majd a nevet ráolvassa a combjára, felhasítja a húsát, és a bőre alá rejti a pergament. Ezután újból ráolvas a combjára, és a seb összeforr. Bár kifelé menet az oroszlánok ordítása elfeledteti vele a nevet, miután a combját újból felhasítja, a pergamenről újból memorizálhatja azt. Ahogy erről már korábban szó volt, ennek a történetnek egyik motívuma már a Talmudban is megjelenik, ahol egy vita során elhangzik, hogy Jézus a testére felírva hozott ki mágikus neveket Egyiptomból (Babilóniai Talmud, Sabbat 104b).

Jézus tanítványokat gyűjt maga köré, csodát tesz

A név ellopása után kezdi Jézus „mennyei Atyám"-nak nevezni Istent, és azt hirdetni, hogy ő az Isten fia, a megjövendölt messiás. Azt állítja magáról, hogy ő Izrael, mert értelmezése szerint Izrael héberül azt jelenti: „ember, aki látta Istent" *(Jiszráél = is rá Él).* Az, hogy önmagát tekinti Izraelnek, annak a keresztény tanításnak a lecsapódása lehet, hogy a keresztény egyház Jézus teste (1Kor. 12:12-14, 27; Róm. 12:4-5, Ef. 1:22-23, stb.), és az egyház a *verus Israel,* az igazi Izrael, mely az Újszövetség korában a korábbi választott nép helyébe lép.

Jézus első tanítványait a *Toledot Jesu* kifejezetten pozitív jelzőkkel illeti: „Amikor [Jézus] látta, hogy uralja a betűket, ment és összegyűjtött háromszáztíz fiatalembert Izrael nagyjai közül, akik jók és értelmesek voltak, és elkezdte magyarázni nekik az írásokat." (Kaufmann A 559, 9. old.) A későbbiekben a szöveg Jézus követőit hitszegőknek, hithagyóknak nevezi, illetve a héber „tanítvány" *(talmid)* és „kitérés, aposztázia, vallási üldözés" *(smad)* szavak összevonásával *tasmid*oknak hívja. Jelentősége van annak, hogy az első tanítványok jó családból származó, intelligens és vallásos fiatalemberek; Jézus bűnét növeli az, hogy a zsidóság színét-virágát vezette tévútra kezdettől fogva, nem csak az ostoba, vagy a szigorú vallási parancsokat elhanyagoló, azokat elhagyni vágyó tömegeket.[28]

A tanítványok száma nem véletlen, hanem a szövegben csak félig-meddig elmagyarázott számmisztikán alapul. Jézus eredeti gondolkodásával sokszor az előnyére fordít vesztesnek tűnő helyzeteket; így van ez a gúnynevével kapcsolatban is. Jehosuát a mesterek nevezték át Jesunak, vagyis Jézusnak, hogy már életében viselje azt az átkot, mely egy már halott személy emlékének teljes kitörlését célozza. Azonban Jézus új értelmet ad a névnek: *Jesu* nem annak a rövidítése, hogy „töröltessék el a neve" *(jimah semo),* hanem – Jézus magyarázata szerint – abban a héber *jes,* vagyis „létezik, létező" szó rejlik, amelynek számértéke 310, vagyis megegyezik Jézus tanítványiéval (azaz: Jézus maga az egyház). A szöveg

28 Jézus tanítványairól lásd: William Horbury, *„The Depiction of Judaeo-Christians in the Toledot Yeshu", in: The Image of the Judaeo-Christians in ancient Jewish and Christian Literature,* szerk. Peter J. Tomson, Doris Lambers-Petry, Tübingen, Mohr Siebeck, 2003, 280–286.

nem szól arról, mit jelent *Jesu* nevének utolsó betűje, az *u,* amit a héber írásképben a *w* mássalhangzó jelöl. Mivel azonban a *w* a tetragrammaton, a négy betűs istennév egyik betűje, önmagában is Istent jelöli, és *Jesu* nevében theofór elemként értelmezhető.

Jézus első igehirdetései saját származására és státuszára vonatkoznak: nem igaz, hogy fattyú, nem igaz, hogy *nidda* fia, mert az anyja szűzen fogant a Szentlélektől, az ő apja pedig az Isten maga. Ezeket az állításait részben bibliai szakaszokkal, próféciákkal és zsoltárversekkel, részben csodákkal igazolja. Már az Újszövetségben is megjelenik, hogy egyes ószövetségi helyeket Jézusra vonatkoztatnak, például Ézs. 7:14-et nemcsak a *Toledot Jesu,* hanem Mt. 1:20-23 is Jézus isteni születésének bizonyítékaként értelmezi: „József, Dávid fia, ne félj magadhoz venni feleségedet, Máriát, mert ami benne fogant, az a Szentlélektől van. Fiút fog szülni, akit nevezz el Jézusnak, mert ő szabadítja meg népét bűneiből. Mindez pedig azért történt, hogy beteljesedjék, amit az Úr mondott a próféta által: *Íme, a szűz fogan méhében, fiút szül, akit Immánuelnek neveznek – ami azt jelenti: Velünk az Isten* [Ézs. 7:14].” A polemikus irodalomban ez az érv gyakran ismétlődik, de a zsidó fél mindig is vitatta, hogy a szakasz Jézusra vonatkozhatna, hiszen az a héber szó, amelyet görögre és latinra „szűz”-ként fordítanak (παρθένος és virgo), fiatal lányt jelent, de nem szükségszerűen szüzet. Ráadásul Jézust Jézusnak hívták, nem Immánuelnek. A *Toledot Jesu* érveléséhez hasonlóan Jézusra érti az Újszövetség a 2. zsoltárt is: *„Miért zúdultak fel a pogányok, és a nemzetek miért terveznek hiábavalóságot? Felkeltek a föld királyai, és a fejedelmek megegyeztek az Úr ellen és az ő Felkentje ellen.* [Zsolt. 2:1-2] A te szolgád, Jézus ellen, akit felkentél, valóban megegyezett Heródes és Poncius Pilátus ebben a városban a pogányokkal és Izrael népével, hogy végrehajtsák mindazt, amiről kezed és akaratod előre elrendelte, hogy megtörténjék.” (ApCsel. 4:25-28) Ugyanennek a zsoltárnak a hetedik versét is Jézus születésére érti úgy a *Toledot Jesu,* mint az Újszövetség: „Mi is hirdetjük nektek, hogy azt az ígéretet, amelyet az atyáknak tett az Isten, beteljesítette nekünk, gyermekeinek, amikor feltámasztotta Jézust. Ahogyan meg van írva a második zsoltárban is: *Fiam vagy te, ma fogadtalak fiammá* [Zsolt. 2:7].” (ApCsel. 13:32-33)

Jézus érveléséről általánosságban az mondható el, hogy születése körülményeinek külső jegyeit alapvetően nem tagadja, ehelyett radikálisan átkeretezi a történetet. Nem tagadja, hogy apja elhagyta az anyját, csak az okát változtatja meg: „Azért, mert az anyám a Szentlélektől esett teherbe, hívnak engem Izrael fiai fattyúnak. Lássátok és tudjátok meg, hogy anyám József jegyese volt, aki nagy bölcs volt és magasztos tudás birtokosa, és mivel látta, hogy a felesége majd ilyen fiút fog szülni, elhagyta anyámat és Babilóniába ment harminc évvel ezelőtt, és félt hozzá nyúlni egy ujjal is." (Kaufmann, A 559, 10. old.) A születése körüli pletykákat és a bölcsek minden állítását az ellentétébe forgatja át, nem a legtisztátalanabbtól, hanem a legtisztábbtól származik; azonban a mesterek, akik önképük szerint tiszták, valójában tisztátalanok, ezért nem tudják ezt elviselni. Mária ura, tulajdonképpen a férje nem más, mint Isten, amit azzal bizonyít, hogy a Sára bibliai precedenséhez hasonlóan (vö. 1Móz. 17:15-16) új névvel ruházza fel a meddőből termékennyé váló nőt: Mirjam helyett Máriának nevezi – az átnevezés tényét Sára átnevezéséhez hasonlóan Istennek tulajdonítva: „Azt mondják rólam, hogy fattyú vagyok, holott Isten fia vagyok; azt mondják, egy *nidda* nő fia vagyok, holott a Szent – áldassék – fia vagyok! Az anyám nem paráználkodott semmiféle férfival, és nem mástól, mint az Istentől esett teherbe! Ezért mondta neki az Isten: »Mirjam, ne hívjanak téged Mirjamnak, hanem Máriának *[Mari-jah*, a. m. „az uram Jah", vagyis az Isten].« Ők a fattyak, hiszen azt mondta róluk a próféta: *Kurválkodás fiai ők [Hós. 2:6]!"*

A kételkedő tanítványok kérésére Jézus csodával bizonyítja az állításait, kézrátétellel és Isten nevének kimondásával meggyógyít egy bénát. Úgy tűnik, ez több újszövetségi gyógyítás összevonása, mert ott bár gyógyít fekvő, mozgásképtelen bénát (Mt. 9:1-8, Mk. 2:1-12, Lk. 5:17-26, Jn. 5:1-18), de nem kézrátétellel; ellenben leprást és vakot gyógyít kézrátétellel (Mt. 8:3, Mk. 8:25).

Jézus első pere az uralkodó előtt

A zsidó vallási vezetők utasítására Jézust elfogják, és az uralkodó – Heléna királynő – elé viszik. Azzal vádolják, hogy azt hirdeti magáról, ő a messiás, és hazug állítását mágikus tettekkel bizonyítja, félrevezetve úgy a zsidókat,

mint a világ többi népét is. Ezért azt kérik a királynőtől, végeztesse ki. Jézus és a bölcsek a zsidó hermeneutikai eszközeit felhasználó szócsatába bonyolódnak, mely során Jézus olyan meggyőzően érvel állításai mellett, hogy a királynő elbizonytalanodik. Amikor pedig holtakat is feltámaszt, végképp elfordul a zsidó vezetőktől, sőt már a zsidók kiirtását fontolgatja.

Jézus sértetlenül távozik az udvarból, és Felső-Galileába megy, ahol újabb híveket szerez. Tevékenysége megosztja a zsidóságot, és a többi népet is ellenük fordítja. Ezért a vallási vezetők újból megjelennek az udvarban, és ráveszik a királynőt, hogy vizsgálja felül a döntését. Követeket küldenek Jézusért, de hívei erőszakkal akadályozzák meg, hogy Jézust a királynő elé vigyék.

Az állatok képmásainak életre keltése

Az apokrif Tamás evangéliumából ismert az a történet, mely szerint a gyermek Jézus egy patak mellett játszva agyagból tizenkét madarat formáz, majd tapsol, és azok életre kelnek, elrepülnek. A madáralak életre keltésének motívuma a Koránban is megtalálható: „Küldöttként Izrael fiaihoz: Csodajellel jöttem hozzátok az Uratoktól, készítek nektek agyagból egy madáralakot, belefújok, és madárrá változik Isten engedelmével, valamint meggyógyítom a vakot, a leprást, és életre keltem a holtakat Isten engedelmével." (Korán 3:49) Ehhez hasonlóan Jézus a *Toledot Jesu*ban is madarak, illetve más állatszobrok életre keltésével bizonyítja személyére vonatkozó állításait.

Jézus a vízen jár

Az Újszövetség közismert története szerint Jézus a Galileai-tengeren a vízen járva közelíti meg a csónakot, melyben tanítványai ülnek (Mt. 14:22-33, Mk. 6:45-52, Jn. 6:16-21), illetve egy alkalommal csónakból intéz beszédet a követőihez (Lk. 5:1-3). A *Toledot Jesu* összemossa a két epizódot, amikor Jézusnak tulajdonít egy látványos mágikus tettet: megparancsolja a tanítványoknak, hogy dobjanak egy hatalmas malomkövet a tengerbe, majd kimondja az Isten nevét, mire a malomkő lebegni kezd a víz színén. Jézus felszáll rá, mint egy csónakba, és kedve szerint irányítja. Miután ezt a csodát a királynő küldöttei hírül adják Helénának, megerősödik a hite Jézusban, és nagy tisztelettel, követek útján a királyi udvarba hívatja.

Jézus és Júdás vetélkedése

A zsidó vallási vezetők úgy döntenek, hogy Jézus saját fegyverét fordítják ellene, és csellel győzik le. Mivel a mágikus nevek használatához rituálisan tiszta állapotban kell lenni, arra jutnak, hogy Jézust valami módon tisztátalanná kell tenni. Ehhez azonban szükség van valakire, aki a Jézuséhoz fogható hatalom, mágikus képesség birtokában van, így felveheti vele a versenyt. Ezért kiválasztanak egy „értelmes és rátermett férfit" (Kaufmann A 559, 17. old.), Iskarióti Júdást, aki egyfajta inverz Jézusként pontosan ugyanazt teszi, amit Jézus is tett: az ő módszerét követve megtanulja Isten tabuként tisztelt nevét. Így a két fél egyenlő erővel bír, azonban míg Jézus ellopta a nevet, Júdás a bölcsek utasításait követi, és ennek köszönhetően kerekedhet végül Jézus fölé. Jézus úgy próbálja hatalmát demonstrálni, hogy felszáll a levegőbe, a királynő, a bölcsek és a nép feje fölött lebeg. Ki is vívja csodálatukat, azonban döbbenten látják, hogy Júdás is képes erre: felszáll Jézus után a levegőbe. A tisztátalanná tétel a *Toledot Jesu* különböző verzióiban más és más módon történik, de mindenképpen blaszfém módszerrel. Egyes recenziókban Júdás Jézusra fröcsköli a vizeletét, másokban a spermáját, vagy análisan közösül vele. Az itt kiadott kézirat a három obszcén tett kombinációját tartalmazza, de meg kell jegyezni, hogy a legkorábbi recenziókban a vetélkedés blaszfém vonatkozásai még nem találhatók: azokban Júdás és Jézus csak birkóznak a levegőben, míg leesnek, és Jézusnak eltörik a karja, ellenfele azonban sértetlen marad. A tisztátalanná tevés motívuma a 14. században kerül a szövegbe.[29]

A repülés motívuma Simon mágus és Péter legendájára vezethető vissza. Szamáriai Simon mágus, aki Alexandriában tanult mágiát, hitvitát folytat Péterrel Isten természetéről. Mindkét fél érveket vonultat fel, illetve csodákat tesz; mindketten betegeket gyógyítanak és holtakat támasztanak fel, de egyik sem múlja felül a másikat. Végül Simon mágus felrepül a levegőbe, az emberek pedig csodálattal nézik. Péter imádkozik Jézushoz, hogy vessen véget ennek: ne ölje meg, de törje el valamelyik testrészét.

29 Meerson–Schäfer, *Toledot Yeshu, i. m.,* 1:85. A motívum homoerotikus vonatkozásáról lásd Ruth Mazo Karras, *„The Aerial Battle in the Toledot Yeshu and Sodomy in the Late Middle Ages",* Medieval Encounters 19(2013), 493–533.

Simon mágus végül leesik, és eltöri a lábát.[30] Másrészről a rabbinikus irodalomban is találunk párhuzamokat, például Pinhász főpap és Bálám próféta vetélkedést, mely során Bálám huszonnégyezer izraelitát sikeresen bálványimádásra csábít, és amikor a főpap meg akarja ölni, úgy menekül, hogy felrepül az égbe. Azonban Pinhász főpap kimondja Isten nevét, utána repül és megöli.[31]

Jézust próbára teszik és megbotozzák az uralkodó előtt

A vallási vezetők egy próbatétellel igazolják, hogy Jézusnak nincs hatalma: bekötözik a szemét, körülveszik, és különböző fákról tört botokkal ütik, azt kérdezgetve, ki és milyen bottal ütötte meg. Mivel tisztátalan állapotban van és a mágikus hatalmát elvesztette, egyszer sem tud helyesen válaszolni a kérdésekre. A történet szintén az Újszövetségben gyökerezik: „Azok a férfiak, akik őrizték Jézust, gúnyolták, és verték őt, majd eltakarták a szemét, és azt kérdezték: Prófétáld meg, ki ütött meg." (Lk. 22:63-64) Ettől kezdve Jézus beszédében az Úr szenvedő szolgája téma dominál (94. zsoltár, Ézs. 50, 52-53, stb.), melyeket a hagyományos zsidó bibliamagyarázat vagy Izrael szenvedéseire és hányattatásaira, vagy a próféták szenvedéseire vonatkoztat, Jézus azonban saját magára. Idézi a 22. zsoltárt, ha nem is annak az „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?" sorát. Jézus erőtlenségét, megalázottságát látva a királynő hite szertefoszlik, és elrendeli, hogy végezzék ki. Döntését ugyanaz motiválja, mint az Újszövetségben Pilátusét: Jézus veszélyes a fennálló világi kormányzatra. Az Újszövetségben az ellene felhozott vád, melyet a keresztfára akasztott tábla is hirdet, hogy ő a zsidók királya; a *Toledot Jesu*ban pedig Heléna királynő attól fél, „ahogy tévútra vezette a világot azzal, hogy Isten fiának mondta magát, és a varázslatai miatt mellé álltak ezek a gonosz emberek a zsidókkal szemben, úgy ellenem is fordulhatott volna egy napon, hogy megöljön." (Kaufmann A 559, 22. old.) A *Toledot Jesu* újszövetségi mintát követ, amikor Jézus több, egymást követő kihallgatásáról, peréről számol be, hiszen a keresztény hagyomány szerint a Szanhedrin, Heródes Antipász és Pilátus is többször kihallgatta Jézust.

30 Meerson–Schäfer, *Toledot Yeshu, i. m.,* 1:85-86.

31 *Uo.,* 1:87, Targum Pseudo-Jonatan Num. 31:8-ra hivatkozva.

Jézust ecettel itatják, töviskoszorút tesznek a fejére: hívei kiszabadítják Jézust

Bár ezek az elemek az Újszövetségben a keresztre feszítéshez kapcsolódnak, a *Toledot Jesu*ban Jézus második pere végén, az ítélet kimondása után kerül rájuk sor. Az újszövetségi történettől radikálisan eltérően a *Toledot Jesu*ban a világi hatalom döntését végül nem követi Jézus kivégzése, a szenvedéstörténet váratlanul megakad, ugyanis Jézus hívei fegyveres harcot kezdenek és kiszabadítják vezetőjüket. Ezután Jézus és a tanítványok Antiokheiába vonulnak vissza, feltehetően azért éppen oda, mert ez volt a korai kereszténység központja, miután Jeruzsálemből kiűzték őket (lásd: ApCsel. 11:19-26). Miután Jézus elveszíti az Isten nevének köszönhető mágikus hatalmát, egy időre elhagyja a tanítványait és Egyiptomba megy mágiát tanulni. Amint már láttuk, ez talmudi hagyományra vezethető vissza (Babilóniai Talmud, Sabbat 104b).

Jézus szamárháton vonul be Jeruzsálembe

A *Toledot Jesu* szerint Jézus azért tér vissza Jeruzsálembe, hogy újból megtanulja Isten nevét. Mivel már nem tud észrevétlenül belopózni a Szentélybe, mint először, most a tömegek támogatását használja fel. Népszerűségre tör akkor, amikor egy győztes konfrontáció után látszólag szerényen, szamárháton vonul be Jeruzsálembe, arra hivatkozva, hogy ezzel teljesült a prófécia: „Örvendj, Sion lánya; kiálts örömmel, Jeruzsálem lánya! Íme, királyod jön hozzád: igaz és diadalmas, szegény és szamáron ül!" (Zak. 9:9, vö. Mt. 21:1-5) Azonnal belopja magát a nép szívébe, és népszerűségében bízva úgy gondolja, annak ellenére is sértetlenül bejuthat a Szentélybe, hogy a közelgő húsvét miatt mindenfelől Jeruzsálembe gyűlnek a zsidók, így arányaiban az ő tanítványainak és követőinek száma ezekben a napokban éppen kisebb.

Jézus elárulása, elfogása és megfeszítése

Jézus hívei egyforma ruhát öltenek, részben, hogy erejüket demonstrálják, részben, hogy Jézust elrejtsék maguk között. Mégsem tudják megvédeni Jézust, amikor az áruló Pápa ben Recicta leborul előtte, hogy ezzel jelezze a vallási vezetőknek, melyikük Jézus. Jézust ezután már nem viszik a világi

hatalom elé, hanem azonnal megkísérlik a kivégzését, azonban váratlan akadályba ütköznek: nem tudják semmilyen fára felfeszíteni, mert már korábban, amikor a végét előre látta, mágikus hatalmával megeskette és arra kényszerítette őket, hogy hasadjanak ketté, ha majd rájuk feszítenék őt. Egy groteszk történet szerint ezért végül egy hatalmasra nőt káposzta fás szárára feszítik fel, melyet kifejezetten erre a célra ültettek egy generációval korábban. A komikus elemen kívül más oka is lehet annak, hogy éppen egy káposztára fesztíve végzik ki Jézust: az antik auktorok szerint az ugyanis kvázi fa, vadon három méter magasra is megnő, és a virágja kereszt alakú, innen származik ennek a növénycsaládnak a neve is: cruciferae.[32] Ráadásul a vadmustár egy fajtája összekeverhető a káposztával, így elképzelhető, hogy ez a kép a Mt. 13:31-32-ben említett fává terebélyesedő mustármag képének ellenpontja. Így tehát, ami Jézus szerint a mennyek országának eredete, magja volna, az éppen ellenkezőleg, az ő sorsának vége, kivégzésének eszköze lesz.[33]

Jézus temetése; a holttestet ellopják

Az evangéliumoknak (és a zsidó törvényeknek) megfelelően sötétedéskor leveszik Jézus testét, és eltemetik. Tanítványai azt tervezik, hogy ellopják a holttestet, és majd azt terjesztik, hogy Jézus feltámadt, ezért nincs a sírban, „aztán pedig gyilkolni kezdik majd miatta a zsidókat" (Kaufmann A 559, 30. old.). Az arra járó kertész, Jehuda, azonban véletlenül meghallja a beszélgetésüket, és saját hasznára akarja fordítani a helyzetet. A tanítványokat megelőzve ellopja Jézus testét, és egy új sírban helyezi el. Amikor Jézus tanítványai szembesülnek az üres sírral, azt hiszik, Jézus valóban feltámadt, és a királynő elé járulnak a hírrel azt követelve, vizsgálja ki az ügyet. A vizsgálat során a zsidó vallási vezetők arról számolnak be, hogy kivégezték és eltemették Jézust. A sírt azonban az uralkodó emberei üresen találják. A királynő újból hinni kezd Jézusban, és a zsidók ellen fordul: ha nem kerítik elő öt napon belül a testét, azt annak bizonyítékaként tekinti, hogy Jézus minden szava igaz volt, és bűnükért kiírtja a zsidókat.

32 Lásd Meerson–Schäfer, *Toledot Yeshu, i. m.,* 1:99, 37. jegyzetét, ahol a szerzők Theophrastus, Historia Plantarum, 1:3.4-re hivatkoznak.

33 Lásd *Uo.,* 1:99-100.

Mivel a holttestet nem találják, a rabbik menekülni kezdenek a városból. Végül a kertész harminc ezüstért eladja a testet a vallási vezetőknek – éppen annyiért, amennyiért Júdás árulja el Jézust az evangélium szerint (Mt. 26:14). Jézus testét megalázó körülmények közepette vonszolják a királynő elé, aki belátja, hogy a zsidóknak van igazuk, és Jézus csaló volt.

A történet zárásaként az *Eszter könyvé*ben elbeszélt purimi eseményekhez hasonlóan (Eszt. 9: 1-19) a zsidók engedélyt kapnak az uralkodótól, hogy bosszút álljanak ellenségeiken. Üldözni és öldökölni kezdik őket, a keresztények pedig menekülnek: köztük a tizenkét apostol, akik a világ különböző részeire viszik el a keresztény tanításokat. A keresztények lemészárlásáról szóló rész a legtöbb recenzióból hiányzik, csak a késői itáliai kéziratokban található meg. Habár talán megfeleltethető egy konkrét történeti esemény emlékének – amikor 614-ben a perzsák elfoglalták Jeruzsálemet, a keresztény források szerint keresztények ezreit mészárolták le, amit az ásatások is igazolnak[34] – ez a rész inkább tűnik bibliai mintát követő irodalmi konvenciónak. Az *Eszter könyvé*ben elbeszélt történet szerint az i.e. 5. század közepén, amikor a zsidók perzsa uralom alatt éltek, Ahasvéros király (I. Xerxész, i.e. 485-465) idejében az uralkodó Hámán fővezér tanácsára elhatározta, hogy kiírtja a zsidókat, de megszerezték az uralkodó jóindulatát, így megmenekültek, és az uralkodó engedélyével végrehajtott bosszúhadjárat során ezerszámra öldökölték ellenségeiket.

A keresztény irányzat leszakítása a zsidó vallásról; Szent Pál

A következő részek leginkább az újszövetségi Apostolok Cselekedetei fejezeteknek felelnek meg. A történeti valóságnak megfelel a *Toledot Jesu* azon állítása, hogy a keresztények kezdetben nem váltak el a zsidóktól, hanem a zsidó vallás egy szektájaként jelentek meg, és még évtizedeken át annak is tartották magukat. A paródia azonban a kereszténység leválását teljesen a zsidók tudatos döntésének tulajdonítja, és a keresztény vallás egyes alapvető törvényeit, külsőségeit is magának vindikálja. Harminc évvel

34 Lásd Y. Tsafrir, *„The Topography and Archaeology of Jerusalem in the Byzantine Period", in:* Y. Tsafrir–S. Safrai, *The History of Jerusalem: The Roman and Byzantine Periods (70-638 CE),* Jerusalem, 1999, 341.

Jézus halála után a rabbik úgy döntenek, véget kell vetni a keresztények és a zsidók viszályoktól terhes együttélésének, ezért kiválasztanak maguk közül egy bölcset, Éliást, akit színleg Jézus nevében a keresztények közé küldenek. Küldetése hitelességét Jézushoz hasonlóan csodákkal igazolja, melyeket Isten titkos nevének segítségével hajt végre. Jézus nevében a következő parancsokat adja a keresztényeknek:

1) Irányzatuk váljon ki a zsidó vallásból

2) Ne tartsák meg a szombatot és a zsidó ünnepeket, a vasárnap legyen a pihenőnapjuk. Egyes recenziókban az ünnepek listáját is közlik: Peszah (zsidó húsvét) helyett a feltámadást ünnepeljék, Savuot (sátoros ünnep) helyett a mennybemenetelt, Jom Kippur (engesztelőnap) helyett Jézus körülmetélését, Hanukka (téli fényünnep) helyett Jézus születésnapját.[35]

3) Készítsenek feszületet, és emlékezzenek Jézus önként vállalt szenvedésére – amihez hasonlóan ők is önként viseljenek el minden szenvedést, melyet a zsidók okoznak nekik

4) Ne házasodjanak zsidókkal

5) Ne imádkozzanak a zsidó imaházakban

6) Ne tartsák be a zsidó étkezési törvényeket; bármilyen állatot megehetnek

7) A zsidókat hébereknek, magukat pedig *gój*nak nevezzék

8) Ha egy zsidó arra kéri őket, menjenek vele egy mérföldet, tegyenek meg vele kettőt (vö. Mt. 5:41)

35 Daniel Stökl–Ben Ezra, *„An Ancient List of Christian Festivals in* Toledot Yeshu: Polemics as Indication for Interaction", The Harvard Theological Review, vol. 102, no. 4 (Oct. 2009), 487–496.

9) Ha egy zsidó megüti őket jobbról, hagyják magukat megütni balról is (vö. Mt. 5:39)

10) Ne viszonozzák gonoszsággal a zsidók gonoszságát (vö. Mt. 5:43-48)
Éliás a rabbik utasítására maga is kitér a zsidó vallásból, és látszólag a keresztényekkel tart. Azonban mivel titokban ragaszkodik a zsidósághoz, és nem akarja megszegni annak törvényeit, a továbbiakban egy magányos aszkéta életét éli, böjtölve, az emberektől elkülönülve. Amikor pedig a keresztények Éliás rabbi nevét kérdezik, azt feleli: Szent Pál.

Keresztény egyházszakadás Szent Pál és Nesztor követői között
Egy Nesztor nevű, nem zsidó származású vallási tanító újból közelíteni kezdi egymáshoz a zsidókat és a kereszténye ket. A Perzsa Birodalom újbóli felemelkedése idején a keresztény tanítással szemben Nesztor azt hirdeti, hogy Szent Pál rendelkezései érvénytelenek: nem helyes, hogy a körülmetélés parancsát Pál eltörölte; Jézus pedig nem Isten, hanem olyan, mint a próféták, akik a Szentlélek sugallatára beszéltek. A *Toledot Jesu* szerint Nesztor különösen a nőket állítja maga mellé azzal, hogy azt hirdeti, egy férfinak csak egy felesége lehet. Ennek ellenére halálát a nők haragja okozza: eukarisztiát mutat be nők előtt, felkel (más verziókban: felkel és elejti az áldozatot, lehajol érte), ekkor rátámadnak és agyonverik.

A történeti Nesztor (Nesztoriosz) Konstantinápoly pátriárkája volt 428–431 között, akinek tanai ellen az első epheszoszi zsinaton léptek fel (431). Tanításai szerint Mária csak az ember Jézust szülte a világra (Krisztotokosz, „Krisztusszülő", de nem Theotokosz, „Istenszülő"). Tanításait eretneknek ítélték, és Nesztorioszt száműzték. Hívei csatlakoztak a Szászánida Birodalomban élő keleti szír keresztényekhez, így jött létre a nesztoriánusok irányzata (más néven asszír keleti egyház). A *Toledot Jesu*ban leírt groteszk jelenet, mely során a nők agyonverik a vallási vezetőt, Nesztoriosz egyik támogatójának, Barszaumának (Niszibisz metropoiltája, egyháztartományi vezetője az 5. században) élettörténetéből ismert, a *Toledot Jesu* ezen epizódjának szerzője azonban az ismertebb személyhez, Nesztorioszhoz köti.[36]

36 Meerson–Schäfer, *Toledot Yeshu, i. m.,* 1:111-112. A *Toledot Jesu* Nesztoriosz alakjáról lásd Stephen Gero, *„The Nestorius Legend in the Toledot Yeshu",* Oriens Christianus*,* vol. 59(1975), 108–120.

Szent Péter

Simon Kéfa egy nagy tudású, vitában legyőzhetetlen zsidó bölcs. A keresztények hitvitába szállnak vele, de vereséget szenvednek, ezért úgy határoznak, mindenképpen áttérítik a saját vallásukra; akár szép szóval, akár erőszakkal. Miután az előbbinek nem enged, megfenyegetik azzal, hogy megölik őt és a többi zsidót is. Végül a zsidók könyörgésének hatására Simon Kéfa áttér a kereszténységre, és Szent Pál tanításai mellett új tanokat hirdet, melyek alapvetően a zsidóságra irányuló keresztény hittérítés mikéntjére vonatkoznak. Megtiltja az erőszakos térítést, és még az önkéntes áttérést is szabályozza: „Mostantól fogva ne kényszerítsetek rendelettel vagy erőszakkal senkit se arra, hogy a vallásotokra áttérjen, hanem saját jószántából jöjjön. Mert ha így tesztek, és [erőszakkal] térítitek a zsidókat a vallásotokra, akkor lealacsonyítjátok a vallásotokat, mert azt közvetítitek feléjük, hogy a vallásotok nem jó. Ezért aztán, aki át akar térni, az önszántából tegye! És még ha azt is mondja, hogy önszántából jön, akkor se fogadjátok be [rögtön], csak miután harminc napot eltöltött jó emberek házában. A gyerekeket pedig kilenc éves koruk előtt ne térítsétek át [másik vallásról], mert a gyerek nem érti még, amit tesz!" (Kaufmann A 559, 43–44. old.) Simon ezután egy magas toronyba vonul vissza, ahol Szent Pálhoz (Éliáshoz) hasonlóan a világtól elkülönülve éli életét, hogy titokban gyakorolhassa zsidó vallását. A történet azzal zárul, hogy „ez a Simon Kéfa az, akit a *gój*ok Szent Péternek neveznek." (Kaufmann A 559, 43. old.)

Simon Kéfa áttérésének története nyilvánvalóan a középkori vallási üldözés, erőszakkal kikényszerített zsidó-keresztény hitviták, erőszakos áttérítések és pogromok világát tükrözi. Ahol a vallási intolerancia éppen fellángolt, a zsidókat hamis vádakkal (rituális gyilkosság, az oltáriszentség meggyalázása, kutak mérgezése) illették, térítőprédikációk hallgatására kényszerítették, melyek során a tömeg gúnyolta és megalázta őket. A verbális agresszió gyakran fizikai agresszióba torkollott: teljes települések zsidó lakosságát mészárolták le a vallási agitáció hatására, illetve a legyilkoltak kifosztásának vágyától motiválva. Az életben maradottakra pedig erőszakkal locsolták a keresztvizet, és miután „áttértek", nem engedték őket korábbi vallásukat gyakorolni, sem más

területre elvándorolni. Kereszténységük tisztaságát gyakran a félelmetes hírű inkvizíció felügyelte.

Simon Kéfa nevének jelentése (*kéfa* arámiul kőszikla) azonos, de etimológiája eltér a *Toledot Jesu*ban és az Újszövetségben: a *Toledot Jesu* azért tulajdonítja neki ezt a nevet, mert Ezékiel próféta kőszikláján szokott ülni, míg az Újszövetség (Mt. 16:17-19) a szót metafórikusan értelmezve, Simon Pétert az egyház kőszikla-alapjának tekinti. A toronyba való visszavonulás Oszlopos Simeont, az 5. századi szír keresztény aszkétát idézi fel, akinek extrém önsanyargató gyakorlatait szerzetestársai sem tudták elviselni, ezért még a szerzetesi közösségektől is elkülönülve kiszáradt ciszternában, hegyek rejtekében élt. Mivel az emberek csodatévő szentként kezdték tisztelni, egyre magasabb és magasabb oszlopok tetejére vonult vissza imádatuk elől.[37]

A keresztfa megtalálása

Jézus keresztjének megtalálása a *Toledot Jesu* recenziók többségéből hiányzik, de az itt kiadott változatban megtalálható. A történet szerint Konstantin császár leprás lesz, és csak az gyógyíthatja meg, ha hozzáérintik Jézus keresztfáját. Heléna császárnő megkínoztatja a zsidó bölcseket, és azzal fenyegeti a jeruzsálemi zsidókat, hogy kiírtja őket, ha nem kerítik elő a keresztet. Szorultságukban elásnak három korhadt fadarabot, majd Jehuda rabbi a császárnő elé járul azzal, hogy ha a császárnő méltó a titok feltárulására, az ő imái hatására kinyilvánul majd, hol rejlik a kereszt. Az udvari méltóságok kíséretében kivonulnak oda, ahol a fákat elásták, és Jehuda rabbi úgy tesz, mintha imádkozna, majd megmutatja, hol kell ásniuk. Amikor előkerül a három fadarab, a császárnő és kísérete megilletődik, de nem tudják, hogyan döntsék el, melyik darab származik Jézus keresztjéből. Jehuda rabbi cselhez folyamodik: mivel tudja Isten titkos nevét, képes a halottakat feltámasztani. Így hát egy halotthoz érinti az egyik fát, aki nyomban életre kel, igaz, nem a fadarab szentségének, hanem a titokban kimondott névnek a hatására.

37 Életéről lásd: *Oszlop a hegyen. Stylita Szent Simeon élet*, szerk. Xeravits Géza, Nacsinák Gergely András, Budapest, L'Harmattan, 2009..

A *Toledot Jesu* a kereszt megtalálásáról szóló keresztény legendákat parodizálja. A legrégebbi ilyen legenda a 4. század végére datálható, és Milánói Szent Ambrus *De obitu Theodosii* című halotti imájában maradt fenn.[38] Eszerint Heléna császárnő, Konstantin császár anyja egy látomás hatására Jeruzsálembe megy a keresztet megkeresni. Isteni útmutatásra a Golgotán meg is találnak három keresztet, de a felirat, amit Pilátus parancsára helyeztek el Jézus keresztjén, már leszakadt, nem eldönthető, hogy eredetileg melyik keresztfához tartozott. Jeruzsálem püspöke, Macarius azt tanácsolja, hogy érintsék a fákat egy haldokló nőhöz, aki azonnal meggyógyul. Közelebb áll a *Toledot Jesu*hoz az a szintén korai, egy 5. századi szír kéziratban fennmaradt változat, mely szerint egy Kyriakos Júdás nevű zsidó segített Helénának megtalálni a keresztet. Heléna a jeruzsálemi zsidóktól követeli a keresztet, mire azok kiválasztják maguk közül az ezer legbölcsebbet, majd azok az ötszáz legbölcsebbet. Köztük van Júdás is, aki elmondja a többieknek, hogy az apja elárulta neki, igenis Jézus az igazi messiás, és azt is, hol van elrejtve a keresztfa, de figyelmeztette, hogy ne árulja el senkinek, mert ha megtalálják, érvénytelenné válik a zsidó törvény és megszűnnek a zsidó ünnepek. Heléna kínzásnak veti alá, egy kiszáradt ciszternában tartja étlen-szomjan, mire megtörik. Elvezeti Helénát arra a helyre, ahol a kereszt el van temetve, imádkozik Izrael istenéhez, hogy küldjön jelet, mire édes illat száll fel a földből. Kiássák a keresztet, ami azonnal csodát tesz: feltámaszt egy halottat. Látván ezt Júdás megtér, megkeresztelkedik, sőt később Jeruzsálem püspöke lesz.[39]

Jézus alakja és tanításai a *Toledot Jesu*ban

Jézus igen egysíkúan jelenik meg a *Toledot Jesu* hagyományokban; sorsának tragédiája egyetlen okra, törvénytelen származására vezethető vissza a mű szerint. Foganásának körülményei mintha egész jellemét és életét meghatároznák, úgy adottságait, mint hiányosságait. Kiemelkedő értelmi képességeit a származásán esett foltnak köszönheti, de intelligenciája arroganciába fordul. Mintha állandóan a származását

38 Meerson–Schäfer, *Toledot Yeshu, i. m.,* 1:120-121.
39 *Uo.,* 1:122.

kompenzálná azt bizonygatva, hogy nem ő a törvénytelen, hanem rajta kívül mindenki más. A hiányzó apafigurát magával az Istennel helyettesíti, a komikus házasságtörés-jelenetet a Szentlélektől való szűzen foganás mítoszára cseréli fel. A *Toledot Jesu* parodisztikus percepciója szerint a kereszténység egy súlyosan neurotikus személyiség megvalósíthatatlan vágyainak túlkompenzációjaként jött létre, hamis állításokon, valódi jelentésükből kiforgatott bibliai idézeteken, és mágiával véghezvitt csodatetteken alapulva. Jézus egy frusztrált, bosszúálló mágusként vezeti félre a saját népét és a világot is, hatalomra tör, hogy szégyenét palástolja.

Míg Jézusnak egyfelől a csodatételei, másfelől a zsidó vallási autoritásokkal folytatott vitái felülreprezentáltak a *Toledot Jesu* hagyományokban, spirituális tanításairól szinte egyáltalán nem esik szó. Kivételt képez ez alól a hegyi beszéd egy-két eleme, melyeket a zsidó hallgatóság feltehetően abszurd (esetleg nevetséges) vallási előírásnak érezhetett. Éliás rabbi, alias Szent Pál parancsai között két olyat is találunk, mely szövegszerűen egyezik az evangéliummal: „Hallottátok, hogy megmondatott: *Szemet szemért, fogat fogért* [2Móz. 21:24, 3Móz. 24:20, 5Móz. 19:21]. Én pedig azt mondom nektek, hogy ne szálljatok szembe a gonosszal, hanem annak, aki arcul üt jobb felől, tartsd oda a másik arcodat is. Ha valaki pereskedni akar veled, és el akarja venni az alsó ruhádat, engedd át neki a felsőt is. Ha pedig valaki egy mérföldnyi útra kényszerít, menj el vele kettőre." (Mt. 5:38-42) Ugyan szövegszerű egyezés nem található, de Szent Pál parancsai szellemiségükben egyeznek az evangélium folytatásával is: „Hallottátok, hogy megmondatott: Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket, hogy legyetek mennyei Atyátoknak fiai, aki felhozza napját gonoszokra és jókra, és esőt ad igaznak és hamisnak. Mert ha csak azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, mi a jutalmatok? Nem ugyanezt teszik-e a vámszedők is? És ha csak Atyátok fiait köszöntitek, tesztek-e valami különbet másoknál? Nem ugyanezt teszik-e a pogányok is? Ti tehát legyetek tökéletesek, mint ahogy mennyei Atyátok tökéletes." (Mt. 5:43-48) Alapvető különbség azonban, hogy míg az evangéliumokban a fenti magasfokú spiritualitást tükröző részek egyetemesek, mindenkivel szemben érvényesek, addig a

Toledot Jesu parodisztikus felfogásában csak a zsidóságra korlátozottak, és az emelkedett lelkiség helyett inkább az együgyűség megnyilvánulásaként értelmezik őket. A fent idézett három példán kívül Jézus erkölcsi tanításai egyáltalán nem jelennek meg a *Toledot Jesuban,* még magukból kiforgatott módon sem.

A szarkazmus mint megküzdési mechanizmus

A *Toledot Jesu* olvasásakor nem szabad elfeledkezi arról a történeti kontextustól, amelyben a szöveg különböző rétegei keletkeztek. Ez a kontextus pedig kettős: kezdetben a zsidóság folytatott vallási propagandát a belőle létrejövő új szekta, a kereszténység ellen, abból a célból, hogy saját, zsidó híveit a zsidó vallás keretein belül tartsa. A kereszténység elterjedésével azonban az a keresztény tan, mely szerint a zsidóság megalázott státuszban tartása a keresztény hit igazságának és győzedelmességének bizonyítéka, és így teológiai szempontból fenntartandó, olyan mértékű szenvedést rótt a zsidóságra, amely a kereszténységellenes polémia élesebb (és belső használatra szánt) megnyilvánulásaihoz vezetett. A zsidókat évszázadokon át üldözték, irtották és alázták meg a Názáreti Jézus nevében, így nem csoda, hogy az elszenvedett sérelmek ellen más fegyver híján a szarkasztikus, gúnyos humor eszközével védekeztek. A *Toledot Jesu* recenziók és kéziratok nagy száma bizonyítja, hogy milyen széles körű igény mutatkozott a zsidóság részéről a keresztény hagyomány kifigurázásán alapuló szellemi önvédelemre. A *Toledot Jesu*ban visszatérő motívum a zsidóság kiirtásának szándéka: a konfliktusok jelentős részéhez társul az a félelem, hogy mind egy szálig megölik a zsidókat. Ezek a félelmek részben a korabeli hétköznapok realitásában, részben az üldöztetéssel teli történeti (és családi) emlékezetben gyökereznek. A tűrhetetlen élethelyzetekkel, az egzisztenciális fenyegetésekkel szembeni egyik megküzdési mechanizmus a szarkazmus, az ellenfél vitriolos kifigurázása. Ahogy már korábban említettük, a zsidók tudatában voltak annak, milyen veszélyeket hordoz magában mindez, és egyesek közülük óva intettek attól, hogy a *Toledot Jesu*t „fiatalok, gyerekek vagy könnyelmű emberek

előtt”[40] olvassák fel, ennek ellenére bizonyos közösségekben szokás volt a *Toledot Jesu*t olvasni Karácsonykor (Tóratanulás helyett), és az inkvizíciós jegyzőkönyvek tanúsága szerint a gyerekeknek is tanították, legalábbis a középkori Aragóniában.[41] Mindez pedig nem kerülte el a keresztény hitvitázók figyelmét sem, amint azt Thomas Ebendorfer teológus (1388–1464), a bécsi egyetem rektora *Falsitates Iudaeorum (A zsidók hazugságai)* című munkájának bevezetése tanúsítja. Eszerint a mű célja bemutatni azokat a sértéseket, melyekkel a zsidók Jézust és Máriát illetik; ezért válogatta be gyűjteményébe a *Toledot Jesu* című könyvet is, melyet a zsidó gyerekek egészen kis koruktól tanulnak, és melyet minden Karácsonykor nyilvánosan felolvasnak.

Összességében elmondható, hogy a *Toledot Jesu* hagyomány, egy üldöztetésben élő közösség önvédelmi mechanizmusának eredménye, mely tükrözi saját narratívájukat az elnyomó vallás, a kereszténység megszületéséről. A gúny, a parodisztikus és obszcén elemek az ellenfél degradálást szolgálják. A kereszténység karikírozása csak a felszínre korlátozódik, a Jézus tanításaival szembeni ellenállás vagy értetlenség nagyságát az is mutatja, hogy azok a tanítások, melyek a keresztények szerint feltehetően Jézus élettörténetének lényegét alkotják, még eltorzított alakban sem jelennek meg a parodisztikus zsidó evangéliumban.

40 Idézi Yaacov Deutsch, *„The Second Life of the Life of Jesus: Christian Reception of* Toledot Yeshu”, in: *Toledot Yeshu (The Life Story of Jesus) Revisited, i. m.,* 283–284.

41 Paola Tartakoff, *„The Toledot Yeshu and Jewish-Christian Conflict in the Medieval Crown of Aragon”*, in: *Toledot Yeshu (The Life Story of Jesus) Revisited, i. m.,* 297–309.

JÉZUS ÉLETTÖRTÉNETE
(FORDÍTÁS)
Kaufmann A 559 számú kézirat

[Jézus foganása]

A második szentély idején, Tiberianus császár[42] napjaiban, és II. Heródes, Izrael királyának napjaiban, aki gonoszul cselekedett, ahogy az a *Joszippon* krónikájából[43] is kitűnik; élt azokban a napokban egy Dávid házából származó férfi, akit Pandera Józsefek hívtak, és volt egy Mária [héberül: *Mirjam]* nevű felesége. Ez a férfi istenfélő volt, Simeon ben Setah rabbi tanítványa. Ennek a Józsefnek volt egy gonosz, törvényszegő és házasságtörő szomszédja, akit a gonosz Johanannak hívtak. Mária pedig szép alakú nő volt, így aztán ez a gonosz Johanan szemet vetett rá, hogy vele háljon. Ezért hát titokban folyton követte, úgy, hogy Mária ne vegye észre.

A következő történt Niszán hónapban, a Peszah ünnepének végén, a szombat kimenetelekor, éjfélkor. József felkelt, hogy elmenjen a tanházba. Mit tett ez a gonosz? Korán felkelt, és megállt a ház ajtajának közelében. Miután József elment, ez a gonosz bement a házba, és Máriával hált. Mária pedig kiáltozott a sötétben, miközben azt gondolta, hogy a férje az, mondván: „Uram, uram, hát nem tudod, hogy *nidda* vagyok [rituálisan tisztátalan állapotban van a menstruáció miatt], és tisztátalan vagyok? Menj el tőlem, *ne tedd meg ezt az ocsmányságot,* és ne dühítsd az Istent!” [2Sám. 13:12] Végül ez a gonosz mégiscsak vele hált, és Mária teherbe esett tőle. A gonosz továbbállt, de aztán megint visszament, és meg akarta ismételni ezt a bűnös tettet. Mária pedig azt mondta neki: „Te gonosz! Nem szégyelled magad az Isten előtt, és szent Tórája előtt? Nem elég neked, [2. old.] hogy egyszer velem háltál, most még vissza is jössz?”

---

42 Tiberius római császár i.sz. 14–37 között uralkodott, míg Tiberianus legátusként i.sz. 114–117 között Judaea provincia helytartója volt.

43 A *Joszippon* egy középkori héber történeti mű, szerzője ismeretlen. Keletkezése körülbelül a 10. századra datálható.

A szerencsétlen nő azt gondolta, hogy a férjével, Józseffel beszél. A gonosz kiment a házból és odébbállt, a nő pedig fájdalmasan zokogott és hevesen csapkodta az arcát.

Amikor eljött a hajnal, hazament József, és ott találta a párját összekuporodva, sírva és az arcát csapkodva. Azt mondta neki a férje: „Mi történt veled, ki tette veled ezt a gonoszságot?" Mária így felelt: „Jaj nekünk, és jaj az anyámnak, aki megszült! Jaj neked, aki ilyen nagy bűnt tettél, holott tudtad, hogy *nidda* vagyok! Mégis kétszer velem háltál ezen az éjszakán, istenfélelem nélkül, mint egy tanulatlan paraszt, akiről minden gonoszság feltételezhető! Mi lesz veled az ítélet napján, és hogy tehettél olyat, amit soha nem tettél, hiszen ilyesmi nem volt a szokásod? Miféle őrület ragadott magával ma éjjel, hogy kétszer velem háltál?" Mire József azt felelte: „Mit beszélsz össze-vissza, hiszen nem háltam veled sem egyszer, sem kétszer! Talán csak álmodtad, és azt hitted, én vagyok! Hallgass, ne beszélj erről többet!" József ugyanis megértette, miféle gonosz dolog történt vele, és megértette, hogy a szomszédja tette ezt. Gyötrődött és tépelődött, mit tegyen, és az is eszébe jutott, hogy elhagyja Máriát. Még aznap elment a mesteréhez, Simeon ben Setah rabbihoz, és elmondott neki mindent, [3. old.] ami a feleségével történt, és hogy ő arra gyanakszik, a gonosz Johanan tette ezt a dolgot. Azt felelte neki a mestere, Simeon ben Setah rabbi: „Fiam, tudom, hogy nincsenek tanúid arra, ami történt. Hallgass róla, hátha újból előkerül ez a gonosz, de akkor tanúkkal várj rá. De írd fel a mai dátumot, hogy emlékezzél rá!" József így is tett. A Sátán pedig összezavarta annak a gonosznak az elméjét, és nem jött vissza többet.

[József elhagyja Máriát]

József azt gondolta: „Ha itt maradok, az szégyen-gyalázat lesz nekem, mert lehetséges, hogy Mária teherbe esett, holott köztudott, hogy amíg velem volt, meddő volt, hosszú idő telt el, és nem szült! Megszégyenülök és nevetség tárgya leszek, annál pedig a halál is jobb! Ráadásul mostantól

fogva tilos is vele hálnom!”[44] Mit tett József? Egyik nap mindent elmondott a mesterének, amit tenni szándékozott, mondván: „El akarok menni Babilóniába, hogy ott éljek!” A mestere pedig azt felelte: „Fiam, menj békével!” És József elment Babilóniába.

[Jézus születése és gyerekkora]

Egy idővel később a városban elterjedt a hír, hogy Mária, József felesége terhes. És úgy esett, hogy Mária fiút szült, és Jehosuának nevezte el, a nagybátyja, anyja testvére után, és a fiút körülmetélték a nyolcadik napon. Mária meg volt róla győződve, hogy a gyerek a férjétől, Józseftől van, de a gonosz Johanan felfedte a titkot és mindenkinek elmondta, hogy „Ez a gyerek az én fiam, mivel így és így esett a dolog, és így tettem Máriával, megszegve a házasságtörés tilalmának parancsát, és megszegve a *niddára* vonatkozó előírást!” Az összes ember erről pletykált, Mária pedig nem tudott semmiről. [4. old.] Amikor felnövekedett a fiú, Mária elvitte a tanházba Tórát tanulni. Ez a fattyú nagyon értelmes volt, egy nap alatt megtanult annyit, amennyit egy másik egy egész év alatt sem. Erre mondták a bölcseink – emlékük legyen áldott: *A fattyúk igen értelmesek.* [Jeruzsálemi Talmud, Kiddusin 48a] Hát még ez, aki nemcsak fattyú volt, de ráadásul úgy fogant, hogy az anyja *nidda* volt. József, Mária férje pedig Babilóniában volt, két hónap járóföldre, és soha nem kérdezősködött a felesége után, és senkinek sem mondta el a maga ügyét sem, és ott töltötte az egész életét. Ő [Jehosua] pedig olyan bölcsen beszélt, hogy nem tartotta semmire sem a mesterét, sem a bölcseket.

[Jézus lázad a mesterei ellen és összezavarja a tanítványokat]

Harminc évvel később Simeon ben Setah rabbi a piacon járt két bölcs kíséretében. A bölcsek érdemes tanítványainak az volt a szokásuk, hogy ha elmentek a rabbik előtt, akkor a tanítványok térdet hajtottak és arcra

44 A zsidó vallás szabályai szerint a férj és a feleség között tilos a szexuális kapcsolat, ha a nő házasságtörést követett el, sőt egyes vélemények szerint akkor is, ha megerőszakolták (lásd Babilóniai Talmud, Nedarim 91a-b).

borultak előttük, és eltakarták az arcukat, mert így mutatták ki, hogy tisztelik a mesterüket. Ez a fattyú Jehosua pedig, miközben a tibériási nagy tanházba tartott, úgy ment el Simeon rabbi és a bölcsek előtt, hogy kihúzta magát, mint egy semmirekellő. Miután elment előttük, az egyik rabbi azt mondta: „Ez egy fattyú." A másik meg azt felelte: „Fattyú ez, és *nidda* volt az anyja, amikor fogant." A fattyú meg ment a maga dolgára, és ahogy aznap tett, úgy tett másnap is, és a bölcsek is megint fattyúnak nevezték. Azután a mestere elment a tanházba, és a *Nezikin* [a. m. „Károk"] traktátust tanította, a fattyú meg eljött a tanházba és elkezdett [5. old.] vallásjogot tanítani a tanítványoknak. Az egyikük azt mondta neki: „Nemde azt tanultad, hogy *Bárki, aki vallásjogot tanít a mestere jelenlétében, halált érdemel?* [Babilóniai Talmud, Berakhot 31b] – Te meg itt vallásjogot tanítasz a mestered jelenlétében, mint egy fattyú, akinek *nidda* volt az anyja, amikor fogant!" Mire arcátlanul azt felelte a gonosz: „Ti vagytok a gonoszak, hazugság nemzői és *kurválkodás fiai* [Hós. 2:6], mert láttok egy könyvet, [de nem értitek,] és nem tudjátok megkülönböztetni a balt a jobbtól, a tanítványt a mestertől, a gonoszt az igaztól, a tanulatlan parasztot a bölcstől! Ha bírtok valami értelemmel, mondjátok meg nekem, ki volt bölcsebb, Mózes vagy Jetró? Ha azt mondjátok, Mózes, akkor hazug tanúbizonyságot tesztek, mert Mózes Jetrótól tanulta a helyes viselkedést és a jó belátást; ha meg azt mondjátok, Jetró volt bölcsebb Mózesnél, akkor Mózes nagyságát vonjátok kétségbe, és prófétasága megkérdőjeleződik, hiszen azt mondja az Írás: *[Nem így szolgám, Mózes, aki] minden házamban hiteles* [4Móz. 12:7], és *nem támadt több olyan próféta Izraelben, mint Mózes* [5Móz. 34:10], *akivel szemtől szembe beszélek* [4Móz. 12:8].

[A bölcsek kivizsgálják Jézus ügyét]

Amikor meghallották a bölcsek, hogy így beszélt a fattyú, felkeltek és összegyűltek, hogy megvitassák a fattyú lázadó és hittagadó beszédét. Egyetértésre jutottak, és azt mondták: „Kötelességünk, hogy utána nézzünk ennek az embernek, ki az apja, ki az anyja, milyen családból származik, mit lehet róla tudni, jól meg kell vizsgálnunk az ügyet, hogy kiderítsük az igazságot!"

Eljutott az emberek fülébe ez az eset, és azt mondták: „Úgy hallottuk, hogy az anyja parázna viszonyt folytatott férjes asszony létére, [6. old.] és ezt a gonoszt a házasságtörő Johanan nemzette. Az asszony férje meg elmenekült a szégyen elől, és nem tudunk róla semmit." Ekkor a bölcsek az asszonyért küldtek, aki meg is jelent előttük. Megkérdezték tőle: „Ki vagy, és kinek a lánya vagy?" Mire azt felelte: „Dávid király családjából származom." Erre azt kérdezték: „Mi a neved?" Azt felelte: „A nevem Mária." [Azt kérdezték:] „És ki a férjed?" Azt felelte: „József, Pandera fia." [Azt kérdezték:] „Hol van ő most?" Azt felelte: „Valami harminc évvel ezelőtt elhagyott engem, azóta sem láttam." Azt kérdezték: „Ez a fiú kinek a gyereke?" Azt felelte: „Az én fiam, mivel az apja három hónappal azután, hogy teherbe estem tőle, elment és azóta sem láttam." A bölcsek azt mondták neki: „Tanúsítjuk, hogy ez a fiú fattyú, és az anyja *nidda* volt, amikor fogant." Ekkor Simeon ben Setah rabbi visszaemlékezett a dologra és így szólt: „Halljátok, testvéreim, amit fel akarok fedni előttetek ezzel kapcsolatban, mert így történt a dolog! Az asszony igazat mond, mert harminc évvel ezelőtt eljött hozzám a férje, József, aki a tanítványom volt, és elmondta, hogy egy éjjel felkelt és eljött a tanházba, és a szomszédja, a házasságtörő Johanan, amint észrevette, hogy József elment a tanházba, bement József feleségéhez és kétszer is vele hált, pedig a nő *nidda v*olt. De a nő nem tudta, hogy Johanan az, hanem azt hitte, hogy a férje, József van vele. Amikor pedig József hazaért, ott találta a feleségét [7. old.] összekuporodva, sírva, az arcát csapdosva és jajgatva. Megkérdezte tőle: 'Mária, miért sírsz, miért keserű a szíved?' Mire azt felelte: 'Hogy is ne sírnék, kiabálnék és ölném magamat, ha egyszer olyan aljasul bántál velem ezen az éjszakán kétszer is, mint egy hitetlen törvényszegő, holott *nidda v*agyok!' József megértette, hogy Johanan tette ezt, mert szemet vetett Máriára, hiszen kedves és szép volt. Így aztán József el akart menni Babilóniába, hogy elmeneküljön a szégyen elől, és azért is, mert tilossá vált házaséletet élniük. Így is tett, és azóta sem tért vissza!" Mária azt mondta: „Uraim, így történt a dolog, de eddig én nem tudtam erről, és nem fedték fel nekem az igazságot! Az Isten hozzon ítéletet, Ő védje ügyemet és *Ő pereljen* értem, [vö. Péld. 23:11] mert soha még csak eszembe se jutott, hogy ilyen bűnt kövessek el! Azt hittem, hogy tiszta vagyok, és

most kiderült, hogy tisztátalanná váltam! A férjem eltávozott, a fiam meg fattyú, jaj nekem!" Erre azt felelte Simeon ben Setah rabbi: „De bizony tiszta vagy!"

[A bölcsek halálra ítélik Johanánt és Jézust]

Ezután elfogták és kivégezték a házasságtörő Johanant amiatt, amit elkövetett. Beismerte a vallási bíróság előtt, amit tett, és erre mondták a bölcsek – emlékük legyen áldott –, hogy *A vallási bíróság előtt tett szóbeli beismerő vallomás olyan, mint száz tanú írásos tanúskodása* [Babilóniai Talmud, Bava mecia, 3b].

A rabbik pedig egyetértettek abban, hogy megfojtás általi halálra ítélik a fattyú Jehosuát, [8. old.] mivel vallásjogot tanított a mestere jelenlétében, valamint lázító módon beszélt. Ezért kiátkozták egész Izraelben, és kihirdették, hogy ezután ne Jehosuának hívják, hanem Jézusnak, mert Jézus [héberül: *Jesu]* héberül annyit tesz: töröltessék el a neve és emlékezete![45] Így is hívták attól kezdve.

Amikor pedig meghallotta, hogy elterjedt a híre annak, hogy fattyú, házasságtörő aktusból született, és az anyja *nidda* volt, amikor fogant, őt pedig a bölcsek halálra ítélték, rettegés fogta el, és Tibériásból Jeruzsálembe menekült, Mária pedig otthon maradt. A bölcsek követ útján érdeklődtek Babilóniában, hogy valóban így történt-e minden, és Mária férje megüzente, hogy ez az igazság, ezért ment Babilóniába.

[Jézus megtanulja Isten titkos nevét]

Abban az időben az egész világ Heléna királynő uralma alatt állt, aki Konstantin felesége volt.[46] Mit tett ez a fattyú? Bement a jeruzsálemi Szentélybe, ahol a világ alapjának sziklája áll. Az alapszikla jelentése az,

45 A héber írás alapvetően csak mássalhangzókat jelöl. A Jesu név betűit (JSW - יש"ו) a *jimah semo* (ימח שמו, a. m. „töröltessék el a neve") átok rövidítéseként értelmezik.

46 Heléna Augusta valójában Nagy Konstantin császár anyja volt. Helénáról a *Toldot Jesu* hagyományban lásd: Galit Hasan-Rokem, *„Polymorphic Helena – Toldot Yeshu as a Palimpsest of Religious Narratives and Identities"*, in: *Toledot Yeshu (The Life Story of Jesus) Revisited, i. m.,* 247–282.

hogy az Isten maga helyezte le az alapját.[47] Ez az a szikla, amire Jákob ősatyánk – béke legyen vele – a felkenés olaját öntötte,[48] és erre voltak felvésve az Isten Nevének a betűi,[49] és bárki, aki tudja a titkát [annak hatalma van a teremtés törvényei és a teremtmények felett]. Ezért Izrael bölcsei nagyon tartottak attól, hogy Izrael fiai esetleg megtanulják ezt a nevet, és *olyan tetteket hajtanak végre, amelyeket nem szabad* [1Móz. 20:9]. Így bölcs rendelkezést hoztak: két rézoroszlánt függesztettek fel két vasoszlopra a szentély bejáratával szemben, és ha valaki bement megtanulni [9. old.] a betűket, amikor kiment, mindjárt elfelejtette őket [olyan félelmetesek voltak az oroszlánok]. Ha pedig felírta volna egy darab pergamenre, nem engedték meg neki, hogy kivigye. Mit csinált ez a fattyú? Kimondta a betűket a combja felett, majd felvágta a combját anélkül, hogy fájdalmat érzett volna, felírta a betűket egy darab pergamenre, és a felhasított combjában elrejtette a pergament. Aztán újból kimondta a betűket, és a bőr összeforrt a combján. Amikor kiment, az oroszlánok ordítottak rá, és ugyan elfelejtette, amit megtanult, de a pergamen ott maradt, ahol volt. Újból felhasította a combját, kivette a pergament, és megint megtanulta a betűket, hogy jól és könnyen azt tehessen, amit csak akar. Így is tett, és bármit meg tudott tenni, amit csak akart.

[Jézus tanítványokat gyűjt maga köré]

Amikor látta, hogy uralja a betűket, ment és összegyűjtött háromszáztíz fiatalembert Izrael nagyjai közül, akik jók és értelmesek voltak, és elkezdte magyarázni nekik az írásokat: „Nemde tudjátok, hogy az van az Írásban: *Egész Izraelnek része van az eljövendő világban* [Misna, Szanhedrin, 10:1]. Izrael [héberül: *Jiszráél]* pedig annyit tesz: Ember, aki látta Istent [héberül: *is rá él]. Én vagyok az! A nevem pedig Jézus* [héberül: *Jesu],* abból a szóból, hogy *jes,* vagyis létező, ti pedig háromszáztízen vagytok, a *jes* szó betűinek számértéke szerint, ami azt jelenti, hogy ti fogjátok vezetni

47 Vö. Babilóniai Talmud, Joma 54b.

48 Lásd: 1Móz. 28:18.

49 Isten valódi, tulajdonképpeni neve *(ha-sem ha-meforas)* a négybetűs istennév, melyet a zsidó hagyomány szerint tilos kiejteni. Ez Isten tulajdonképpeni neve, szemben az „Úr", „Teremtő", „Isten", és más hasonló megszólításokkal és elnevezésekkel.

azokat, akik szeretik a létezőt, ha hisztek bennem és követtek engem. Tudjátok meg, hogy én vagyok Ő, az Isten fia! Tudom, hogy Izrael bölcsei összegyűltek ellenem, és halálra ítéltek, és tanúsították, hogy fattyú vagyok és *nidda* volt az anyám, de én nem törődöm velük, mert tudnotok kell, hogy Mennyei Atyám parancsára lettem a világra teremtve, és minden, amit a próféták a messiásról prófétáltak, az rám vonatkozik. Bizonyíték a számotokra, hogy [10. old.] azt mondta rólam és anyámról Ézsaiás próféta: *Bizony a fiatal nő terhes lesz és fiút szül, és Imanuélnek nevezi el!* [*Ézs*. 7:14] Az anyám az Istentől esett teherbe, és Ő formált engem a méhében, anyám pedig megszült. Ne csodálkozzatok ezen, mert mielőtt a világra jöttem volna, már prófétált rólam és anyámról Ézsaiás próféta, mert énrólam mondta: Örvendj és ujjongj, *Sion* lánya, mert eljövök és benned lakozom! [Zak. 2:14]; *És sok nép csatlakozik, és az én népemmé lesznek.* [Vö. Zak. 2:15] De más bizonyítékot is találsz arra, hogyan küldött el engem és hogyan nemzett engem, a zsoltárok könyvében, amit ősöm, Dávid készített a szentlélek által, amikor azt mondta: *Elbeszélem a törvényt: az Isten azt mondta nekem: a fiam vagy, ma nemzettelek téged.* [Zsolt. 2:7] Itt van nektek egy bizonyíték arra, hogy az Isten nemzett engem, de nem úgy, hogy együtt hált volna egy nővel, hanem a lélek szállt be az anyám méhébe, ahogy meg van írva: *mert eljövök és benned lakozom!* [Zak. 2:14] És azért, mert az anyám a Szentlélektől esett teherbe, hívnak engem Izrael fiai fattyúnak. Lássátok és tudjátok meg, hogy anyám József jegyese volt, aki nagy bölcs volt és magasztos tudás birtokosa, és mivel látta, hogy a felesége majd ilyen fiút fog szülni, elhagyta anyámat és Babilóniába ment harminc évvel ezelőtt, és félt hozzá nyúlni egy ujjal is. Izrael bölcsei meg összegyűlnek minden nap, hogy ostobaságokat beszéljenek ellenem, amin nem csodálkozom, hiszen így kellett ennek lennie, ahogy ősöm, Dávid – béke legyen vele – megmondta: *Miért háborognak a népek,* [11. old.] *fecsegnek üresen a nemzetek? Tépjük le bilincseiket, szakítsuk le! Az uralkodók közösen tanácskoznak az Isten és felkentje ellen!"* [Vö. Zsolt. 2:1-3] Ez a fattyú [úgy értelmezte a zsoltárt], mintha az elejétől a végéig róla szerezte volna Dávid! Azt mondta [Jézus, az Írást magyarázva]: *Miért háborognak a népek, fecsegnek üresen a nemzetek?;* és azt mondja [az Írás]: *Én kentem föl királyomat [szent hegyemen, Sionon]* [Zsolt.

2:6], vagyis engem kentek fel, hogy uralkodjak Sionon, mert ott lesz az én szentségem. És az pedig, hogy *Az uralkodók közösen tanácskoznak az Isten és felkentje ellen,* arra vonatkozik, hogy engem Isten kent fel messiásnak, ők meg gonoszul tanácskoznak ellenem, de majd egymás ellen fordulnak. Rájuk vonatkozik, amit ősöm, Dávid mondott: *Vasrúddal törd össze őket, zúzd össze őket, mint egy cserépedényt!*" [Zsolt. 2:9] Azt mondják rólam, hogy fattyú vagyok, holott Isten fia vagyok; azt mondják, egy *nidda* nő fia vagyok, holott a Szent – áldassék – fia vagyok! Az anyám nem paráználkodott semmiféle férfival, és nem mástól, mint az Istentől esett teherbe! Ezért mondta neki az Isten: „Mirjam, ne hívjanak téged Mirjamnak, hanem Máriának *[Mari-jah*, a. m. „Az uram Jah", vagyis az Isten]. Ők a fattyak, hiszen azt mondta róluk a próféta: *Kurválkodás fiai ők!* [Hós. 2:6] De ha az utamon jártok, és megőrzitek parancsolataimat, velem lesztek az Édenkertben, az én oldalamon!" [Vö. Lk. 23:43]

[Jézus csodát tesz, kézrátétellel meggyógyítja a bénát]

Erre azt felelték a fiatalemberek: „Ha igaz az, amit beszélsz, mutass nekünk valami csodát vagy jelet!" Mire azt mondta a fattyú: „Milyen jelet kértek tőlem?" Azt felelték: „Tedd, hogy a béna felkeljen, egy olyan, aki soha nem tudott a saját lábán járni! [12. old.] Rögtön elmentek és eléhoztak egy bénát. Rátette a kezét, kimondta felette az Isten Nevét, és meggyógyult. Amikor a fiatalemberek látták ezeket a csodajeleket, leborultak előtte, és sokan hinni kezdtek benne.

[Jézus pere az uralkodó előtt]

Amikor Izrael fiai látták, hogy a világ népeiből is kezdenek hinni benne, tanácskoztak, hogyan foghatnák el. El is fogták, és Heléna királynő, Konstantin felesége elé vezették, mert ő lett az uralkodó, Babilónia királya, Nebukadneccár után.[50] Ez hetven évvel a jeruzsálemi Szentély lerombolása

50 Nebukadneccár (Nabú-kudurri-uszur, az Újbabilóni Birodalom uralkodója) i.e. 605–562 között volt hatalmon.

előtt történt.[51] Így szóltak a királynő előtt: „Úrnőnk, ezt az embert Jézusnak hívják. Ez egy fattyú, aki csodálatos varázslatokra képes, melyek által tévútra vezeti a világot, és tévútra vezeti Izraelt, mert azt mondja, ő a felkent messiás; ezért halált érdemel. Így aztán elfogtuk és eléd hoztuk, hogy a törvény szerint járj el vele, mert halál fia!" Ekkor Jézus kinyitotta a száját és ezt mondta: „Úrnőm, ezek gonoszok, és róluk mondta ősöm, Dávid – béke legyen vele: *Meddig fognak még a bűnösök örülni?* [Zsolt. 94:3] És azt is mondta: *Ki kel fel a gonosztevők ellen? Ki száll szembe velem együtt azokkal, akik gonoszságot cselekszenek?* [Zsolt. 94:16] Tudd meg, hogy hazugok és hazugságot beszélnek, és ha lenne hozzá erejük, elpusztítanák a világot, és ha lenne hatalmuk felettem, mint ahogy nekem van felettük, [13. old.] akkor itt helyben szednének ízekre! Tudd meg, Úrnőm, hogy én az Isten fia vagyok, nem varázsló! Így találod megírva, ezt prófétálta rólam Ézsaiás próféta: *Vessző hajt ki Jiszáj törzsökéből, hajtás sarjad a gyökereiből* [Ézs. 11:1] Kutass és kérdezz utána, és meglátod, hogy onnan és őtőle származom! Őrizkedj a tanácsuktól, mert így írt az ősöm, Dávid: *Boldog az az ember, aki a gonoszok tanácsát nem követte!* [Zsolt. 1:1]" Erre azt felelték a bölcsek: „Úrnőnk, nehogy higgy a szavainak, mert a törvény szerint szelleminek kell lennie, nem testinek. Róla [a messiásról] mondta az Írás, hogy: *Boldog az az ember,* de 'az ember' [héberül: *ha-is]* szó számértéke épp annyi, mint a Jézus [héberül: *Jesu]* szó számértéke, de mivel *Jesu* azt jelenti: töröltessék el a neve és emlékezete, így hát a törvény szerint ki kell törölni a nevét a világból [vagyis nyilván nem ő az a „boldog ember" akiről a bibliai szakasz szól]. Hanem azt elismerjük, hogy ő „ember" [héberül: *is]*, és róla mondta az Írás: *Átkozott az ember [héberül: is], aki [faragott vagy öntött bálványszobrot] csinál.* [5Móz. 27:15] Ha ő próféta volna, nemde megmondatott: *Az ember, aki fellázad, és nem hallgat a papra.* [5Móz. 17:12] Ez pedig egy fattyú, egy *nidda* nő fia, nem pedig az Isten fia, és méltó a törvényszék által kiszabható összes halálnemre." A királynő meghallgatta őket, és azt mondta: „Az van a Törvényetekben: *A Törvény szerint, melyet meg kell tanítaniuk neked, és a rendelkezés szerint, melyet el kell mondaniuk neked, aszerint cselekedj,*

51 A jeruzsálemi Szentélyt kétszer rombolták le: i.e. 587-ben a babilóniaiak és i.sz. 70-ben a rómaiak.

ne térj el attól se jobbra, se balra! [5Móz. 17:11], máshol pedig az van: *Megveri a földet szája vesszejével, és ajkai leheletével megöli a gonoszt* [Ézs. 11:4], meg az is van írva: *Az ő napjaiban Júda megmenekül, és Izrael biztonságban lakozik*. [Jer. 23:6]. Erre azt felelte Jézus: [14. old.] „Én vagyok az, én vagyok, aki megöl és feltámaszt, nagyobb csodajel ez, mint, amit bármilyen felkent messiás meg tudna tenni!"

[Jézus csodát tesz, feltámasztja a holtakat]

Erre a királynő összezavarodott, és megbízható tanúkat küldött el vele, hogy megnézzék, hogyan támasztja fel a halottakat. Kimentek olyan temetőkhöz, ahová zsidók, és olyanokhoz is, ahová nem-zsidók temetkeztek, kihoztak halottakat a sírokból, és amikor a fattyú kimondta felettük az Isten Nevét, életre keltette őket. Odavitték őket a királynő elé, és életben voltak. Amikor a királynő meglátta őket így, mindent elhitt, amit Jézus mondott, hogy ő Isten fia. Elküldött Izrael bölcseiért, kiköpött előttük és szívében kigúnyolta a hitüket, és arra gondolt, hogy elpusztítja, megöli és kiírtja az összes zsidót – Isten mentsen ettől – és mindnyájukat megalázta és megszégyenítette.

[Megosztottság Izraelben]

Keserű időszak volt ez Izraelnek, nap mint nap vádak ezreivel illeték őket. Izraelen belül is nagy vita volt, egyesek ezt mondták, mások amazt, és többségük hajlott a hiábavalóságra [amit Jézus hirdetett]. Ezek után azt mondta Jézus a királynőnek: „Béke legyen veled, és Mennyei Atyám áldásai szálljanak rád, meg az én áldásaim is! El akarok menni Felső-Galileába, mert ezt parancsolta nekem az én Mennyei Atyám." A királynő azt felelte: „Áldásod szálljon rám! Menj és térj vissza!" Erre Jézus mindjárt elment Felső-Galileába.

Amikor a zsidók látták, hogy Jézus eltávozott közülük, [15. old.] a királynő színe elé járultak, és azt mondták: „Úrnőnk, tudnod kell, hogy ez az ember varázslatokat űz, és a nagy varázstudományának köszönhetően teszi azt, amit tesz; megtéveszti a teremtményeket, ezért menekült el előled!"

A királynő azonnal lovasokat és küldöncöket menesztett mindenfelé, hogy hozzák elé Jézust. Meg is találták Felső-Galileában, ott tartózkodott és ott vezette tévútra a világot, mondván: „Én az Isten fia vagyok, és már mielőtt világra jöttem volna, megmondta az ősöm, Dávid – béke legyen rajta: *A fiam vagy, ma nemzettelek téged!* [Zsolt. 2:7]" Amikor a küldöncök látták, hogy minden tette gátlástalan hiábavalóság, el akarták fogni, hogy a királynő elé vigyék, de a felső-galileaiak ezt nem hagyták, hanem harcra keltek ellenük.

[Jézus csodát tesz, életre kelti az állatok képmásait]

Ekkor így szólt hozzájuk Jézus: „Ne harcoljatok ezekkel a lázadókkal, mert megmondatott róluk: *Lázadtatok az Isten ellen* [5Móz. 9:24], és lázadni is fogtok! A királynő látta, hogy Mennyei Atyám parancsát teljesítem, és azok a csodajelek, melyeket tettem, megmentenek engem! Ha pedig nem hiszitek, hogy az Isten fia vagyok, hozzatok elém márványból készült madarakat!" Így is tettek. Jézus kimondta felettük az Isten Nevét, mire életre keltek, a lábukra álltak, és felszálltak a levegőbe. Ennek ellenére nem hittek neki. Mit tettek, hogy próbára tegyék? Mindenki kifaragott otthon valamilyen alakot, ökröt, bárányt, kakast, szamarat, mindenféle állatot és madarat márványból, és Jézus elé vitték, aki életre keltette [16. old.] őket azáltal, hogy kimondta az Isten Nevét. Amikor ezek a gonoszok és hitszegők látták Jézus tetteit, letérdeltek és arcra borultak előtte, és hittek benne.

[Jézus a vízen jár]

Jézus azt is megparancsolta a hitszegőknek, hogy fogjanak egy nagy malomkövet és dobják a vízbe. Így is tettek. Kimondta felette a Nevet, mire feljött a víz felszínére, és úgy lebegett rajta, mint egy dióhéj. Jézus felszállt rá és beleült, és úgy száguldott vele a vízen, mint egy ló a szárazföldön. Amikor a hitszegők látták ezt, nagyon elámultak. Jézus azt mondta nekik: „Én a vízen megyek, ti meg csak menjetek a parton, és mondjátok el az úrnőtöknek, a királynőnek, amit a saját szemetekkel láttatok!" A szél

felemelte Jézust, és átkelt a tengeren, a küldöttek pedig visszatértek a szárazföldön a királynőhöz, és így szóltak: „Mindent megtettünk, amit parancsoltál nekünk, ilyen-és-ilyen csodákat és jeleket láttunk a saját szemünkkel!" Aztán elmondtak neki mindent, amit láttak.

Jézus a malomkövön ment a tengeren, [mint] egy dióhéjban, a királynő pedig elámult és nagyon csodálkozott. Összehívatta Izrael minden bölcsét és a véneket, és így szólt hozzájuk: „Nemde azt mondtátok, hogy Jézus varázslattal teszi, amit tesz? Halljátok csak a csodákat és a jeleket, amiket tett, a sosem látott dolgokat, amiket véghezvitt nap mint nap! Én magam tanúsítom, hogy Jézus bizony az Isten fia!" A vének azt felelték: „Úrnőnk! Ne higgy a csodáinak és ne ragadjanak magukkal gonosz tettei! Csak varázslatok azok, [17. old.] és mindent, amit korábban mondtunk, most is mondunk: egy fattyú ez, *nidda* nő fia, és varázsló! Nemde meg van írva a Tórában: *Ha megjelenik köztetek egy próféta, vagy olyasvalaki, aki álmokat lát, és csodajeleket tesz, ne hallgass annak a prófétának a szavára, vagy arra az álomlátóra, mert próbára tesz titeket az Isten, hogy megtudja, szeretitek-e az Istent?* [vö. 5Móz. 13:2-4] Ha valóban az Isten fia, mint ahogy mondja, akkor jöjjön közénk, járuljon eléd velünk együtt, és mi felfedjük a szégyenét!" Amikor a királynő látta, hogy Izrael bölcsei vádolják Jézust, hívatta őt, mert meg akarta tudni, mi az igazság. Nagy méltóságú küldötteket küldött utána, hogy kellő megtiszteléssel hívassa magához Jézust, aki így el is jött velük. Vele tartottak sokan, akik hittek benne, és sokan a hitszegők közül is.

[Iskarióti Júdás megtanulja Isten titkos nevét]

Mielőtt megérkezett volna Jézus, Izrael bölcsei és a vének tanácskoztak, és azt mondták: „Mindent, amit tesz, az Isten Nevének erejével teszi. Válasszunk ki egy értelmes és rátermett férfit, vigyük be a Szentélyben lévő sziklához, amire fel van vésve a Név, és tanulja meg ő is! Hajtsa végre Heléna királynő előtt ugyanazokat a tetteket, melyeket Jézus tett!" Ki is választottak egy értelmes és rátermett férfit, akinek a neve Iskarióti Júdás volt. Nagyon gyors felfogású és éles eszű ember volt. Azt mondták neki: „Ezt-és-ezt tedd!" Majd bevitték a Szentélyben lévő sziklához, ahol

megtanulta Isten Nevét, felírta egy darab pergamenre, felvágta a testén a húst, és betette a pergament a húsába, [18. old.] majd összevarrta a bőrt. Miután kijött, elővette a pergament, és jól megtanulta a Nevet, és a Név erejével ő is képes volt bármit megtenni, amit csak akart.

[Jézus és Júdás vetélkedése]

Jézus elment a királynőhöz a hithagyókkal, a királynő pedig mindjárt leültette őt maga előtt, és nagyon megtisztelő fogadtatásban részesítette őt és a kíséretét is. Azt mondta nekik: „Boldogok lehettek, mert belétek szállt a szent lélek!" Mindjárt hívatta Izrael bölcseit és véneit, akik elé is járultak Iskarióti Júdással együtt. Amikor Jézus meglátta a véneket, így szólt a királynőhöz: „Tudd meg, hogy az ősöm, Dávid azt mondta erről a pillanatról: *Mert kutyák vettek körül engem, gonosztevők csapata kerített be.* [Zsolt. 22:17] Most tehát eljött a vég és beteljesült a prófécia, mert bizony eljöttek ezek a gonosz emberek! De a próféta azt mondja rólam: *Ne félj tőlük, mert veled vagyok, hogy megmentselek, ez az Isten beszéde.* [Jer. 1:8]" Amikor Izrael vénei és Iskarióti Júdás a királynő elé járultak, odajött Jézus és elkezdett ellenük beszélni, ők pedig őellene. Hosszas beszéd után Jézus úgy látta, hogy nagy szorultságban van, és így szólt: „Rólam prófétálta az ősöm, Dávid: *Mert magához fog venni engem* [Zsolt. 49:16]. Most pedig hív engem, és én fel akarok menni hozzá a mennybe." Amint befejezte a beszédét, Jézus felemelte a karjait, mint a sas a szárnyait, és felszállt a földről, ott lebegett a föld és az ég között. Az emberek pedig látták és megdöbbentek. Amikor Izrael népe látta ezt, összezavarodott. [19. old.] A bölcsek így szóltak Iskarióti Júdáshoz: „Szolgáld az Istent és szállj fel utána! Hozd le és alázd meg, szennyezd be a vizeleteddel! Semmi sem éri anélkül, hogy [Isten] ne tudná! Iskaróti Júdás mindjárt engedelmeskedett a szavuknak, felszállt utána, bemocskolta és beszennyezte férfiként közösülve vele, és letaszította a földre. Mielőtt beszennyezte volna, nem bírt az egyik a másikkal, mert mindkettőnek birtokában volt a Név, de amikor beszennyezte férfiként közösülve vele, amikor a magját a gonosz Jézusra vetette, mindketten tisztátalanná váltak, és mindketten egyszerre leestek a földre. A nem-zsidók bölcsei mind tudják

ezt a titkot, de letagadják, pedig Iskarióti Júdás [nevével] mondanak átkot. Amikor valami vita vagy viszály van közöttük, azt mondják egymásnak: „Tegyék veled azt, amit Iskarióti Júdás tett Jézussal!" Jézus azonnal elvesztette minden erejét a tisztátalanság miatt, amit Júdás okozott neki, és elillantak tőle Isten Nevének betűi. Amikor Izrael látta, hogy Jézusnak nem maradt semmi ereje akár arra, hogy megmentse önmagát, akár arra, hogy kárt tegyen Izraelben, akkor szembeszálltak vele mindnyájan. A királynő elgyengült, és hitt a bölcsek szavának. Megkérdezte Jézust: „Hol vannak a tetteid, és hol vannak a csodák, amiket tettél?" Erre azt felelte a fattyú: „Úrnőm, már megjövendölte róluk Ézsaiás [Hóseás] próféta – béke legyen vele: *Szívük megosztott, de most megbűnhődnek! Ő fogja lerombolni az oltáraikat. Most majd azt mondják:* [20. old.] *Nekünk nincs királyunk! Mert nem félünk mást, csak az Istent! A király mit tehetne velünk?* [Hós. 10:2-3] Ezt a próféciát azért mondta Ézsaiás – béke legyen vele –, mert tudta, hogy ez a nép letér az igazság útjáról, hogy a hazugságban higgyen. Ezért küldött el engem az Isten, hogy próbára tegyem és felfedjem a szívüket. Tudom, hogy el kell fogadnom a szenvedést és a halált az ember kezétől azért, hogy megmentsem a Pokol tüzétől azokat, akik bennem hisznek, ahogy Ézsaiás próféta mondta: *Ő sokak vétkét hordozta, és a bűnösökért közben jár.* [Ézs. 53:12] Én pedig azt mondom róluk: *Talán nem fogom megbüntetni őket ezekért? Vagy talán egy ilyen népen nem fog bosszút állni a lelkem?* [Jer. 5:29] Érje csapás őket!" Erre a bölcsek így feleltek a királynőnek: „Tartsd távol magad a hazugságtól, ne tévesszen meg és ne hallgass rá! Ne szánd és ne védd meg!"

[Jézust próbára teszik és megbotozzák az uralkodó előtt]

És még azt mondták: „Tegyük a következőt! Add át nekünk őt, kössük be a szemét és verjük meg, hadd lássuk, meg tudja-e mondani, ki ütötte meg, és mivel? Ha igen, akkor tegyél, amit akarsz, de ha nem, akkor mi tehessünk vele azt, amit csak jónak látunk!" A királynő azt felelte: „Úgy legyen!" Azzal átadta őt nekik. Mit tettek vele Izrael bölcsei? Egy koszos gyapjúruhát tettek a fejére, és jól megkötötték a nyakánál, hogy ne lásson. A királynő magasrangú tisztségviselőinek jelenlétében és egész Izrael

szeme láttára hetvenen Izrael vénei közül egy kört formáltak, [21. old.] és Jézust beállították középre. Mind a hetvenen botot fogtak a kezükbe, ki gránátalmafáét, ki olajfáét, ki fügefáét, és mindenféle más fáét. Majd odament az egyikük, és megütötte gránátalmafa bottal, aztán felfedték az arcát, és megkérdezték: „Ki ütött meg?" Azt felelte: „Ádám volt!" – de Naftalai ütötte meg. Azt is kérdezték: „És mivel ütött meg?" Azt felelte: „Fügefa bottal!" – de gránatalmafa bot volt. A tisztségviselők azt felelték: „Minden hazugság, amit mondtál, és minden tetted hazugság!" Miután Jézus szorultságban látta magát, és látta a szenvedést, amit el kell szenvednie, és hogy a bölcsek azt tehetnek vele, amit akarnak, a halált választotta és nem az életet. A zsidók azt mondták előtte: „Tépjük darabokra, mint az Azazélnek áldozott bakkecskét!"[52] Mások meg azt mondták: „Ne egyből öljük meg, hanem egy hónap alatt, nagy szenvedések közepette!" Mások pedig azt mondták: „Ne kövezzük meg, hanem minden egyes zsidó jöjjön el, és köpjön az arcába!" A vének és a többi ember össze-vissza verték a botokkal, sőt még a nők is verték a papucsaikkal. Ekkor Jézus felemelte a szemeit az égre, és azt mondta: „*Mennyei Atyám, nem halok meg, hanem élni fogok!* [Zsolt. 118:17] És: *Bárcsak szárnyaim lennének, mint egy galambnak, hogy elrepülhetnék és nyugalmat lelhetnék!* [Zsolt. 55:7] *Isten, halld meg a hangomat, és segélykiáltásom jusson el színed elé! Ne rejtsd el arcodat előlem szorultságom napján! Gyorsan válaszolj nekem, mert az életem elfogy a bánatban, az éveim a sóhajtozásban! Csontjaim* [22. old.] *izzanak, mint a parázs; mint a levágott, száraz fű, olyan a szívem! Még a kenyeremet is elfelejtem megenni, a sóhajtozástól csontomra tapad a húsom! A pusztai pelikánhoz hasonlítanak, olyan lettem, mint egy bagoly a romok között! A hamut úgy eszem, mint a kenyeret! De te, Isten, mindörökké trónszékeden ülsz, generációkon át* [Vö. Zsolt. 102:2-7, 10, 13 és 30:11] – és így tovább, az egész zsoltárt, addig, hogy *Mentsd meg a kardtól lelkemet, a kutyáktól egyetlenemet* [Zsolt. 22:21]. Mert ha ezeknek a kutyáknak a kezében hagysz, *a lelkem hamarosan a csendességben lakozik* [Zsolt. 94:17]; *Ki fog felkelni értem a gonosztevők ellen? Ki fog mellém állni azok ellen, akik gonoszságot művelnek?* [Zsolt. 94:16] Mert róluk mondta a próféta: *Arcuk keményebb a kősziklánál!* [Jer. 5:3] Amikor

52 Lásd: 3Móz. 16:8-10.

hallották ezt a hithagyók, akik Jézusban hittek, keserűen felkiáltottak, hangos kiáltással, nagy siránkozásba kezdtek, vagdosták a fejüket és tépték a szakállukat. Amikor meghallotta ezt a királynő, elrendelte, hogy vigyék el Jézust a színe elől, és adják át a zsidóknak. Azt mondta a királynő: „Ahogy tévútra vezette a világot azzal, hogy Isten fiának mondta magát, és a varázslatai miatt mellé álltak ezek a gonosz emberek a zsidókkal szemben, úgy ellenem is fordulhatott volna egy napon, hogy megöljön. De most, íme a kezetekben van, ha van hatalma megmenteni magát, mentse meg! De ha nincs, akkor öljétek meg, mint egy senkiházi varázslót és fattyút, ahogy mondjátok. Akkor majd *a bánat és a sóhajtozás Izrael számára örömre fordul, [23. old.] és a gyász ünnepnappá!* [Eszt. 9:22]" Azonnal elfogták, és a zsinagóga kapujához vitték. Megkötözték és a földre vetették, és keményen megverték, úgy ütötte mindenki, ahogy akarta. Felkeltek erre a hithagyók, és akik hittek benne, meg a hittagadók, összeálltak a háromszáztíz hitszegővel, fegyvert ragadtak és felkészültek, hogy minden ellenségüket megöljék. Éjjel-nappal folyt az öldöklés és a háborúskodás közöttük, és a zsidók azt tettek Jézussal, amit akartak.

[Jézust ecettel itatják, töviskoszorút tesznek a fejére]

Amikor Jézus látta, hogy nincs hatalma elmenekülni és megmenteni magát, így szólt a vénekhez: „Nemde meg van írva a Tórában: *Ha látod a szamarát annak, aki gyűlöl téged, [hogy összeesik a teher alatt], segíts neki!* [2Móz. 23:5] Most tehát adjatok valamit ennem és innom!" Hoztak neki egy poharat tele erős ecettel, és odaadták, hogy igya meg. Mire keserűen felkiáltott a hitszegőknek [vagyis a tanítványainak]: „Örvendjetek, hitszegők [tanítványok], és mindenki, aki hallja, mert beteljesedett [ami meg van írva] rólam, hogy *mikor szomjaztam, ecettel itattak* [Zsolt. 69:22]. Ezután töviskoszorút tettek a fejére, trágyával szennyezett tövisből és bogáncsból készültet. Azt mondta még: „Lássátok, beteljesedett, hogy *ételembe mérget kevertek* [Zsolt. 69:22]". Mire a hitszegők kiáltozni és siránkozni kezdtek, és harcra keltek ellenük. Nagyon nagy háború volt, az apa megölte a fiát, és a fiú megölte az apját, de végül [24. old.] Izrael felülkerekedett Jézuson. Így szólt Jézus: „Testvéreim és tanítványaim,

ne harcoljatok ellenük, mert így rendelte ezt el Mennyei Atyám, és be kell teljesítenem, amit a próféta mondott: *Hátamat odatartottam az ütlegelőknek; arcomat azoknak, akik tépáztak. Nem rejtettem el az arcomat a szégyen és a köpködés elől.* [Ézsaiás 50:6] Mindennek ellenére meg kell bocsátani nekik, és irgalmasan kell rájuk tekinteni, mert mindezt megjövendölték felőlem. A szenvedést pedig elfogadom, nem róható az fel nekik bűnül. Beszélni akarok velük!" Így szólt Izraelhez: „Rólam szól az a szakasz, hogy *Bizony diadalmaskodik a szolgám, felmagasztosul és megdicsőül* [Ézs. 52:13] – egészen a prófécia végéig." És azt mondta Izraelnek a gonoszok, gyűlölködő és vétkes tanítványok előtt: „Vajon kiről mondatott ez a prófécia, ha nem rólam? Most tehát *minek örültök, és mire föl beszéltek, és mi ellen ágáltok? Hazugok vagytok!* [Ézs. 57:4] Bár nem akartátok, de *az Isten lelke beszélt velem!* [2Sám. 23:2] *Mert felkent engem az Isten, hogy jó hírt hozzak az alázatosoknak, elküldött, hogy gyógyítsam meg a megtört szívűeket, hogy megszabadulást hirdessek a szolgáknak!* [Ézs. 61:1] Ekkor fog beteljesedni az a szakasz, hogy *Nagy örömöm telik az Istenben, örvend a lelkem az Istenben […], mint a menyasszony, aki felölti díszeit* [Ézs. 61:10] – így fogok tenni Mennyei Atyám előtt, és bármit is szándékoztok tenni, nem fogtok sikerrel járni! *Szolgáim enni fognak, ti pedig éheztek majd; szolgáim inni fognak, ti pedig szomjaztok majd; szolgáim örvendeni fognak, ti pedig megszégyenültök; szolgáim jó szívvel fognak vigadni, ti pedig ordítotok majd a szívfájdalomtól és megtört szívvel fogtok sírni!* [Ézs. 65:13-14] [25. old.] Halált hozó földre zavarlak titeket, átokká és pusztulássá lesztek, szétszórattok az országokban, szórványból szórványba, *olyan népként, akinek nincs segítsége* [JSir. 4:17]! Bármit is szándékoznátok tenni, már tudomást szereztem róla Mennyei Atyámtól, mielőtt a világra jöttem volna. Féltem ezért, de Atyám azt mondta nekem: 'Ne félj és ne reszkess tőlük, *mert bizony megmentelek a távolból* [Jer. 30:10], *és fel is emellek téged a magasba* [1Móz. 46:4]! Azt is mondta nekem Mennyei Atyám: 'Bármilyen halálos szenvedést is okoznak neked, ne kérd számon rajtuk!' Így hát, bármit is tesztek velem, olyan lesz, mintha egy kővel tennétek, ami nem érez. Megjövendölte rólam Jeremiás [Mikeás] próféta: *Ne örülj, ellenségem, mert bár elestem, felkelek!* [Mik. 7:8] Tudjátok meg, hogy ez az egész prófécia rólam mondatott a mennyben!"

[Jézust megmentik a tanítványai; Egyiptomba megy mágiát tanulni]

Amikor ezt hallották, a hitszegők mind összegyűltek és sírni kezdtek; a sírásuk messzire hallatszódott. Felkeltek a hitszegők és kövekkel kezdték dobálni a zsidókat, karddal támadtak rájuk és nyilakkal lőtték őket. A zsidók megrémültek, egyre jobban féltek és elmenekültek. A hitszegők rögvest elmentek a börtönhöz, betörték a zárakat és kihozták Jézust a börtönből, fogták őt, és elvitték az átkozott földre, Antiokheiába, a háromszáztíz hitehagyóval együtt. Mit tett ez a fattyú? Azt mondta a hithagyó tanítványainak: „Itt várjatok, mert Mennyei Atyám hív engem! Várjatok, [26. old.] amíg vissza nem térek hozzátok!" De ezt csak cselből tette, mivel látta, hogy tisztátalan lévén már nem képes semmit sem tenni a Név betűivel, és ezért el akart menni Egyiptomba, hogy ott varázslást tanuljon. Ezért mondta a hithagyó tanítványainak, hogy „várjatok itt!" El is ment Egyiptomba, és hosszú ideig maradt ott, és sok varázslatot tanult. Miután eljött Egyiptomból, elment Antiokheiába, és ott találta a hithagyó tanítványait. Úgy fogadták, hogy térdet hajtottak és földre borultak előtte, és sírtak. Így szólt hozzájuk: „Ne aggódjatok, mert az Isten azért küldött, hogy életet adjak nektek, hogy nagy megszabadulás legyek a számotokra!"

[Jézus szamárháton vonul be Jeruzsálembe]

Amikor azt látták, hogy szamáron ül, [és ezt szóvá tették,] azt felelte nekik: „Álljatok meg és halljátok, így parancsolta meg nekem a Mennyei Atyám, és ezt jövendölte meg rólam a próféta – béke legyen vele és veletek: *Örvendj, Sion lánya; kiálts örömmel, Jeruzsálem lánya! Íme, királyod jön hozzád: igaz és diadalmas, szegény és szamáron ül!* [Zak. 9:9] Abban a pillanatban mindenki térdre esett és arcra borult előtte. Ekkor Jézus azt gondolta, hogy még egyszer visszamegy a Szentélyhez, megtanulni a Név betűit. Akkor akart Jeruzsálembe menni, amikor Izrael az ünnepek miatt felmegy oda. A húsvét idején sokan gyűltek össze Izraelből, hogy felmenjenek a Szentélyhez. Jézus hívta hithagyó tanítványait, és azt mondta nekik, hogy mindnyájan azonos színű ruhát vegyenek fel, olyan színűt, mint Jézus ruhája, és hogy mindnyájan együtt menjenek Jeruzsálembe, mint ahogy az

[27. old.] ünnepre mennek. Összehívta és megeskette őket, hogy titokban tartják ezt a dolgot, és mindnyájan esküvel fogadták, hogy nem árulják el, hogy Jézus Jeruzsálemben van. Uszította őket, mondván, hogy nagy csodajeleket tesz majd és bosszút áll a zsidókon, „mert így szabta ki rám Mennyei Atyám", és ezzel el is ment a támogatóival Jeruzsálembe.

[Pápa ben Recicta elárulja Jézust; Jézus elfogása]

Volt közöttük egy ember, akit Pápa ben Recictának hívtak. Látta, hogy Jézus minden tette hiábavalóság, csalás és hazugság, mégis elment Jézussal és a híveivel húsvét előestéjén a Szentélyhez. De ez a Pápa elment a bölcsekhez, és felfedte nekik Jézus ármánykodását és csalásait, és azt mondta nekik: „Mit adtok nekem, ha elviszlek titeket egy félreeső helyre, ahol a kezetekbe adom Jézust?" Azt felelték: „Naggyá teszünk miközöttünk!" Azt mondta: „Most a Szentélyben van, és esküvel megfogadták, hogy nem árulják el, és semmi rosszat nem tesznek [ellene]." Azt kérdezték Pápától: „Miről ismerhetjük fel?" Azt felelte: „Most a hitszegőkkel van, akik Antiokheiából jöttek. Gyertek utánam a Szentélybe, de ne beszéljetek hozzám és ne gyertek közvetlen mellettem. Jól figyeljetek, mert amikor majd odamentek a gonoszak közé, látni fogjátok, hogy leborulok egy férfi előtt, és az a férfi, aki előtt leborulok, az Jézus." [28. old.] Úgy is tettek, ahogy Pápa mondta nekik. Jézus szándéka az volt, hogy ellopja Isten Nevét, ahogy már először is tette. Mit tettek a bölcsek? Összegyűltek és tanácskoztak, és azt a döntést hozták, hogy mindnyájan elmennek a Szentélybe, mint ahogy a többi ember, aki az ünnepre jött, nyugodtan és derűsen, és így is tettek. Amikor felemelték a szemüket, és meglátták a hitszegők csapatát, hogy mindnyájan egyforma színű ruhában vannak, és látták, hogy Pápa megy és leborul Jézus előtt, a bölcsek rögvest odamentek, rátették a kezüket, és azt mondták: „Fattyú, *nidda* nő fia, uszító és lázító ellenség, te vagy az, aki becsapod az embereket, és te vagy az, aki azt mondtad neki, hogy az Isten kent fel téged messiásnak, Izrael megmentőjének! Hát most hol vannak a csodajeleid, amiket tettél?" Abban a pillanatban reszketés fogta el Jézust, és olyan lett, mint a süket, aki nem hall, és *mint a néma, aki nem tud beszélni* [Zsolt. 38:14]. Amikor Jézus tanítványai látták ezt, harcolni

kezdtek Izrael ellen, hogy megmentsék Jézust, mint korábban is, de nem tudták, mert a zsidók sokan voltak, ahogy az a zarándokünnep idején megszokott. Amikor Jézus látta, hogy nem menekülhet Izrael kezéből, így szólt a tanítványaihoz: „Már megmondtam nektek, hogy így volt ez elrendelve. Most hát miért harcoltok ellenük? Hiszen meg van írva rólam: *Mert miattad gyilkolnak minket egész nap, mészárlásra szánt birkáknak tekintenek minket.* [Zsolt. 44:23] Róluk még azt is mondta a próféta: *Csupa vér a kezetek* [Ézs. 1:15]; és az Írás kiáltja rólam [29. old.] Mennyei Atyám előtt: *És prófétáidat karddal ölték meg!* [1Kir. 19:10] A hithagyó tanítványok nagy sírásra fakadtak.

[Jézus megfeszítése]

Mivel Jézus tudta, hogy fojtás általi halált kell majd halnia, amikor még fel volt írva nála a Név, megeskette az összes fát, úgy a gyümölcsfákat, mint az összes többit, hogy nem veszik magukra a testét. Amikor a hithagyó tanítványok látták, hogy Jézus a vének kezében van, varázslattal próbálták megmenteni, de nem tudták. Szombat előestéje volt. Azon a napon [vagyis a későbbi időben minden nagypénteken] az emberek [mármint a keresztények] böjtölnek és nyugtalanok. Azt mondták a bölcsek, hogy feszítsék meg rögvest, hogy végrehajtsák, ami meg van írva: *Távolítsd el a gonoszt közüled!* [5Móz. 13:6; 17:7] Megfogták, megkötözték a kezét és a lábát, és felfüggesztették egy fára, de a fa rögtön kettéhasadt, mert kötötte az esküje. És így tett minden fa. A tanítványok meg látták, és sírtak, amikor látták, hogy a fák kettéhasadnak, és nem tudják Jézust elviselni. Erre még jobban megtévedtek és még jobban hittek benne, mivel azt gondolták, ez Jézus méltósága miatt történik. Volt ott egy vén, akinek volt egy háza meg egy kertje, és a kertben volt egy káposztafa, ami nem is volt igazi fa. Magasabb volt egy pálmafánál. Azt mondta, hogy az apjának, aki már meghalt, a végrendeletében a következő áll: „Háborúság lesz Izraelben egy fattyú miatt, és annak a fattyúnak [30. old.] fojtás általi halált kellene majd halnia, de a fák nem tudják majd elviselni, mert így eskette meg őket a Névvel. Ezért én, akinek a neve ez-és-ez, ültettem ezt a káposztát, hogy arra feszítsék majd fel!” Erre rögtön azt mondta ez a vén meg a többi is:

„Menjünk el, és feszítsük fel erre a káposztára!” És a káposzta magára vette Jézust, mert azt nem eskette meg, csak a fákat. Ott függött estig, miközben az ifjak meg a nők ürülékkel és kövekkel dobálták, meg nyilakat lőttek ki rá.

[Jézust eltemetik; a holttestet ellopják]

Amikor eljött az éjjel, a vének elküldték az embereiket, hogy vegyék le onnan, hogy végrehajtsák, ami meg van írva: *Holtteste ne maradjon éjszakára a fán!* [5Móz. 21:23] Így is tettek, és eltemették, mert jöttek a hitszegők. Ezután tanácskoztak a hitszegők, és arra jutottak, hogy ellopják Jézus testét, és elrejtik valahol máshol, és majd azt mondják, hogy felment a mennybe, aztán pedig gyilkolni kezdik majd miatta a zsidókat. Ekkor éppen arra járt egy zsidó, akinek a neve Jehuda, a kertész volt, és meghallotta, miről tanácskoznak a hitszegők. Mit csinált ez a zsidó? Mielőtt az este éjszakába fordult volna, ment és készített egy sírhelyet a kertjében, kilopta Jézust a sírjából, és elhelyezte a saját kertjében. Ezután mentek el a hitszegők, hogy kivegyék a sírból, de amikor kinyitották a sírt, nem találták ott, mert Jehuda, a kertész már elvitte. Erre azt mondták a hitszegők: „Nyilvánvaló, hogy Isten fia volt, felkent messiás, és Mennyei Atyja magához vette a mennybe! Most tehát kérjük számon [31. old.] a vérét és álljunk bosszút Izraelen, hogy ne maradjon egy se közülük!” Rögvest elmentek a királynőhöz, és így szóltak: „Úrnőnk, ez az ember, akit megöltek a zsidók, Isten fia volt, csodákat tett, és csodajeleket életében, és most, halálában is! A zsidók azt hiszik, hogy megölték; eltemették, de nincs a sírjában, mert Atyja felvitte őt a mennybe. Így beteljesedett a róla szóló prófécia: *Mert kiragad engem [az alvilág kezéből]!* [Zsolt. 49:16] Most tehát legyél olyan kegyes, úrnőnk, hogy kutasd ki és kérdezz utána, és keresd őt a zsidókon, megparancsolván, hogy hozzák eléd akár halva, akár élve, mert különben vagy meghalnak, vagy mindegyikük egy mérő ezüstöt fizet! A királynő rögvest a bölcsekért küldött, és így szólt hozzájuk: „Az az ember, akiről azt mondtátok, hogy hamis próféta, hol van és mit tettetek vele?” Azt felelték: „Megöltük fojtás általi halállal, mert ez járt

neki a törvény szerint."[53] Azt kérdezte: „Miután megöltétek, mit tettetek vele?" Azt felelték: „Eltemettük." Azt mondta nekik: „Menjetek a sírjához, és nézzétek meg, ott van-e, mert a hívei azt mondják, felment a mennybe és nincs a sírjában." A királynő megbízható embereket küldött a zsidókkal, hogy nézzék meg, a sírban van-e, vagy sem. Elmentek a sírjához, de nem találták ott. Erre visszamentek a királynőhöz, és azt mondták neki: „Nem találtuk ott!" Azt felelte: „Melyik sírba temettétek, talán nem ismeritek fel a sírt?" Erre mindnyájan összezavarodtak, nem tudtak mit felelni. [32. old.] Ekkor a királynő elhitte, hogy amit a hitszegők mondtak, az igaz volt, és azt gondolta, hogy Jézus minden tette igaz és helyes volt. Ezért így szólt a bölcsekhez: „Tudjátok meg, hogy ha nem keresitek meg, és nem találjátok meg; nem hozzátok elém megmutatni, akit megöltetek és eltemettetek, akkor a világon egyetlen zsidót sem hagyok életben – Isten mentsen ettől! – mert halál fiai lesztek, amiért kezet emeltetek Uratok fiára! Nem hagyok életben senkit sem közületek!" Azt felelték a bölcsek: „Adj nekünk öt nap haladékot!" Mire azt mondta: „Megkapjátok, de keressétek meg!"

Ebben az időben nagy szorultság és siránkozás volt Izraelben. Egész Izrael böjtölt és zsákruhát öltött magára, úgy a legkisebbek, mint a legidősebbek. A hitszegők örvendeztek, a bölcsek pedig elvándoroltak, mert igen féltek, hiszen eljött az ötödik nap, és nem találták meg.

[Jehuda, a kertész eladja Jézus holttestét a zsidóknak]

Aznap Tanhuma rabbi sírva és kiáltozva menekült a városból a kerteken át, és amikor felemelte a szemét, meglátta Jehudát, a kertészt, hogy eszik-iszik, énekel és táncol. Azt mondta neki Tanhuma rabbi: „Te gonosz! Talán nem vagy zsidó, mint mi? Minek kell itt örülnöd? Minek örülsz, miközben egész Izrael kétségbe van esve?" Azt felelte Jehuda, a kertész: „Mi szorongatja Izraelt?" Erre elmesélte neki Tanhuma rabbi az egész esetet, mire Jehuda, a kertész elmondta neki, mit hallott, mit beszéltek a hitszegők és mi történt Jézus testével, majd így szólt: „Ne aggódj, mert nálam van, örvendj hát!" Ekkor Tanhuma rabbi elment, és elmondta ezt a dolgot

53 A bibliai törvény szerint a hamis prófétának halálbüntetés jár (lásd: 5Móz. 18:20), a rabbinikus törvény pontosítja a halálnemet.

[33. old.] a véneknek és Izrael bölcseinek, mondván: „Örüljetek a jó hírnek, *vigasztalódjál, vigasztalódjál, népem!* [Ézs. 40:1] A hitszegőkről mondatott ez a szakasz: *Tanácskozzatok, úgyis meghiúsul a tervetek; beszéljetek csak, nem lesz belőle semmi, mert velünk van az Isten!* [Ézs. 8:10]" Tanhuma rabbi összehívta egész Izraelt, és így szólt hozzájuk: „Tudjátok meg, hogy a fattyú, a *nidda* fia megvan, mert Jehuda, a kertész kivette a sírjából!" És elmesélte nekik, hogy történt a dolog, aszerint, ahogy Jehuda, a kertész elmondta neki, és hogy most Jézus teste nála van a kertben. Erre fel egész Izrael rögtön örvendezve, kürtöt és sófárt fújva kivonult a kertbe, és így szóltak Jehudához, a kertészhez: „Add ki nekünk a gonosz fattyút, a *nidda* fiát!" Azt felelte: „Nem adom oda, de eladom nektek!" Azt felelték: „Mennyit kérsz érte?" Azt mondta: „Harminc ezüstöt!" Oda is adták neki, majd odamentek a sírhoz, kivették a testét, kötelet kötöttek a lábára, és úgy vonszolták, mint egy büdös kutyát, végig Jeruzsálem összes piacterén át, hogy megszégyenítsék. Végigvitték a piactereken egészen Heléna királynő elé, akinek azt mondták Izrael vénei: „Ez itt a tisztátalan fattyú, a *nidda* fia, erről mondták a hitszegők, hogy felszállt a magasságos mennybe!" És elmondták neki, amit Jehuda, a kertész tett. Ekkor hallgatott a királynő, elfordult a fattyaktól és a hitszegőktől, hálát adott az Istennek és a bölcseknek. Majd örvendezve mind kimentek a színe elől. A hitszegők, Jézus tanítványai pedig menekülni kezdtek mindenhonnan.

Ekkor Izrael bölcsei engedélyt és felhatalmazást kértek [34. old.] a királynőtől, hogy igazságot szolgáltathassanak és bosszút állhassanak a hitszegőkön, ahogyan Jézussal is tették. A királynő rögtön engedélyt adott nekik, hogy úgy tegyenek, ahogy helyesnek tartják. Sokat megöltek közülük, sokan pedig elmenekültek, és Izrael üldözte őket. Volt köztük tizenkét tanítvány, akik elmentek Örményországba, és elmentek Rómába is, meg a tenger melletti királyságba is. Félrevezették a világot, és sokan követték őket tévelygve. Sok háborúság és öldöklés volt közöttük, nagy felfordulás, gyilkolás és pusztítás, egymás rokonait gyilkolták irgalmatlanul, de ezzel együtt nem hagyták el Izrael törvényét, a zsidók pedig nem tudtak bemenni a Szentélybe a hitszegők miatt.

[A zsidók csellel eltávolítják maguk közül a kereszténeket; Szent Pál]

Amikor a bölcsek látták ezt, tanácskoztak, és azt mondták: „Már harminc éve, hogy Jézus meghalt, de azóta sincs nyugtunk és békénk. A sok bűnünk miatt van ez így, mert az Isten megfizet nekünk a saját bűneinkért, és atyáink bűneiért is, megemlékezik beszédéről: *Féltékennyé tettek olyasvalakivel, aki nem Isten, hiábavalóságokkal dühítettek engem. Majd én is féltékennyé teszem őket olyasvalakikkel, akik nem egy nép: egy semmirekellő népséggel dühítem őket."* [5Móz. 32:21] Azt mondták a bölcsek: „Meddig leszünk még ebben a csapdában?" Így szólt az egyik a másikhoz: „Válasszunk ki egy bölcset, aki ezeket a hitszegőket kitéríti a mi vallásunkból, és aki maga is kitér velük együtt! Vétke legyen mirajtunk, és esküvel fogadjuk meg, [35. old.] kiközösítés terhe mellett, hogy magunkra vállaljuk a bűnét, hogy végre nyugtunk és békénk legyen, hogy ne pusztuljunk el, és tovább ne gyilkoljanak minket!" Hiszen eddig elnéztük ezt, és harminc éven át minden nap figyelmeztettük őket, mégsem akarják elhagyni a hazugságot és a valótlanságot. Elmagyaráztuk, hogy egy fattyú, *nidda* fia, de nem gyakoroltak bűnbánatot. Mivel bevette magát a szívükbe, hogy ő Isten fia, pusztuljanak el, ahogy Jézus is elpusztult! Amilyen úton akar járni az ember, olyan úton is vezetik őt.[54] Akkor végre nyugtunk lesz a háborúskodástól." És úgy döntöttek, hogy így tesznek. Kiválasztottak maguk közül egy bölcset, akit Éliásnak hívtak, és így szóltak hozzá: „Mindnyájan, közösen eldöntöttük, hogy te leszel az, aki megment minket. Tudod, milyen szorultságban vagyunk, és hány csapás ért minket Jézus idejétől mostanáig, hogy nincs nyugtunk a hithagyó tanítványaitól. Ezért egész Izrael kirója rád, hogy mesterkedj a mi megmentésünkön, mert rá kell szedned őket, és ki kell térítened őket Izrael vallásából. Neked is velük kell lenned színleg, de nem szívben. Mi pedig kiközösítés terhe mellett magunkra vesszük minden bűnödet, amit az Isten előtt emiatt elkövetsz. El kell menned a Szentélybe, és meg kell tanulnod a Nevet, ahogy Jézus tette, hogy annyi csodát tehess, amennyit csak akarsz, hogy higgyenek benned. Ő pedig hajlandó volt erre, és megtette. Rögtön el is ment Antiokheiába, ahol a hitszegők voltak, és összehívta őket, meg

54 A héber szöveg romlottnak tűnik, a fordítása nem egyértelmű.

azokat a hitszegőket is, akik máshol voltak, és így szólt [36. old.] hozzájuk: „Testvéreim, Jézus fiai! Tudjátok meg, hogy én Jézus tanítványa vagyok, és ő az én uram. Azért küldött el hozzátok, hogy megmutassam *az utat, melyen járnotok kell* [5Móz. 1:33], és hogy hogyan kell cselekednetek. Rögtön örvendezni kezdtek, hozzá gyűltek és azt mondták: „Mutass nekünk egy csodajelet vagy bizonyítékot, hogy a tanítványa vagy!" Azt felelte: „Hozzatok elém egy halottat, és életre keltem; egy vakot, és látóvá teszem; egy bénát, és meggyógyítom, hogy a saját lábán járjon! Bármivel próbára tehettek, amivel csak akartok, és majd meglátjátok, hogy igazat mondok!" És így is tett a színük előtt a Név erejével. Ekkor mindnyájan azt mondták: „Ez a mi Istenünk, aki megment minket, és akiben reménykedünk!" És leborultak előtte, majd megkérdezték: „Hol van Jézus?" Azt felelte: „A mennyben van az Atyjával." Még azt is mondta: „Halljátok, mit mondott Jézus, aki megparancsolta nekem, hogy adjam át [az üzenetét], és senki közületek fel ne lázadjon a szavai ellen! Hanem teljesítsétek [az akaratát, mert aki teljesíti], azt védelmezni fogja! Ezt parancsolja nektek Jézus: Először is emlékeztet titeket arra, amit a zsidók tettek vele, hogy azért küldte el őt Mennyei Atyja, hogy megszabadítson benneteket! Csakis miattatok viselt el mindent! Ezért hát azt parancsolja nektek, hogy ti is viseljetek el mindent, amit én parancsolok nektek Jézus nevében! Mert ő a zsidók ellensége, ezért elkülönült tőlük, és nektek is azt parancsolja, hogy távolodjatok el tőlük minden dologban, mert [a dolgaik] undorítóak nektek, ahogy a bibliai szakasz mondja: *Lelkem gyűlöli az újholdjaitokat és az ünnepeiteket* [Ézs. 1:14] Nektek szóló parancsolatai úgy kezdődnek, hogy ne tartsátok meg a szombatukat, se az ünnepeiket!" A hitszegők rögvest felemelték kezüket az ég felé, és hálát adtak Jézusnak. [37. old.] „Azt is parancsolja nektek, hogy formázzatok egy olyan alakot, mint ő, és tegyétek fel két fára, melyek keresztben állnak, és az meg legyen középen! És ábrázoljátok az ütéseket is, melyeket kapott, és azt is, hogyan folyt a vére, és a szögeket, amiket a kezébe és a lábába ütöttek, hogy emlékeztessen arra, ami Jézussal történt, hogy elszenvedte az ütéseket és elfogadta a szenvedést, mindezt az irántatok való szeretetből! És nem állt bosszút, ezért hát ti is tűrjetek az iránta való szeretetből, ne tegyetek rosszat a zsidókkal, ne tegyetek kárt se testükben, se vagyonukban! Aki ezt

megszegi, az legyen kiátkozva ebben a világban, és ne legyen része az eljövendő világban, az Édenkertben! Mert ő nem akart bosszút állni, hogy ne jussatok a pokolra. Azt is parancsolja nektek, hogy aki Izrael *vérét ontja, annak vére ontassék!* [Vö. 1Móz. 9:6] Azt is parancsolta, hogy külön imádkozzatok, és egymás között házasodjatok, velük ne! Ha valaki zsidó nővel hál, a lelke a pokolra jut! Azt is parancsolja nektek, hogy mivel a zsidóknak a szombat a nyugalom napja, ti tegyetek-vegyetek aznap, és a vasárnap legyen számotokra a nyugalom napja, melyen ne végezzetek munkát! De szombaton ne pihenjetek, mert Jézus utálja azokat [akik szombaton pihennek], hanem a vasárnapot tartsátok meg, mert Jézus aznap ment föl a sírjából a mennybe! Azt is parancsolja nektek, hogy minden állatnak, vadállatnak és szárnyasnak, mindennek, ami születik a földön, mindennek, amit az Isten a világon teremtett, kicsi és nagy állatoknak egyaránt ontsátok a vérét és egyétek őket, ahogy meg van írva: *Mint a mező füvét, ételül adtam nektek mindent* [1Móz. 9:3]. Arra is int titeket szeretettel [38. old.] és parancsként, hogy ha egy zsidó azt mondja: »Gyere velem egy mérföldet, hogy könnyűvé tedd az utamat«, akkor két mérföldet menjetek vele, és bocsássátok el békében, mert így akarja Jézus. [Vö. Mt. 5:41] Azt is parancsolja nektek, hogy a zsidókat hébereknek [héberül: *ʿivri]* nevezzétek, mert a folyó túloldaláról [héberül: *ʿever]* valók.[55] Titeket pedig *gój*-nak nevezzenek, ahogy meg van írva: »Odatartottam a hátamat azoknak, akik ütöttek« [Ézs. 50:6, a szójáték abban rejlik, hogy héber „hátam” *(gevi)* és „nép” *(gój)* szó írásképe (יוג) azonos, de kiejtésük különbözik]. És jegyezzétek meg, hogy ha a zsidók erőszakosak veletek, ne fizessetek gonoszsággal a gonoszságért! Azt is megparancsolja nektek, hogy ha egy zsidó megüt titeket ököllel jobbról, akkor tartsátok oda neki a bal feleteket is, hogy csináljon, amit akar, és mondjátok, hogy Jézus szeretete miatt viselitek el. [Vö. Mt. 5:39] Ne szorongassátok a zsidókat se nagyon, se kicsit! Azt is parancsolja, hogy ha egy zsidó megsért titeket, ne vágjatok vissza, csak mondjátok azt, hogy »büszkeséged gőgössé tesz«, és hagyjátok, had menjen, mert ezért fogadta el a halált Jézus értetek, és legyen ez a számotokra az alázatosság tulajdonsága. Arra is int, és azt is mondja, hogy ha azt akarjátok, hogy részetek legyen az eljövendő világban

55 Vö. Józs. 24:2-3 és 1Móz. 14:13.

Jézussal, akkor minden rosszat, amit a zsidók el akarnak követni ellenetek, tűrjetek el szeretettel és jó szándékkal, mert gazdagon kárpótol titeket az eljövendő világban. [Vö. Mt. 5:43-48] Arra is int titeket, hogy válasszatok magatok közül véneket, akik megmutatják nektek az utat, melyen járjatok." Mindnyájan feleltek, és azt mondták: „Amit hallottunk, aszerint fogunk cselekedni!" Miután befejezte a beszédét, még azt mondta: „Jézus megparancsolta nekem, hogy különüljek el tőletek és minden embertől, magányosan üljek, ne egyek húst és ne igyak bort, hanem csak kenyeret, vizet és gyümölcsöket, hogy mindig tisztának találjon, ha beszélni akarna velem." A hitszegők rögtön elhallgattak, [39. old.] és többé nem tettek rosszat a zsidóknak. Aztán elment hozzájuk Tibériásba, és vele mind a hitszegők, akik hittek Jézusban. Megparancsolta, hogy hirdessék ki, hogy a háromszáztíz hithagyó tanítvány jöjjön el, és csatlakozzon hozzá. El is jöttek mind, és megkérdezték: „Ki vagy te?" Mire azt felelte: „Jézus küldötte vagyok, és azért küldött el hozzátok, hogy elmondjam, mit parancsol nektek." Azt mondták: „Mutass nekünk egy csodajelet!" Azt kérdezte: „Milyen jelet akartok?" Mire azt felelték: „Tegyél valami csodát, hogy higgyünk benned!" Erre azt mondta: „Hozzatok egy bénát, egy leprást és egy vakot, és én meggyógyítom!" Rögvest így tettek, ő pedig megtett bármit, amit akart. Erre arcra borultak előtte, és azt mondták: „Persze, hogy elhisszük, hogy te Jézus küldötte vagy, mert ő is olyasmiket tett, mint te, és rólad valóban elmondható, hogy *egy ember küldötte olyan, mint az ember maga* [Babilóniai Talmud, Kiddusin 41b]. Ekkor azt mondta Éliás a tanítványoknak: „Jézus Mennyei Atyja mellett áll, és bosszút akar állni az ellenségein, a zsidókon, mert ezt mondta Dávid a zsoltárában: *Ez Isten beszéde az uramhoz: Ülj a jobbomon, amíg ellenségeidet zsámolyként nem vetem a lábad alá.* [Zsolt. 110:1] Akkor a tanítványok áldani kezdték őt, ő pedig elmondta nekik a fenti parancsokat, megismételte őket a színük előtt, ők pedig kötelezőnek fogadták el azokat magukra nézve. Azt mondta: „A lényeg, hogy Jézus azt akarja, hogy különüljetek el a zsidóktól a törvény, a nyelv, a társaság, a pihenőnap és az ünnepek tekintetében, és építsetek saját imaházakat!" Mindnyájan feleltek, és azt mondták: „Ahogy mondtad, úgy fogunk tenni!"

Attól fogva különváltak [40. old.] a zsidóktól, és mindent végrehajtottak, amit kiszabott rájuk. Megkérdezték a nevét, és azt mondta: „Szent Pál". A tanítványok pedig különváltak egymástól, és a gonoszak nem voltak többé zsidók, és megnyugodott a világ. Építettek egy házat Szent Pálnak, hogy ott lakjon, és ne tegye magát tisztátalanná étellel vagy itallal.

[Egyházszakadás Nesztor és Szent Pál követői között]

Ezek után az történt, hogy másodszor is felemelkedett a Perzsa Birodalom. Volt ebben az időben egy *gój* [a. m. nem-zsidó], akinek a neve Nesztor Religioso Ofrati volt. Vitába kezdett a bölcsekkel sok mindenben, és eljött Izrael földjére. Ott találta a tévelygőket, akik elégedetten teljesítették Szent Pál előírásait. Azt mondta nekik: „Szent Pál megtéveszt benneteket, amikor azt mondja, hogy ne metélkedjetek körül, mert a törvény szerint körül kell metélkednetek, elvégre Jézus is körül volt metélve. Akkor is eretnekséget követtek el, amikor azt mondjátok, hogy Jézus isten volt, holott egy nő szülte, csak megszállta a szent lélek, ahogy a prófétákat is." Ez a Nesztor volt az első, aki pártszakadást idézett elő a keresztények között, mivel fellázította a nőket, mert azt mondta nekik: „Szent Pál meghagyta a férjeiteknek, hogy annyi nőt vegyenek el, amennyit csak akarnak, ti pedig csak olyanok lesztek, mint a szolgálólányok. De én azt akarom, hogy ne lehessen több feleségük egynél, hogy megbecsüljenek titeket a férjeitek." Így aztán Nesztor megszerettette magát a nőkkel. Rögtön meg is hagyta, hogy senki ne vehessen el egynél több nőt feleségül, ellenkező esetben kiközösítik és az eljövendő világban sem lesz része. Így hát nézeteltérés alakult ki Nesztor és Szent Pál között, ezért a *gój*ok nem imádkoznak Nesztor imaházaiban, [41. old.] és Nesztor [hívei] sem Szent Pál imaházaiban. Nesztor elment Babilóniába egy Hacica nevű helyre, ahol vitát rendeztek a színe előtt, és a nők Nesztor pártjára álltak, és Nesztor nagyon befolyásos lett. Azt kérdezték tőle a nők: „Mit kívánsz tőlünk?" Azt felelte: „Nem kívánok semmit, csak hogy az áldozat, amit bemutattok, kenyér és bor legyen, és hozzátok elém Hacicába!" Miután minden nő elvitte az áldozatát, amint felkelt Nesztor, hogy bemutassa az áldozatukat, rátámadtak a nők és addig verték, amíg meg nem halt.

[Szent Péter]

Ebben az időben volt Izraelben egy bölcs, akit Simon Kéfának hívtak *[kéfa* arámiul kősziklát jelent], mivel azon a kősziklán szokott ülni, amin Ezékiel próféta mondta a jövendöléseit, a Kvar folyó mellett.[56] Ő volt a költők fejedelme, és hang szólt hozzá a kősziklából – mert a *kéfa* jelentése kőszikla. Amikor a *gój*ok látták, hogy hang szól hozzá a kősziklából, és hogy mennyire bölcs, féltékenyek voltak, hogy egy ilyen ember Izraelhez tartozik. Simon rabbi megtudta, hogy féltékenyek rá. Mit tett? A sátoros ünnep idején, *Hosana rabba* napján [az ünnep hetedik napján] felment az Olajfák hegyére. Elkezdtek vitatkozni vele, de ő minden bölcsességben legyőzte őket, és nem voltak képesek felelni neki, mert féltek tőle. Amikor látták, milyen nagy a bölcsessége, tanácskoztak és azt mondták: „Ne hagyjunk egy ilyen bölcs embert a zsidók között! Vegyük ki közülük, különben hamarosan ártani fog a vallásunknak!" Rögtön el is fogták, és azt mondták neki: „Tudjuk, hogy nincs senki más olyan bölcs Izraelben, mint te. Hatalmadban áll hozzátenni és elvenni, megszüntetni és létrehozni.[57] Az Isten legyen kegyes, hogy Jézus színe előtt fenntartsuk vallásunkat! Amikor a bölcseinkkel láttuk a tetteidet, azt gondoltuk, ez az ember méltó arra, hogy fenntartsa a vallásunkat. Mi minden nap beszélünk [vagyis hirdetjük a vallást], a zsidók pedig egyre fogyatkoznak. Egy olyan embernek, mint te, nem való, hogy velük legyen! Hanem tarts velünk, taníts nekünk jó törvényeket és előírásokat, és vezess el minket az eljövendő világba! A vezetőnkké választunk, és senki nem mondja meg neked, mit tegyél!" Így felelt: „Helyesek a szavaitok, csakhogy én nem akarom elhagyni a vallásomat!" Erre azt mondták neki: „Ha nem térsz át a vallásunkra, akkor megölünk téged, és az összes zsidót is, egyet sem hagyunk életben!" Így felelt: „Minden az Isten kezében van, meg fog segíteni az Isten!" Erre öldökölni kezdték a zsidókat, akik remegtek és rettegtek, és könyörögve járultak Simon rabbi elé, mondván: „Tedd meg, amit mondanak neked, és

56 Vö. Ez. 1:1.

57 Vö. Jézus Simon Péterhez intézett beszédével: „Boldog vagy, Simon […]. Te Péter vagy, és én ezen a kősziklán építem majd fel egyházamat […], amit megkötsz a földön, kötve lesz az a mennyekben is, és amit feloldasz a földön, oldva lesz a mennyekben is." (Mt. 16:17-19)

ments meg minket a kezüktől! A mi lelkünkön száradjon ez a vétek! Tedd meg ezt, nagy bölcsességednek megfelelően!" A *gój*ok összefogdosták és elrabolták a zsidókat, egyet egy pénzérméért árultak, harmincat meg harmincért, mert ennyiért adták el Jézust. Amikor Simon rabbi látta ezt, azt gondolta: „Jobb, ha Simon és száz hozzá hasonló elvész, mintha csak egy lélek is elveszne Izraelből!" Mit tett? Azt mondta, hogy velük tart. Erre a Pápa és a püspökök eljöttek hozzá. Azt mondta nekik: „Mit kívántok tőlem? Ha meg kívánjátok tenni, amit Szent Pál Jézus nevében parancsolt, akinek a szavai igazak, akkor ezt kell tennetek, hogy újból elfogadjátok és betartsátok a feltételeit: Abba kell hagynotok [43. old.] a zsidók megkövezését, és hagynotok kell, hogy bemenjenek az [ima] házukba. És ne akadályozzátok őket abban se, ha a ti imaházaitokba akarnak bemenni! Akkor is hagyjátok őket, azért, hogy ők is eljöhessenek, és higgyenek Jézusban. Ha nem így tesztek, azt fogják mondani a zsidók, hogy üldözitek őket, hogy ne lássák, hogy a [vallási] tetteitek hiábavalóak és hazugok!" Rögtön elfogadták Simon rabbi beszédét, és a Pápa is azt mondta: „Mindent megteszünk, amit parancsolsz és előírsz a számunkra!" Akkor hozták azt a határozatot, hogy ha egy zsidó be akar menni a fertelmeikbe, bemehet. Még azt is mondta nekik: „Megparancsolom nektek, és magamra nézve is megfogadom, hogy soha életemben nem fogok húst enni pénteken, mert aznap ölték meg Jézust. És Jézus iránti szeretetem miatt egész életemben nem fogok bort inni, hogy sose örvendezzek. És el fogok különülni az emberektől, egyedül fogok ülni egy házban, hogy ne vigyenek tévútra a szemeim, és hogy betartsam, ami meg van írva: *Hazug dologtól tartsd távol magad!* [2Móz. 23:7] Esküvel fogadom, hogy minden embertől elkülönülök, hogy jó törvényeket és előírásokat hozzak a számotokra, és hogy felfedjem előttetek a világ titkait, hogy megismerjétek és higgyétek az igazságot! Megparancsolom hát nektek, hogy építsetek egy magas tornyot, hogy abban lakjam egész életemben, hogy ne ártsatok nekem, és ne zavarjatok a munkámban, mert én nem értem félre a hitet, hanem tudom, hogy ez az igaz út. Ezért mostantól fogva ne kényszerítsetek rendelettel vagy erőszakkal senkit se arra, hogy a vallásotokra áttérjen, hanem saját jószántából jöjjön. Mert ha így tesztek, és [erőszakkal] térítitek [44. old.] a zsidókat a vallásotokra, akkor lealacsonyítjátok a vallásotokat, mert azt

közvetítitek feléjük, hogy a vallásotok nem jó. Ezért aztán, aki át akar térni, az önszántából tegye! És még ha azt mondja is, hogy önszántából jön, akkor se fogadjátok be [rögtön], csak miután harminc napot eltöltött jó emberek házában. A gyerekeket pedig kilenc éves koruk előtt ne térítsétek át [másik vallásról], mert a gyerek nem érti még, amit tesz!" A *gój*ok rögtön építettek neki egy nagy tornyot, hogy abban lakjon, és ő volt ez első pápa a világon, akit a görögök Kaloyero-nak[58] neveztek. De minden, amit tett, cselfogás volt, hogy ne kelljen ennie az ételüket, melyek nem kóserek és nem felelnek meg a vallási előírásoknak, meg hogy ne kelljen leborulnia a bálványaiknak. Így hát egymagában lakott a toronyban, és sok rendelkezést hozott, amit a *gój*ok kiközösítés terhe mellett elfogadtak.

Amíg ott lakott, sok híres liturgikus költeményt írt a zsidóknak, és mind a nevével ismert. És megírta nézeteit [a következőképpen]: „Izrael háza, akik Istenben és tökéletes Tórájában hisztek, mert az az igazi Tóra, és akiket örökségének neveznek! Én Simon Kéfa vagyok, aki az Ő szeretete miatt szenved el minden nagy keserűséget, mert én tudom, mi az igazság, és mi a hazugság! Fogadjátok hát el tőlem a költeményeket, melyeket azért írtam, hogy engesztelést szerezzek magamnak és nektek, mert amit tettem, azt a megmentésetekre és a ti megbízásotokból tettem. Fogadjátok hát ezt az írást örvendő szívvel, és küldjétek el a diaszpóra fejeihez!" Meg is mutatták a verseket a Szanhedrin és a zsidó tanházak vezetőinek, és mind azt mondták, hogy szépek és jók, alkalmasak arra, hogy a kántorok bevegyék őket az imádságok közé. Sőt, minden egyes szombaton [45. old.] is recitálták őket. Ez a Simon Kéfa az, akit a *gój*ok Szent Péternek neveznek.

[A keresztfa megtalálása]

Sok mindennel később, Konstantin császár, és felesége, Heléna idejében történt, hogy a császár leprás lett, fél testét lepra borította, és nem volt orvos Rómában, aki meggyógyítsa. Amikor látták ezt a férfiak, azt mondták Heléna királynőnek: „Ha azt akarod, hogy meggyógyuljon a férjed, parancsold meg a zsidóknak, hogy keressék meg azt a fát, amire

58 Καλός ίερός görögül „jó szent"-et, illetve szerzetest jelent.

felfeszítették Jézust, és azzal majd meggyógyítjuk a császárt. Rögtön hívatta is a királynő a zsidókat úgy Rómából, mint máshonnan, és azt mondta nekik: „Hozzátok elém a fát, amire felfeszítették Jézust, aki mennyei atyja parancsára jött el, ti pedig megöltétek, és bűneitek miatt lerombolták a Szentélyeteket!" Amikor hallották ezt a zsidók, nagyon nyugtalanok lettek, és így szóltak: „Mi nem tudunk semmit erről, mert ez nem a mi országunkban történt! Kérdezd meg azokat a zsidókat, akik Jeruzsálemben élnek, majd ők megmondják, hol van az a fa!" Rögtön követeket küldött a királynő a jeruzsálemi zsidókhoz, és azt üzente nekik: „Adjátok nekem azt a fát, amire felfeszítettétek Jézust! Mert ha nem találjátok, megöllek benneteket!" Mire azt felelték a zsidók: „Itt van száz vén [majd ők megmondják neked]." Rögtön kínozni kezdték őket, mire úgy döntöttek, hogy kiválasztják maguk közül a hét legbölcsebbet, mire azokat kezdték kínozni, erre kiválasztottak maguk közül egyet, aki a legbölcsebb volt közöttük, és azt mondták a királynőnek: „Majd ez megmondja neked az igazat!" Erre csak ezt az egyet vitte el a királynő, és így szólt hozzá: „Mondd meg nekem az igazat, mert ha [46. old.] nem, akkor megöletlek téged, és az egész népedet is! De ha megmondod az igazat, és megmutatod nekem a fát, akkor nagyon gazdaggá teszlek! Erre okosan azt felelte: „Aszerint fogok tenni, amit mondtál!" Mit tett ez a vén? Összehívta a véneket, és azt mondta nekik nagy titokban: „Fogjatok három nagyon régi fadarabot, és ássátok el itt-és-itt! Fedjétek be a helyet úgy, hogy ne lehessen látni, hogy valami történt ott!" Így is tettek. A királynő megparancsolta, hogy kínozzák meg ezt a vén Jehuda rabbit nagy gyötrelmeket okozva neki. Jehuda rabbi három nap haladékot kért [azzal az ürüggyel], hogy imádkozzon és könyörögjön az Istenhez, hogy fedje fel előtte a titkot, „Mert ha a Mennyei felfedi nekem a titkot, én is felfedem teneked! Kiáltani fogok az Istenhez, mert ha te vagy az a királynő, akiről azt mondták nekem az őseim: 'Tudd meg, hogy fel fog tárulni ez a titok', [akkor az Isten válaszolni fog]. Csakhogy nem tudom, te vagy-e az vagy másvalaki!" Azt felelte a királynő: „Menj, és tedd, amit jónak látsz!" Ő pedig tudta a Név titkát. A harmadik napon a királynő színe elé járult, és így szólt: „Gyere velem, mert felfedték nekem, hol vannak azok a fák!" Felkelt a királynő, a szolgálólányai, az udvarhölgyei és a tanácsadói, és a

vén Jehuda rabbi után eredtek. Elmentek oda, ahol el voltak ásva a fák, és azt mondta nekik Jehuda rabbi: „Az az igazság, hogy te vagy az a királynő, aki által ennek a titoknak ki kellett derülnie!” És azt mondta: „Ez az igazság! Gyere velem!” Majd elkezdett maga elé suttogni és körbe-körbe járkálni, és mindenki ment utána. Aztán megállt egy helyen, és így szólt: „Itt ássatok!” El is kezdtek ásni ott, és találtak három fadarabot. Akkor megrendült a királynő és az összes udvarhölgye, [47. old.] és azt mondták: „Honnan tudhatjuk, hogy a három közül melyik az a fa, amire felfeszítették Jézust?” Elkezdett maga elé suttogni, hogy úgy tűnt, mintha imádkozna, és olyan hosszan csinálta ezt, amíg arról nem értesültek, és azt nem hallották, hogy valaki meghalt, és a házanépe siratja. Azt mondta nekik: „Hozzátok elém!” Elé is hozták. Hozzáérintette az egyik fát, mire elkezdett mozogni a Név erejének köszönhetően, amit kimondott felette. Megérintette a második fával, mire megint megmozdult. Ugyanezt tette a harmadik fával is, mire életre kelt a halott és lábra állt, a Név erejének köszönhetően, amit kiejtett felette. Mindenki elámult, mire rögtön azt mondta: „Ez az a fa, amire felfeszítették Jézust!” Attól fogva terjedt el az a szokás, hogy két fát tesznek keresztben a halottakra. A királynő és az udvarhölgyek rögtön elhitték, hogy arra a fára feszítették fel Jézust, és további vétkeket követtek el, felkeltek és leborultak a vén Jehuda rabbi előtt. Ekkor azt mondták a hitszegők, hogy meg kellene ölni az összes zsidót. Nagy szorongatás ideje volt ez. Amikor a vén Jehuda rabbi látta, hogy a halott életre kel a Név erejének köszönhetően, így szólt a zsidókhoz: „Ne féljetek! Feláldozom magamat értetek! Úgy teszek, mintha Jézus küldötte volnék, és elrendelem nekik, hogy ne nyúljanak hozzátok, és ne tegyenek veletek semmi rosszat!” Annak a halottnak a neve, akit feltámasztott, Elikomosz volt. Amikor Jézus élt, és elfogták őt, akkor elfogták Elikomoszt és a mesterét, Johanan rabbit is. Mit tett [48. old.] a vén Jehuda rabbi és ez az ember, akit feltámasztott? Elkezdtek beszélni az arcátlanokhoz, és úgy tettek velük, ahogy Szent Pál és Szent Péter is tett, és ők azok, akiket a *gój*ok apostoloknak neveznek.

Légy erős és légy megerősítve!
Az írónak ne essen baja, se most, se soha, míg csak a szamár fel nem mászik a létrán![59]

59 Az utolsó két mondat a kéziratokat hagyományosan lezáró formulák közül való, nem tartozik a *Toledot Jesu* szövegéhez.

[illegible]

כן ג"כ. וזה הוא הפלוגתא שהיה ביניהם אם מצוה
הפלוגתא ביניהם. ולפי זה אין לומר שהיה ביניהם
שמא הוא מה שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ראשון
מהלכות מלוה ולוה שאם הלוה לחבירו בשטר
ולא הלוה לו בעדים ולא קנה עליו משכון
שהוא כשאר כל הלוואות שבעולם ואין לו
עליו אלא שבועת היסת. ואין זה נראה לומר
שהרי הרמב"ם ז"ל כתב כן בפירוש בפרק
שלישי מהלכות מלוה ולוה וכתב שם בפירוש
שהוא מדברי סופרים. ואם כן אין לומר שהיה
ביניהם. ואין לומר שהיה ביניהם שמא
הפלוגתא שהיה ביניהם היה בשטר שיש בו
עדים שחתמו עליו ולא נמסר לידי המלוה
שהרי הרמב"ם ז"ל כתב בפירוש בפרק שלישי
מהלכות מלוה ולוה שאם נמסר לידי המלוה
אפילו אין בו עדים שחתמו עליו הרי הוא
כשטר שיש בו עדים שחתמו עליו ונמסר לידי
המלוה. ואם כן אין לומר שהיה ביניהם שמא
הפלוגתא שהיה ביניהם היה בשטר שיש בו
עדים שחתמו עליו ונמסר לידי המלוה שהרי
הרמב"ם ז"ל כתב בפירוש בפרק שלישי
מהלכות מלוה ולוה שאם נמסר לידי המלוה
אפילו אין בו עדים שחתמו עליו הרי הוא
כשטר שיש בו עדים שחתמו עליו ונמסר לידי
המלוה. ואם כן אין לומר שהיה ביניהם שמא
הפלוגתא שהיה ביניהם היה בשטר שיש בו
עדים שחתמו עליו ונמסר לידי המלוה שהרי

ולמלכא לשלמא אלא אמאי קאמר ליה ולא תיתי עלי' ברכה
ל' ברוך שלא אכלנו משלך. ויש לומר דהכי קאמר ליה
אי אמרת אלא מעתה דאכלת משלי ולא בירכת אכלת
גזל שהרי לא בירכת ואי אמרת הכי הא אמרת לעיל
דאין לברך על הגזל ואפילו לבעלים ואפילו לאחר
שעבר ואכלו ואפילו אם נתן לו דמים ואפילו אם
נתייאשו הבעלים ממנו ואפילו אם הקנה לו הבעלים
מעכשיו ואפילו אם הקנה לו בשטר ואפילו אם
הקנה לו בקנין סודר ואפילו אם הקנה לו בחליפין
ואפילו אם הקנה לו בכסף ואפילו אם הקנה לו
בשוה כסף ואפילו אם הקנה לו בכל דבר שבעולם
ואפילו אם הקנה לו בכל דבר שבעולם ואפילו אם
הקנה לו בכל דבר שבעולם ואפילו אם הקנה לו
בכל דבר שבעולם ואפילו אם הקנה לו בכל דבר
שבעולם ואפילו אם הקנה לו בכל דבר שבעולם

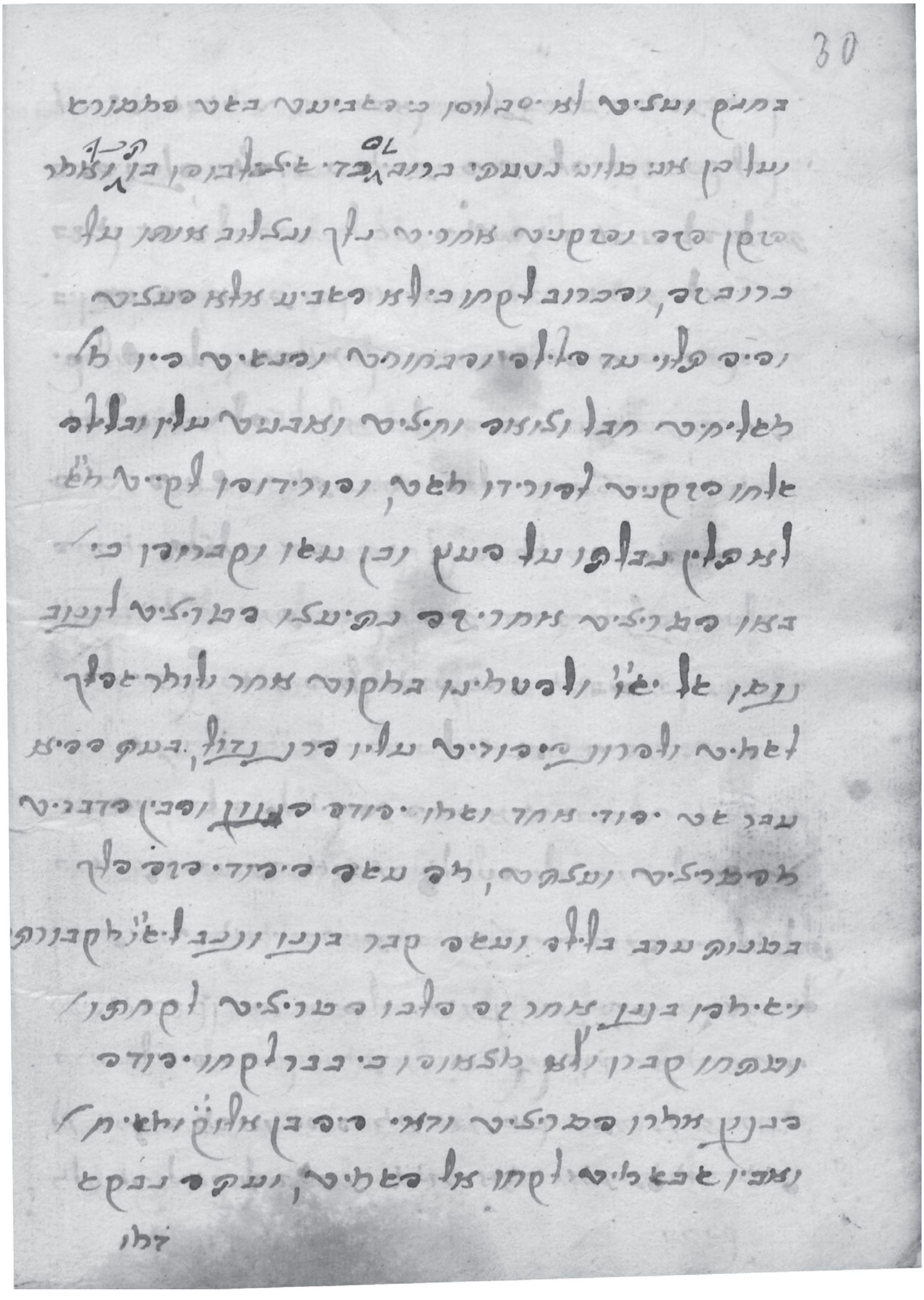
30

בחנק ומציתו לא יסקלוהו כי השביעם בשם המפורש
ועל כן אני תלוי בענפי כרוב [טס] הדי יתלוהו בו [הת] ואמר
הזקן הזה והרשעים אחרי כן ונתלו אותו על
כרוב זה, והכרוב לקחו כי לא השביע אלא העצים
ויהיה תלוי עד הלילה והבחורים והנשים היו של
השלימהו חבל ולוזור ותלייה ואבשלם עליו ובלילה
אחו הרשעים להורידו השער, והורידוהו לקיים מ״ש
לא תלין נבלתו על העץ וכן עשו וקברוהו כי
באו הפריצים אחרי זה נתקבצו הפריצים לגנוב
נפשו אל ישו׳ והשליכו בלקוח אחר ולוהר זהב
לשחית והרוח היהודים עליו היה גדול, בעת ההיא
עבר שם יהודי אחד ושמו יהודה הגנן והבין הדברים
הפריצים ועצתם, הוא עשה היהודי הזה הלך
בחצות ערב בלילה ועשה קבר בגנו ונגב ליש״ו מקבורתו
ויגלהו בגנו אחר זה הלכו הפריצים לקחתו
ונפתחו קברו ולא מצאוהו כי כבר לקחו יהודה
בגנו אמרו הפריצים ורואי זה בן אלהים ושאלוהו
ואמרו שבא רוח לקחו אל השמים, ועקב נבקש
זהו

כל סימן זה שהוא בין שהוא מראה עצמו לעצמו כל עוד
שהוא סימן בין סימן לדבר אחר בין שהוא עומד בזה
ובין שהוא עומד בזה אפילו נפל אינו נפל עד שיעשה
לו סימן אחר שיסתלק הראשון ויעשה סימן אחר
ואפילו נפל הראשון ונתקיים השני הרי זה סימן
ואפילו נפל השני ונתקיים הראשון הרי זה סימן
ואפילו נפלו שניהם ונתקיים אחר הרי זה סימן
ואפילו נפלו כולם ונתקיים אחר הרי זה סימן
ואפילו נפלו כולם ולא נתקיים אחר הרי זה סימן
ואפילו נפלו כולם ולא נתקיים אחר הרי זה סימן

TOLEDOT JESU
(SZÖVEGKIADÁS)
Kaufmann A 559 számú kézirat

Megjegyzés: A szöveg nem a klasszikus héber szabályait követi, sokkal későbbi nyelvállapotot tükröz. Az igeragozás például nem tesz következetesen különbséget a hím- és nőnemű alakok között; egyes betűk *(alef* és *he, szín* és *szamekh)* felcserélődhetnek stb. Csak a legértelemzavaróbb esetekben javítottuk a szöveget, a törlendő betűket kerek zárójelbe, a hozzátoldásokat pedig szögletes zárójelbe téve. A minimális eredeti központozást megtartottuk.

[1]

בבית שני בימי טבריאנוס קיסר ובימי הורדוס השני מלך ישראל אשר
הרשיע לעשות כנראה ביוסיפון בימים ההם נמצא איש מזרע
בית דוד ושמו יוסף פנדריא והיה אליו אשה ושמה מרים והאיש
ההוא ירא ק" והיה תלמיד ר' שמעון בן שטח, והיה שכנו של
יוסף הנזכר רשע אחד ושמו יוחנן הרשע עבריין נואף, ומרים
היתה אשת יפת תאר ונתן יוחנן הרשע את עיניו בזאת
האשה לשכב עמה, וכן היה תמיד רודף אחרי הצנועה שלא
תרגיש בדבר, וכן היה הענין בחדש ניסן ביציאת חג הפסח
במוצאי שבת בחצי הלילה, לפי שקם יוסף הנזכר והלך לבית
המדרש, מה עשה זה הרשע השכים את עצמו ועמד
סמוך לפתח הבית ואחרי צאת יוסף הנזכר נכנס הרשע
ושכב עמה, והיתה צועקת בחשיכה, וחשבה שהוא בעלה,
ואמרה אדוני אדוני הלא ידעתה שאני בנידתי וטמאה
אני סור מעלי ואל תעש הנבלה הזאת ואל תכעיס ק'
סוף סוף הרשע שכב עמה ונתעברה ממנו והלך הרשע
לדרכו, וחזר ורצה לשנות הענין בעבירה ותאמר לו מרים
רשע אין אתה מתבייש מהש"ית ומתורתו הקדושה ולא די

2
לך שבאת עלי פעם א', ועתה הנך חוזר פעם אחרת,
והעניה חושבת לדבר עם בעלה יוסף והרשע הלך לדרכו
חוץ מהבית והאשה מצורה ובוכה ומכה על פניה מכות
גדולות, לבעלות השחר בא יוסף הנזכר לביתו ומצא זוגתו
בוכה ומקוננת ומכה על פניה, ויאמר לה בעלה מה לך
ומי עשה לך הרעה הזאת, ותאמר לו אוי נא לנו ואוי ל[א]מי
שילדתני ואוי לך שעברת עבירה חמורה הזאת, להיותך יודע
כי נידה אנכי ובאת עלי הלילה הזאת ב' פעמים בלתי יראת
השם כאחד מעמי הארצות הרשעים גמורים, מה לך ליום
הדין ומה לך לעשות דבר שלא עשית מימיך, כי מנהגך לא
היה כך, מה הוא השגעון שבא לך בלילה הזה לבא עלי ב'
פעמים, ענה יוסף בעלה ואמר לה מה לך שוטיה כי לא
באתי עליך לא פעם ולא פעמים, שמא ראית חלום והרהרת
שאני הוא, שתוק ואל תדבר עוד בדבר הזה, ויוסף הנזכר הבין
הדבר הרע הזה שאירע לה, והבין ששכנו עשה הדבר הזה,
וידאג ויאמר בלבו מה יעשה ועלה בדעתו להניחה והלך
ביום ההוא לפני ר' שמעון בן שטח רבו ויגיד לו את כל אשר
3
קרה עם אשתו, והיאך חושב על יוחנן הרשע שעשה המעשה
הזה, א"ל ר' שמעון רבו בני יודע אני שאין לך עדות בדבר
שתוק ושמא יצא הרשע פעם אחרת והזהר עליו בעדים
וכתוב היום לזכרון, וכן עשה יוסף והשטן בלבל דעתו של
הרשעה ולא חזר עוד, אמר יוסף אם אעמוד פה יהיה לי
לבושה ולחרפה כי יוכל להיות שנתעברה ויודע הדבר
בהיותה אצלי ועקרה היא ולא ילדה זמן הרבה ואחיה
לבוז ולחרפה ואז המות יותר טוב לי, ועוד נאסרה עלי
מכאן ולהלאה, מה עשה יוסף דבר יום א' עם רבו כל מה
שבלבו לעשות ואמר רוצה אני ללכת לבבל ולעמוד שם כל
הימים, ויאמר לו רבו בני לך לשלום: וילך יוסף לבבל :: לקץ
הימים יצא קול בעיר כי מרים אשת יוסף מעוברת וכן היה

הדבר, כי ילדה מרים בן ותקרא שמו יהושע על של דודו
אחי אמו וימולו אותו בשמונה ימים, ומרים חושבת לעולם שהוא
בן בעלה יוסף, ויוחנן הרשע גילה הדבר ואמר לכל העולם
הנער הזה בני הוא כי כך וכך היה המעשה וכן עשיתי אותו
עם מרים באיסור אשת איש, ובאיסור נדתה, וכל העם היו
מרננים במעשה הזה והיא לא יודעת דבר מן המעשים
4
האלה, וכשנתגדל הנער שמה אותו בבית המדרש ללמוד התורה
והממזר הזה פקח והיה לומד ביום א' מה שלא היה לומד
אחר בכל השנה ועל כן אמרו רז"ל ממזרים פקחים הם
וכ"ש זה שהיה ממזר ובן הנידה ויוסף בעלה של מרים היה
בבל רחוק מירושלים שני חדשים ולעולם לא שאל בעבורה
ולא הודיע לשום אדם ענינו, ולשם עמד כל הימים והוא היה
מדבר בחכמה כ"כ שלא היה חושב לכלום לרבו ולא לחכמי
ישראל :: לקץ שלשים שנה היה ר' שמעון בן שטח בשוק ושני
חכמים עמו ומנהג תלמידי חכמים כשרים כשהיו עוברים
לפניהם התלמידים היו כורעים ומשתחוים לפניהם
ומכסים פניהם מפני כבוד רבם, וזה יהושע הממזר
עבר לפני ר' שמעון ולפני החכמים בקומה זקופה כאיש נבל
ובליעל והיה הולך למדרש הגדול שבטבריה, ואחר שעבר
זה הממזר מפניהם אמר א' מן החכמים זהו ממזר אמר
השני ממזר הוא בן הנידה והממזר הלך לדרכו, וכמו שעשה
ביום הזה כן עשה ביום השני, וכמו כן אמרו החכמים
עליו ממזר הוא אח"כ הלך רבו למדרשו והיה לומד לתלמידיו
במסכת נזיקין ויבא הממזר בבית המדרש והתחיל להורות
5
הלכה לתלמידים ענה אחד ואמר לו לא כך
למדת כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה והנך
מורה הלכה לפני רבך כאיש ממזר ובר נידה ענה הרשע
בעזות פנים אתם הרשעים יולדי שקר ובני זנונים שאתם
רואים ספר ואינכם יודעים מימין ומשמאל ולא מי הוא

הרב או התלמיד ולא מי הוא צדיק או רשע ולא מי חכם
או עם הארץ ואם יש בכם דעת תאמרו לי מי היה
יותר חכם (מ)משה או יתרו אם תאמרו לי משה אתם אומרים
עדות שקר כי משה למד מיתרו דרך ועצה טובה ואם תאמרו
יתרו היה חכם ממשה נתבטלה גדולתו של משה וניפסדה
נבואתו שאמר עליו הכתוב בכל ביתי נאמן הוא ולא קם
נביא עוד בישראל כמשה פה אל פה אדבר בו כששמעו
החכמים שכך אמר הממזר קמו כל החכמים ונתקבצו
יחד ויספרו להם המרד והכפרות שהיה אומר זה הממזר
והסכימו כלם ואמרו חיבים אנחנו לחקור ולפשפש עליו
מי הוא אביו או מי אמו ומה משפחתו ומה שמועתו באר
היטב להוציא הדבר לאמיתו :: ונגלה המעשה הזה ל[א]זני העם
והיו אומרים כך שמענו על אמו שזנתה תחת בעלה
6
והולידה הרשע מן יוחנן הנואף, ואישה מפני הבושה ברח
ואין אנו יודעים ממנו דבר, אז שלחו כל החכמים
בעד אמו ותבא לפניהם וישאלו אותה מי את ובת
מי את, והיא אמרה ממשפחת דוד המלך אני ויאמרו
לה מה שמך ותאמר מרים שמי ומי הוא בעלך ותאמר
יוסף בן פנדריא אנה הוא אמרה כמו ל' שנים שנפרד
ממני ולא ראיתיו עד הנה, אמרו לה הנער הזה בן מי
הוא אמרה בני הוא כי לקץ שלשה חדשים שנתעברתי
ממנו יצא והלך לו, ולא ראיתיו עוד, אמרו החכמים לה
מעידים על זה הנער שהוא ממזר ובר נידה אז זכר ר' שמעון
בן שטח ואמר שמעוני אחי' מה שאני רוצה לגלות אתכם
על ענין זה וכך היה הדבר ואמר אמת דבריה כי ל' שנה
הוא שבא יוסף בעלה לפני והיה הוא לומד לפני הלכה,
ויספר לי כי לילה א' קם ובא לבית המדרש, והיה שכנו
יוחנן הנואף וכשידע שיצא יוסף מביתו והלך לבית המדרש
מיד הלך זה יוחנן ושכב עם זאת האשה פעם אחת ושתים
והיא היתה בנידתה ולא ידעה שהיה יוחנן וחשבה שהיה
בעלה יוסף וכשבא יוסף מבית המדרש ומצא אשתו

7
מקוננת ובוכה ומכה על פניה ואומרת אוי לי ווי לי ושאל לה בעלה מרים למה תבכה ולמה ירע לבבך ותען ותאמר איך לא אבכה ולא אזעק ולא אהרוג את עצמי כי התעללת בי בהיותה טמאה בלילה הזאת פעמים כאיש כופר בעיקר, ואז יוסף הנזכר שהבין הענין כי יוחנן עשה זה המעשה כי שם עליה עינו שהיתה בעלת חן ויפה, וראיתי' רצון יוסף הנזכר שהיה בדעתו לילך לבבל ולברוח מפני הבושה והאיסור וכן עשה הלך ולא חזר עוד, אמרה מרים רבותי כן היה הדבר וכך עבר המעשה ועד הנה לא ידעתי ולא נגלה לי הענין הזה ירא ק' וישפוט כי הוא יריב ריבי וידין דיני כי מעולם לא בהרהור ולא במחשבה עלה על לבי לעשות עבירה כזאת וחשבתי להיות נקיה ועתה נמצאתי טמאה ובעלי נפטר ובני ממזר אוי לי, אז אמר ר' שמעון בן שטח לאותה העניה אכן את נקייה, אז תפשו את יוחנן הנואף והרגוהו על דבר המעשה שעשה והודה בפני ב"ד כל המעשה ועל כן אחז"ל הודאת פיו בפני ב"ד כמאה עדים בשטר ובכן הסכימו כל החברים להרוג את יהושע הממזר בחנק
8
מפני שהיה מורה הלכה לפני רבו ומדבר דברים כלפי מעלה ואז החרימו חרם בישראל שלא יקרא עוד שמו יהושע אלא יש"ו כלומר ימ"ח שמ"ו וזכר"ו וכן קראוהו משם ואילך בזה השם וכששמעו שנתפרסם הדבר שהיה ממזר ובר נידה ושזנתה אמו תחת בעלה ושחייבו אותו חכמים מיתה, רעדה אחזתהו ומיד ברח מטבריה לירושלים ומרים נשארה בביתה ושלחו לבבל לדעת אמיתת הדבר מפי בעלה ונודע כי על זה הלך לבבל, בימים ההם היתה כל הארץ תחת ממשלת הילינה מלכה אשת קושטנטין ומה עשה הממזר הנ"ל נכנס לבית המקדש והיה שם אבן השתיה ופרושה שתיהר"ל ששת יה אותה והיא האבן שנסך עליה יעקב אבינו ע"ה שמן המשחה והיו

בה חקוקות אותיות שם המפורש וכל מי שידע סודו
וחכמי ישראל היו מתיארין מאד שלא ילמדו אותה בחורי
ישראל ויעשו מעשים אשר לא יעשון ועשו תקנה לדבר
בדרך תבונה שתי אריות מנחושת והיו תלואים על שתי
עמודי ברזל נגד שער בית המקדש, ואם נכנס אחד ללמוד
9
האותיות, ביציאתו מיד שוכחם ואם היה כותבם על קלף
לא יניחוהו לצאת מה עשה הממזר הזכיר האותיות על
ירכו וקרע אותה בלי כאב ושם הקלף כתוב בתוך ירכו
ואח"כ הזכיר עוד האותיות ושם העור למקומו וכשיצא
שאגו האריות לפניו ושכח מה שלמד, אמנם הקלף עמד
במקומו וקרע פעם אחרת ירכו והוציא הקלף ולמד
האותיות בטוב ובחן לעשות ולפעול בינו לבין עצמו ופעל
ועשה כל חפצו :: וכשראה שהיה ידו בהן הלך וקבץ שלש
מאות ועשרה בחורים טובים מגדולי ישראל ומשכילים
ודרש להם ואמר הלא ידעתם שהכתוב אומר כל ישראל
יש להם חלק לעולם הבא ומלת ישראל ר"ל איש ראה אל
ואני הוא זה שמי יש"ו ממלת יש ואתם שלש מאות ועשר
בחשבון יש ר"ל אתם עתידים להנחיל אוהבי יש אם
תאמינו לי ואם תלכו אחרי ותדעו כי אני אני הוא בן
אלוק' וידעתי שנתקבצו חכמי ישראל וגזרו עלי מיתה והעידו
שאני ממזר ובן נידה, וא[י]ני חושש לדבריהם כי יש לכם
לדעת כי אני נבראתי בעולם במצות אבי שבשמים וכל
מה שנבאו הנביאים על משיח אני הוא והנה להם
10
ראיה שאמר עלי ועל אמי ישעיה הנה העלמה הרה ויולדת
בן וקראת שמו עמנואל ואמי נתעברה מה' ועשה אותי
בביטנה והיא ילדה ואל תתמהו על הדבר הזה כי
קודם בואי לעולם נתנבא עלי ועל אמי הנביא ישעיה ועלי אמר
רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך וכו' ונלוו עמים
רבים והיו לי לעם וכו' ותמצא עוד ראיה אחרת איך ק'

שלחני וילד)ת(ני בספר תהילים שעשה זקני דוד ברוח
הקדש כשאמר אספרה אל חוק ק' אמר אלי בני אתה
אני היום ילדתיך והנה לכם ראיה שילדני ק' בלתי תשמיש
אשה אלא רוח נכנס בבטן אמי ככתוב כי הנני בא
ושכנתי בתוכך וכו' ובעבור שנתעברה אמי ברוח הקודש
קורין אותי בני ישראל ממזר, ודעו וראו כי אמי היתה
מאורסה ליוסף, והיה חכם גדול ויודע דעת עליון
ובעבור שראה באשתו שהיתה עתידה להוליד בן
זה הניח אמי והלך לבבל זה ל' שנה ולא נגע בה
מפחדו ומתקבצים חכמי ישראל בכל יום לדבר
עלי דברי הבל ואיני תמה מזה כי כן היה עתיד
להיות כפי מה שאמר זקני דוד ע"ה למה רגשו גוים
11
ולאומים יהגו ריק, ננתקה את מסורותימו ונשליכה וכו'
ורוזנים נוסדו יחד על ק' ועל משיחו והנה הממזר הזה
כאלו עשאו עלי דוד מתחילתו ועד סופו אמר למה
רגשו גוים ולאומים לדבר דברי ריק ואומר אני
נסכתי מלכי כלומר ואני נמשחתי למלוך על ציון כי שם
תהיה קדושתי וענין יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסודו
יחד על ק' ועל משיחו כלו' על שאני משוח ממנו והנם
חושבים עצות רעות וכלם נהפכו עליהם לרעה
שעליהם יתקים מה שאמר זקני דוד תרועם בשבט
ברזל ככלי יוצר תנפצם הם אומרים עלי
שאני ממזר ואני בן אלוק' קורין אותי בן הנידה ואני בן
הקב"ה, אמי לא זנתה עם שום אדם בעולם ולא נתעברה
אלה מק', ועל כן קראוה מרים אל תקרי מרים אלא
מרייה והם ממזרים שכן אמר הנביא עליהם בני זנונים
המה, ואם תלכו בדרכי לשמור מצותי אתם תהיו עמי
בג"ע ובמחצתי , אז אמרו לו הבחורים אם אמת זה
שאתה אומר לנו הראה לנו אות או מופת , אמר להם
הממזר מה אות תבקשו ממני אמרו לו עשה שיעמוד

12
הפיסח אחד שמעולם לא הלך על רגליו, מיד הלכו והביאו
פיסח לפניו והזכיר עליו שם המפורש ושם ידו עליו
ונתרפא, כשראו הבכורים האותות האלה השתחוו
לפניו ורבים האמינו בו :: וכשראו בני ישראל שהיו
מאמינים בו קצת מעמי העולם עשו עיצה ב[י]ניהם
לתפשו ותפשו אותו ויוליכוהו לפני המלכה הילינית
אשת קושטנטיני אשר נשאר הממשלה בידה אחרי נבוכדנצר
מלך בבל וזה היה קודם חרבן הבית ע' שנה, וכן
אמרו לפני המלכה גבירתה זה האיש שמו יש"ו והוא
ממזר ובידו כשפים גדולים ומטעה בהם את העולם
ומטעה ישראל באומרו כי הוא משיח וחייב מיתה
ולכך תפשנוהו להביאו לפניך לעשות בו דין ומשפט כי
בן מות הוא, אז פתח יש"ו את פיו ואמר גבירתי המלכה
אלו הרשעים ועליהם אמר זקני דוד ע"ה עד מתי
רשעים יעלוזו ועוד אמר מי יקום לי עם מרעים מי
יתיצב לי עם פועלי און, ולך לדעת כי הם ודבריהם
שקר וכזב ולולי היה להם כח היו מחריבים את העולם
ואם היה להם כח עלי כאשר יש לי עליהם עתה היו
13
עושים לי אברים אברים, ולך לדעת גברתי כי אני בן אלוק'
ולא כשפני וכן תמצא כתוב וכן ניבא עלי ישעיה הנביא
ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה, ותדרוש ותחקור
ותמצא כי אני מזרעו ומשרשיו ותשמור מעצתם שכן כתב
זקני דוד ע"ה אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, אז
ענו לה החכמים ואמרו גבירתא המלכה חלילה לך
להאמין לדבריו כי בדין היה לו להיות רוחני ולא גשמי ועליו
אמר הכתוב אשרי האיש כי האיש עולה לחשבון יש"ו שמילת
יש"ו ר"ת שלו ימח שמו וזכרו ועל הדין ראוי למחות שמו מן
העולם ואנו מודים שהוא איש ועליו אמר הכתוב ארור
האיש אשר יעשה וכו' ואם הוא נביא הרי נאמר והאיש

אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן וכו' וזהו ממזר
ובן הנידה ולא בן אלוק' וחייב ד' מיתות בית דין, המלכה
שמעה דבריהם ואמרה בתורה שלכם כתוב על פי
התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה
לא תסור מן הדבר ימין ושמול, ובמקום אחר אומר והכה
ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימית רשע וכתיב עוד
בימיו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח, ענה יש"ו
14
ואמר אני הוא אני אמית ואחיה כי זהו אות יותר גדול ששום
משיח לא יוכל לעשות זה האות אז המלכה נבהלה
ושלחה עמ(ה)[ו] שלוחים נאמנים לראות היאך הוא מחיה
מתים והלכו לקברות גוים ולקרי ישראל והיו
מוציאים פגרי מתים מהקבר והזכיר הממזר עליהם
את שם המפורש והחיה אותם והביאום לפני
המלכה חיים וכשראתה המלכה כך האמינה את
כל דבריו שהוא אלוק' אז שלחה אחרי חכמי ישראל וירקק
בפניהם ותבז אמונתם בלבה ועלה בדעתה להשמיד
להרוג ולאבד את כל היהודים ח"ו והיו כולם ניכלמים
ובושים מלפניה, והיה עת צרה לישראל והיו מתקבצים
ונאספים עליהם תלי תלים בכל יום והיה מחלוקת גדול
בישראל וביניהם אלו אומרים בכה ואלו אומרים בכה
והיו נוטים אחרי ההבל רובם, אחרי זאת אמר יש"ו למלכה
תשארי לשלום וברכות אבי שבשמים תבא עליך וגם
ברכתי ואני רוצה לילך לגליל העליון כי כן צוה אבי שבשמים,
ותאמר המלכה ברכתך תבא עלי לך ובא, מיד הלך
יש"ו לגליל העליון :: וכשראו היהודים שיצא יש"ו מלפניה באו
15
לפניה ואמרו גבירתא המלכה יש לך לדעת כי האיש הזה
עושה מעשה כשוף ומרוב ידיעתו בכשפות עושה מה
שעושה ומטעה את הבריות ולכן ברח מלפניך מיד שלחה
המלכה פרשים ושלוחים רבים להביאו ומצאוהו שהיה יושב

ומטעה את העולם בגליל העליון והוא אומר להם אני בן
אלוק', וטרם בואי לעולם אמר זקני דוד ע"ה ק' אלי
בני אתה אני היום ילדתיך והשלוחים בראותם כי כל מעשיו
הבל ותעתועים רצו לתפשו ולהוליכו לפני המלכה ולא
הניחום אנשי גליל העליון והתגרו בם מלחמה אז אמר
להם יש"ו אל תלחמו עם המורדים האלה עליהם נאמר
ממרים הייתם עם ק' וממרים תהיו והמלכה ראתה
שהייתי עושה במצות אבי שבשמים ואלו האותות שאני
עושה מצילין אותי, ואם איניכם מאמינים שאני בן אלוק'
תביאו לי ציפורים של שיש וכן עשו והזכיר עליהם שם
המפורש וחיו ועמדו על רגליהם והיו פורחים באויר
ועם כל זה לא האמינו לו ומה היו עושים כדי להבחין כל אחד
ואחד עושה צורות בביתו שור ושה ותרנגולים וחמורים
ובהמות ועופות של שיש והיו מוליכים אותם לפניו והחיה
16
אותם בזכרו את השם, וכשראו כל המעשים האלה אותם
הרשעים והפריצים היו כורעים ומשתחוים לפניו ונופלים
על פניהם ארצה והאמינו בו עוד גזר יש"ו לפריצים שיקחו
אבן גדולה של רחים וישליכו אותה למים ויעשו כן והזכיר את
השם והעמידה על פני המים כקליפת אגוז והוא עלה עליה
וישב בה והלך על המים במרוצה כמוצת הסוס ביבשה
וכשראו הפריצים נבהלו מאד, אמר להם יש"ו לכו אתם
ביבשה ואני אלך בים והגידו לגבירתכם המלכה את אשר
ראיתם בעיניכם ונשאו הרוח והלך בים והשלוחים
חזרו ביבשה למלכה ויאמרו עשינו כל אשר צויתנו וראינו
בעינינו אותות ומופתים כאלו ויאמרו לה כל אשר ראו :: ויש"ו
בא על הרחים בים בקליפת אגוז ותבהל המלכה ותתמה
תמיה גדולה ותשלח לקבץ את כל חכמי ישראל והזקנים
ותאמר להם הלא אמרתם כי יש"ו בכשוף עושה מה שעושה
שמעו האותות ונמופתים אשר עשה, והחדושים אשר
חדש בכל יום תמיד ואני מעידה עליו כי אנו יש"ו אל(ה)[א]

בן אלוק', ענו הזקנים ואמרו לה גבירתא המלכה אל
תנסה עליו ואל תפן אחרי מעשיו הרעים ואל מעשה
17
הכשפים כי כל מה שאמרנו עדין אנו אומרים שהוא ממזר
ובר נידה והוא מקשף והלא כתוב בתורה כי יקום בקרבך
נביא או חולם חלום ונתן לך אות או מופת לא תשמע
אל דברי הנביא ההוא או אל החולם החלום ההוא כי
מנסה ק' אתכם לדעת הישכם אוהבים את ק', ואם בן
אלוק' הוא כמו שאומר יתחבר נא עמנו לפניך ונגלה חרפתו,
ובראות המלכה שהיו מחזיקים בדברי חכמי ישראל נגדו מיד
שלחה אחר יש"ו שרצונה היתה לדעת אמיתת הדבר ושלחה
לו שלוחים גדולים להביאו בכבוד וכן בא עמהם ובאו
עמו פריצים רבים והמאמינים בו, וקודם שהגיע יש"ו
לפני המלכה נתיעצו חכמי ישראל והזקנים יחד ואמרו
כל מה שהוא עושה עושה אותו בכח שם המפורש, נבחר
לנו איש משכיל ובחור ונכנסהו לאבן שתיה אשר שם
המפורש חקוק וילמד ק' גם הוא, ויעשה גם הוא מה שיש"ו
עושה נגד הילינת המלכה, ויבחרו איש משכיל ובחור ושמו
יהודה אסקריוטו שהיה פקח גדול וחריף ויאמרו כך וכך
תעשה והכניסוהו לאבן השתיה ולמד שם המפורש וכתבו
על הקלף וחתך את בשרו ושם את הקלף תוך בשרו
18
ותפרו ואחר שיצא הוציאו מבשרו ולמדו הטיב והיה עושה גם
הוא בכחו כל רצונו והנה יש"ו בא לפני המלכה עם תשמידין
מיד הושיבוהו המלכה לפניה ועשתה לו כבוד גדול ולסיעתו
ואמרה להם אשריכם שנכנסה רוח
הקדש בכם, ומיד שלחה אחרי חכמי ישראל וזקניהם
וכן באו לפניה ועמכם יהודה אסקריוטו וכשראה יש"ו
את הזקנים התחיל לומר למלכה ידע תדעו כי זקני דוד
ע"ה אמר על זה העת כי סבבוני כלבים עדת מרעים
הקיפוני ועתה הגיע הקץ ונתקיים הנבואה הנה באו

האנשים הרשעים האלו ועדין הנביא אומר עלי אל תירא
מפניהם כי אתך אני נאם ק' להצילך, וכשהגיעו
זקני ישראל לפני המלכה ועמהם יהודה אסקריוטו בא יש"ו
והתחיל לדבר נגדם והם נגדו אחרי רוב הדברים ראה
יש"ו עצמו בדוחק גדול התחיל לומר עלי נתנבא זקני דוד
כי יקחני סלה, ועתה הוא קורא אותי ואני רוצה לעלות
השמים מיד כשגמר לומר דבריו הרים יש"ו זרועותיו ככנפי
נשר ופרח בן השמים ובן הארץ והיו כל הבריות רואים
ותמהו ממנו, כוון שראו כל ישראל כך מיד נבהלו ואמרו
19
החכמים ליהודה סקריוטו עבוד ק' ותעלה אחריו והורידהו
והשפילהו ותטנפהו במי רגלים ולא ישוה לו דבר (כל) [בלי] ידעתו
מיד עשה יהודה אסקריוטו את מאמרם ועלה אחריו ולכלכו
וטנפו במשכב זכור והפילו לארץ, וקודם שטנפו לא
היה יכולת זה על זה מפני שזה וזה היה לו השם עד
שטנפו במשכב זכור וכיון שטנפו ונפל הזרע על יש"ו
הרשע נטמאו שניהם ונפלו לארץ שניהם כאחד
וכל חכמי הגוים יודעים סוד זה וכופרין אותו ומקללים
יהודה אסקאריוטו, וכשיש להם קטטה זה עם זה ומריבה
בניהם אומרים זה לזה יעשה לך כמו שעשה יהודה סקריוטו
ליש"ו מיד הפסיד יש"ו כל כחו מצד הטומאה שטמאהו יהודה
וברחו ממנו האותיות של שם המפורש וכשראו ישראל
שלא היה לו כח לעשות עוד שום דבר להצלתו ולהרע לישראל
נתחזקו כלם עליו ואז תשש כח המלכה והאמינה לדברי
החכמים ותשאל המלכה ליש"ו אנה הם מעשיך ואנה הם
(הם) הנפלאות אשר היית עושה אז ענה הממזר ואמר
גבירתי המלכה כבר נתנבא עלי ישעיה הנביא ע"ה חלק
לבם עתה יאשמו הוא יערוף מזבחותיכם כי עתה יאמרו
20
אין מלך לנו כי לא יראנו את ק' והמלך מה יעשה לנו הנבואה
הזאת ניבא ישעיהו ע"ה ביודעו כי האומה הזאת יברחו

מדרכי האמת ולהאמין השקר ועל כן שלחני ק' לנסות
ולגלות לבם, ויודע אני שיש לי לקבל יסורים ומיתה בידי
אדם להציל למאמינים בי מדינה של גהינם כמו שאמר
ישעיה הנביא והוא חטא רבים נשא ולפושעים יפגיע
ואני אומר עליהם העל אלה לא אפקוד אם בגוי אשר כזה
לא תתנקם נפשי רעה תבא עליהם אז ענו החכמים
ואמרו למלכה מדבר שקר תרחק לא תאבה לו ולא תשמע
אליו ולא תחמול ולא תכסה עליו ויאמרו נעשה דבר תמסרהו
בידינו ונסתום עיניו ונכה אותו ונראה אם יודע מי הכהו
ובאזה דבר הכהו אז יהיה רשות בידך לעשות מה שתרצה
ואם לאו יהיה רשות בידינו לעשות ממנו הטוב
בעינינו ותען המלכה ותאמר כן יהיה וכך יעשה ומיד
מסרה אותו בידם מה עשו חכמי ישראל עמו שמו בגד
צמר מוסרח ומטונף בראשו ויקשרוהו היטב על צוארו
שלא יראה ולקחו עמהם מהשרים הגדולים של
המלכה לעיני כל ישראל ועשו עגולה מע' זקנים ושמו
21
יש"ו באמצע ולקחו להם שבעים מקלות זה מרמון וזה מזית
וזה מתאנה וכן מכל אילן ואילן ובא אחד והכהו במקל
רמון וגלו פניו ושאלו אותו מי שהכהו אמר שהכה אדם
והיה נפתלי אמרו לו במה הכך אמר במקל של תאנה
והיה של רמון אמרו לו השרים שקר הוא כל מה שדברת
וכל מעשיך שקר הם, אחר שראה יש"ו עצמו בצרה וראה
(היסרוים) [היסורים] שהוא עתה בהם והוא ביד החכמים לעשות
בו כרצונם, היה בוחר במות ולא בחיים והיהודים אומרים
לפניו נעשה ממנו אברים אברים כשעיר עזאזל ואחרים
אומרים לא נכהו בשעה אחד (אלה) [אלא] בחדש אחד ויסורים
רעים וגדולים ואחרים אומרים לא נעשה לו דין סקילה
(אלה) [אלא] כל אחד מהיהודים יבא וירק בפניו, והזקנים ושאר
האנשים הכו אותו במקלות מכות גדולות ורבות
והנשים מכים גם הם בסנדליהם, אז נשא יש"ו את

(את) עינו למעלה ואמר אבי שבשמים לא אמות כי אחיה,
ומי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה, ק' שמע קולי
ושועתי לפניך תבא אל תסתר פניך ממני ביום צר
לי מהר ענני כי כלו ביגון חיי ושנותי באנחה ועצמותי
22
כמוקד נחרו הוכה כעשב ויבש לבי כי שכחתי מאוכל לחמי
מקול אנחתי דבקה עצמי לבשרי דמיתי לקאת מדבר
הייתי ככוס חרבות וכו' כי אפר כלחם אכלתי וכו'
ואתה ק' לעולם תשב כסאך לדוד ודוד וגו' כל המזמור כולו
עשאו עלי עד הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי, ואם
תניח אותי ביד הכלבים האלו כמעט שכנה דומה נפשי
מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און, כי
עליהם אמר הנביא חזקו פניהם מסלע, כשמוע הפריצים
והמאמינים בו את דבריו צעקו צעקה גדולה ומרה
ובוכים בכיה רבה ומ(מ)[ח]רטים את ראשיהם וזקניהם
כשמוע המלכה בזאת גזרה להוציאו מפניה ולמסרו ביד
היהודים ואמרה המלכה כמו שזה היה מטעה את
העולם במאמרו שהוא בן אלוק' והיו מתקבצים עמו
כל האנשים הרשעים האלה נגד היהודים בכשפנותו
כך היה יכול לעשות יום אחר נגדי לב [?] להרג ועתה הרי הוא
בידכם אם יש בו כח להציל את עצמו יציל ואם לאו
תהרגוהו שהוא פחות נבזה כספן ממזר כמו שאתם
אומרים עליו אז נהפך לישראל יגון ואנחה לשמחה
23
ואבל ליום טוב : ומיד לקחוהו והביאוהו לפתח שער בית
הכנסת וקשרו אותו והשליכוהו לארץ ויכוהו מכות רבות גדולות
כל אחד כרצונו ויקומו הפריצים והמאמינים בו והכופרים
ויתחברו עם השלש מאות ועשרה תשמידין ויקחו כל זין
והכינו את עצמם להמית את כל אויביהם ותהי מלחמה
גדולה יומם ולילה ורציחה גדולה עד מאד ובפניהם
עשו לו יהודים כרצונם ובראות יש"ו שלא יהיה כח

לברוח ולהציל את עצמו מהם, אמר יש"ו לזקנים לא
כתוב בתורה כי תראה חמור שונאך וכו' עזוב תעזוב
עמו, ועתה תנו לי דבר לאכול ולשתות הביאו לו כוס
מלא חומץ חזק ונתנו לו לשתות, ובמרירות אמר בקול
גדול לתשמידין שמחו תשמידין וכל השומעים כבר
נתקיים בי ולצמאי ישקוני חומץ אחרי זאת שמו על
ראשו עטרה של קוצים ושל ברקונים מלוכלכים בצואה
אמר עוד ראו נתקיים ויתנו בברותי ראש התחילו
הפריצים לצעוק ולבכות ויבכו בכי גדול וילחמו בהם
והיתה מלחמה גדולה עד מאד, האב היה הורג
הבן והבן היה הורג האב ועם כל זה נתגברה
24
יד ישראל על יש"ו ואמר יש"ו אחי ותלמידי אל תלחמו בהם כי
כן גזר עלי אבי שבשמים ואני צריך לקיים מה שאמר
הנביא גוי נתתי למכים ולחיי למורטים פני לא הסתרתי
מכלמות ורוק ועם כל זה צריך לסלוח להם ולכסותם בעין
החמלה כי כל זה נתנבא עלי והיסורים אני מקבל עלי
והם לא יש להם חטא בזה ואני רוצה לדבר עמהם ואמר
לישראל עלי נאמר הפסוק הנה ישכיל עבדי ירום ונשא
וגבה עד מאד וגו' עד סוף הנבואה ואמר לישראל לפני
הרשעים ותלמידים צוררים ופושעים הנבואה הזאת על מי
נאמרה אלא עלי ועתה על מה תשמחו ועל מה פתחו פה
ועל מה תאריכו לשון אתם שקר ועל כרחכם רוח
ק' דבר בי כי אחר שמשחני ק' לבשר ענוים שלחני לרפואת
(נזכי) [נשברי] לב לקרות לעבדים דרור ואז יתקיים הפסוק שוש
אשיש בק' תגל נפשי באלוק' וגו' וככלה תעדה כליה
כן אעשה לפני אבי שבשמים, וכל אשר תחשבו לעשות
לא תצליחו, ועבדי יאכלו ואתם תרעבו עבדי ישתו ואתם
תצמאו עבדי ישמחו ואתם תכלמו עבדי ירונו מטוב לב
ואתם תצעקו מכאב לב ומשברון לב תבכו והשליך

25
אתכם לארץ צלמות ותהיו לקללה ולשממה נפוצים
בארצות מגלות לגלות מעם לא יושיע וכל מה שתרצו
לעשות כבר ידעתי מאבי שבשמים קודם בואי לעולם
ואז היה לי פחד ואמר לי אבי אל תירא ואל תחת מפניהם
כי הנני מושיעך מרחוק ואנוכי אעלך גם עלה, גם אמר
לי אבי שבשמים כל מה שיעשו לך מיסורים של מיתה אל
תעש חשבון עמהם וכן כל מה שאתם תעשו בי
כמו שתעשו באבן שאינה מרגשת וירמיהו הנביא ניבא עלי
ואמר אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי וגו' ותדעו
שכל הנבואה הזאת נאמר עלי בשמים, בשמעם כן
הפריצים נתחברו כלם ויבכו ונשמע קול בכיה
למרוחק ויקומו כל הפריצים וירגמו באבנים ליהודים
ויכום בחרבות וחיצים והיתה רעדה גדולה ביהודים
ויפחדו עוד היהודים וברחו ותכף הלכו הפריצים לבית
האסורים ושברו הבריחים והוציאהו מבית הסהר
ולקחו ליש"ו והביאוהו אל ארץ המקוללת עם ש"י(ו)
תשמידין לעיר אנטיוכיא, מה עשה זה הממזר אמר
לתשמידיו המתינו כאן שאבי קורא אותי והמתינו
26
עד שאשוב לכם וזה עשה בתחבולה שכאשר ראה שלא היה
לו עוד יכולת לעשות כלום באותיות השם בשביל שהיה
טמא רצה לילך במצרים ללמוד כשפים ועל כן אמר
לתשמידיו המתינו כאן והלך למצרים וישב שם הרבה
ימים ולמד שם הרבה כשפים ואחר שיצא ממצרים
בא לאנטיוכיא ומצא תשמידיו וקבלו והשתחוו וכרעו לו
ויבכו לפניו אמר להם אל תתעצבו כי האל שלחני למחיה
אליהם להיות לכם לפלטה גדולה : וכאשר ראוהו רוכב
על חמור ה(י)שיב להם עמדו ושמעו כי כן צוה עלי אבי
שבשמים וכן ניבא עלי הנביא ע"ה ועליכם גילי מאד
בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע

הוא עני ורוכב על חמור, באותה השעה באו כלם בכריעה
והשתחוו לפניו אז יש"ו חשב לחזור לבית המקדש פעם
אחרת ללמוד האותיות של שם וחשב לילך לירושלים
בזמן שישראל הולכים למועדים ובעת הפסח נקהלו
הרבה מישראל לבא לבית המקדש וקרא יש"ו לתשמידין
ואמר להם שילבישו כלם מלבוש של צבע אחד כצבע
בגדו של יש"ו ולילך כלם בחבורה לירושלים כמו ההולכים
27
למועד וקבצם כלם והשביעם להיות זה הדבר
בניהם בסוד וכלם קבלו עליהם דבר זה בחרם ובשבועה
ששום אחד מהם אנו יגלה שהוא בירושלים והשיאם ואמר
להם שיעשה אותות גדולות וינקם נקמתו של היהודים
כי כן גזר עלי אבי שבשמים ובכן הלך בחבורתו
לירושלים : וביניהם היה איש אחד שנקרא שמו פאפא
בן רציצתא והיה רואה כל פעולותיו שהיה הבל
ומרמות ושקר וכזב והלך עם יש"ו וחבורתו אל בית
המקדש ערב פסח והלך זה הפאפא לחכמים וגלה
תחבולותיו ומרמותיו וכך אמר להם מה תתנו לי
שאשים אתכם במקום צנוע שאמסור יש"ו בידיכם
אמרו נעשך גדול בינינו אמר להם עתה הוא בבית
המקדש ועשו חרם ושבועה ביניהם שלא לגלות ושלא
לעשות שום רעה, אמרו לפאפא במה נכירנו אמר
עתה הוא עם הפריצים שבאו מאנטיוכיא, בואו אחרי
בית המקדש ולא תדברו עמי ולא תתחברו לי ותסתכלו
יפה שכאשר חברו כת הרשעים תראו שאני משתחוה
לפני איש אחד, ואותו האיש שאני משתחוה הוא יש"ו, וכן
28
עשו כאשר אמר להם פאפא, ומחשבתו דיש"ו היה לגנוב השם
המפורש כאשר עשה פעם ראשונה, מה עשו החכמים
נתקבצו ונתיעצו ולקחו בעיצה לילך כולם לבית המקדש כמו
שהיו אנשים באים לחג שאננים ושקטים וכן עשו, ונשאו

עניהם וראו כת פריצים כולם לובשים מצבע אחד
וראו הפאפא בא והשתחוה לפני יש"ו, תכף הלכו
החכמים ושמו ידיהם עליו ואמרו ממזר בר הנידה מסית
ומדיח צורר אתה הוא המרמה הבריות ואתה הוא
שדברתם שק' משח אותך למשיח גואל ישראל, אנא המה
אותותיך ונפלאותיך שעשיתה באותה שעה רעדה אחזתו
ליש"ו ונשאר כחרש לא ישמע וכאלים לא יפתח פיו כאשר
ראו התלמידים של יש"ו דבר זה עשו מלחמה עם ישראל
להציל כבראשונה ולא יכולו מפני שהיו היהודים הרבה
כמנהג בזמן הרגל כאשר ראה יש"ו שלא היה יכול
להנ(ה)צל מיד ישראל אמר לתלמידיו כבר אמרתי לכם כי כן
היה עתיד להיות ועתה למה תלחמו עמם ועלי כתיב כי
עליך הו[ר]גנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה, עוד אמר
הנביא עליהם כי ידיכם דמים מלאו והמקרא צועק עלי
29
לפני אבי שבשמים ואת נביאיך הרגו בחרב בכו התשמידין
בכיה גדולה ויש"ו ידע כי מיתתו היתה להיות בחנק לכן
בזמן שהיה לו כתב של שם המפורש השביע כל האלנות
בין שעושה פירות ובין שאינם עושים פירות שלא
יקבלוהו עליו, והתשמידין כאשר ראו שהיה ביד הזקנים
עשו כשופים להציל ולא יכולו והיה ערב שבת ובאותו
היום האנשים מתענים והולכים עצבים ואמרו
החכמים לצלוב אותו תכף לקיים מ"ש ובערתה הרע
מקרבך, ולקחו אותו ועקדו אותו בידים ורגלים והעלהו
באילן ותכף נשבר האילן מפני שהוה מושבע וכן עשו כל
האילנות, וכל התלמידים היו רואים ובוכים (ושוברים)
בראות שהעצים נשברים מלמטה ולא היו יכולים לסבול
אז תועים ומאמינים יותר בו ואומרים כי זה היה למעלתו
והיה שם זקן אחד והיה לו בית וגן ובגן היה עץ אחד של
כרוב שלא היה עץ אמיתי גבו(א)[ה] מעץ תמר ואמר שהיה
לו צוואה מהורו שהיה מת כבר שכך כתוב בו תארע
מלחמה לישראל בסבת ממזר אחד ואותו ממזר ימות

30
בחנק ועצים לא יסבלוהו כי השביעם בשם המפורש
ועל כן אני פלוני נטעתי כרוב זה כדי שיצליבוהו בו תכף ואמר
הזקן הזה והזקנים [ה]אחרים נלך ונצלוב אותו על
כרוב זה, והכרוב לקחו כי לא השביע אלא העצים
והיה תלוי עד הלילה והבחורים והנשים היו
משליחים חבל [?] וצואה וחיצים ואנבים עליו ובלילה
שלחו הזקנים להורידו משם, והורידוהו לקיים מ"ש
לא תלין נבלתו על העץ וכן עשו וקברוהו כי
באו הפריצים אחרי זה נתיעצו הפריצים לגנוב
גופו של יש"ו ולהטמינו במקום אחר ולומר שהלך
לשמים ולהרוג היהודים עליו הרג גדול, בעת ההיא
עבר שם יהודי אחד ושמו יהודה הגנ(ו)ן והבין הדברים
מהפריצים ועצתם, מה עשה היהודי הזה הלך
בפנות ערב בלילה ועשה קבר בגנו וגנב ליש"ו מקבורתו
וישימהו בגנו אחר זה הלכו הפריצים לקחתו
ופתחו קברו ולא מצאוהו כי כבר לקחו יהודה
הגנ(ו)ן אמרו הפריצים ודאי היה בן אלוק' ומשיח
ואביו שבשמים לקחו אל השמים, ועתה נבקש
31
דמו וננקום נקמת ישראל שלא ישאר אחד ותכף
הלכו למלכה ואמרו גברת המלכה זה שהרגו היהודים
היה בן אלוק' והניסין שעשה כ"כ אותות בחייו ועתה הראה
במותו והיהודים חושבים שהמיתוהו וקברוהו והוא א[י]נו
נמצא בקברו כי אביו לקחו השמים ונתקיים הנבואה
עליו מהפסוק כי יקחני סלה ועתה יהי נא חסדך גברת המלכה
לחקור ולדרוש עליו ולשאל אותו מהיהודים ואם יראו אותו
לפניו או חי או מת או ימותו או יתנו כל אחד משקל כסף
תכף שלחה המלכה לקרוא לחכמים ואמר להם האיש אשר
אמרתם כי נביא השקר היה אנה הוא ומה עשיתם ממנו
ענו הרגנוהו בחנק כי כן היה מיתתו מן הדין אמרה להם
אחר שהרגתם אותו מה עשיתם ממנו אמרו לה קברנוהו

אמרה להם לכו לקבורתו ותבקשו אותו אם יש שם כי כל
סיעתו אומרים כי עלה השמים ואינו בקבורתו שלחה
המלכה אנשים נאמנים עם היהודים לבקשו ולראות
אם היה בקברו או לא באו אל קברו ולא מצאוהו חזרו למלכה
ואמרו לא מצאנוהו אמרה לו באיזה קבר קברתם אותו לא
תכירו הקבר, וכולם היו נבהלים ולא היה להם מה להשיב
32
אז המלכה האמינה מה שאמרו הפריצים היה האמת ואמרה
שהיה יציב ונכון כל מעשה יש"ו ואמרה לחכמים תדעו כי אם
לא תבקשוהו ולא תמצאוהו ותראו אותו לי מה שהרגתם
וקברתם, לא אניח שום יהודי בעולם ח"ו כי בני מות אתם
אשר שלחתם ידכם בבן אדוניכם ולא אניח מכם שום אדם
אמרו לה החכמים תן לנו זמן ה' ימים אמרה היא לחכמים
הזמן נתון לכם ותבקשו אותו : ובאותו זמן היה צער גדול
ואנחה אל ישראל ועשו כל ישראל תענית ולבשו שק מגדול ועד
קטן והפריצים שמחים היו והחכמים גלו ממקום למקום
מפחד גדול שקרב יום ה' ולא נמצא, ביום ההוא יצא ר'
תנחומא מהעיר והיה בורח בגנות הלוך ובכה וצועק
וישא עיניו וירא יהודה הגנ[ו]ן אוכל ושותה ומשורר ומחולל
אמר לו רבי תנחומא רשע לא הייתה יהודי כמונו יש לך
לעשות שמחה מה שמחה אתה עושה וכל ישראל עצבים
השיב יהודה הגנ[ו]ן מהו צרת ישראל וספר לו רבי תנחומא
כל המאורע, אז אמר יהודה הגנ[ו]ן לו כל מה ששמע מן
הפריצים ומה שעשה מגופו ואמר לו אל תעצבי כי הוא
ברשותי שמח על זואת ב"ה אז הלך ר' תנחומא והגיד הדבר
33
לזקנים ולחכמי ישראל, ואמר להם תתבשרו בשורה טובה נחמו נחמו
עמי ועל הפריצים נאמר הפסוק ע(ו)צו עיצה ותופר דברו דבר
ולא יקום כי עמנו אל, ויקהל ר' תנחומא לכל ישראל ואמר להם
דעו כי הרשע ממזר ובר הנידה נמצא כי יהודה הגנ[ו]ן
לקחו מקברו וספר להם המעשה איך היה, כפי שספר לו יהודה

הגנ[ו]ן ועתה הוא בגנו תכף יצאו כל ישראל בשמחה ובחצוצרות
ושופר והלכו לגנו של יהודה הגנ[ו]ן ואמרו תן לנו הרשע ממזר
ובר נידה אמר להם לא אתן לכם כי אם אמכרנו לכם ואמרו
לו כמה תרצה בעדו ואמר אני רוצה ל' כסף וכן נתנו לו
והלכו במקום קבורתו והוציאוהו וקשרו רגליו בחבלים
וגררוהו ככלב מוסרח והוליכוהו בכל השווקים של ירושלים
ועשו לו בזיון גדול וכן הוליכוהו בכל השווקים עד לפני המלכה
(א)[ה]ילינה ואמרו לה זקני ישראל זהו הטמא ממזר ובר נידה
אשר אמרו הפריצים שעלה למרום וספרו לו המעשה
של יהודה הגנ(ו)ן בעת ההיא שתקה המלכה והתלה מהממזרים
ומהפריצים ונתן תשבחות לק' ולחכמים ויצאו כלם מפניה
בשמחה רבה, ו[ה]תחילו לברוח הפריצים תלמידי יש"ו מחלק
זה ומחלק זה : אזי חכמי ישראל שאלו רשות וממשלה
34
מהמלכה לעשות משפט ונקמה בפריצים כאשר עשו מיש"ו
תכף נתנה רשות לעשות כאשר יישר בעיניהם והמיתו
הרבה מ(ה)הם, והאחרים נסו וישראל רדפו אחריהם והמיתו
ברשות הרבה מהם, והיו י"ב תלמידים אשר גם מהם
הלכו בארומניאה וגם הלכו ברומה וגם במלכות אשר אצל
הים והיו מרמים את העולם ורבים מתאונים אחריהם
והיה מלחמה רבה והרג ביניהם והיו בלבולים רבים
ביניהם והריגות רבות ואבוד ממון והורגים כל אחד לקרוביו
בלי חמלה, ועם כל זה לא היו יוצאים מתורת ישראל ולא היו
יכולים היהודים ליכנס לבית המקדש בשביל הפריצים, כאשר
ראו זה החכמים נתיעצו ואמרו כבר ל' שנים שנהרג יש"ו
ולא היה לנו השקט ומנוחה וזה ארע בעוונותינו הרבים
כי ק' פורע לנו בשביל כמות גדול של עוונותינו ועוונות
אבותינו וזוכר מהדבור שאמר הם קנאוני בלא אל כעסוני
בהבליהם ואני אקניאם בלא עם בגוי נבל אכעיסם ואמרו
החכמים עד מתי יהיה זה לנו למוקש, ואמר אחד לחבירו
נבחר חכם אחד שיוציא הפריצים האלה מתורתנו
ושגם הוא יצא עמהם וחטאו נישא עלינו ונתחייב

35
נפשנו בחרם ונדוי לסבול עלינו עונו כדי שיהיה לנן השקט
ושלוה ולא נובד ולא נהרג יותר וכבר אנו התרינו זה
והזהרנו כל היום כבר ל' שנים וא[י]נם רוצים להניח השקר
והכזב ופרשנו שהוא ממזר ובר הנדה ולא שבו בתשובה
ואחר שבלבם נכנס שהוא בן אלוק' יאבדו כאשר נאבד יש"ו
משיחה בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו ונשקוט ונוח
ממלחמה וכן גזרו לעשות : ובחרו ביניהם חכם א' שנקרא
אליהו ואמרו לו כלנו נגזרנו יחד עליך שתהא מושיענו כי אתא
יודע את כל הצרות והרעות שעברו עלינו מזמן יש"ו עד
עתה ואין לנו מנוחה מתשמידיו על כן כל ישראל גוזרים
עליך שתבקש אומן לתשועתינו וצריך שתרמה אותם ותוציאם
מתורת ישראל, וכן ג"כ אתה תהיה עמם בפה ולא בלב
ואנו מקבלים עלינו בחרם לקבל עלינו כל עונותיך לפני
ק' על ענין זה ואתה צריך שתלך לבית המקדש ותלמוד השם
המפורש כמו שעשה יש"ו כדי שתוכל לעשות כל הניסים
שתרצה כדי שיאמינו בך וכן נתריצה לעשות ועשה :
ותכף הלך לאנטוכיא ששמה היו הפריצים ושילח
שיאספו ואסף כל הפריצים שהיו בשאר המקומות ואמר
36
להם אחי בני יש"ו תדעו שאני תלמידו של יש"ו והוא אדוני
ושלחני אליכם להורותיהם הדרך אשר תלכו בה והמעשה אשר
תעשו ותכף שמחו, ויתאספו ויאמרו תנה לנו אות או צופת
שאתה תלמידו, אמר להם הביאו לי אדם מת ואחיינו ועוד
עור וארפאנו ועוד אדם פיסח וארפאנו וילך על רגליו
ובכל מה שתרצו לנסותי תנסוני ותמצא דברי אמתיים וכן עשה
בפניה' בכח שם המפורש, אז אמרו כולם זהו אלוקינו
שיושיענו ונקוה לו ויקדו וישתחוו לו אח"כ שאלו אותו אנה היה יש"ו
אמר להם הוא בשמים עם אביו עוד אמר שמעו מה אמר יש"ו
שצוני לומר לכם ואחד מכם לא ימרוד דברו ויקיימוה שהיה עמו
למגן, וזה הוא מה שמצווה אתכם יש"ו קודם מזכיר אתכם מה

שעשו לו היהודים כי בשביל זה שלחו אביו שבשמים להושיעכם
וסבל הכל בעדכם וע"כ מצוה לכם אתסבלו גם אתם כל מה
שאצוה אתכם יש"ו כי הוא אויב היהודים ונבדל מהם ואמר
לכם שתעשו ג"כ אתם ושתרחיקו מהם מכל הדברים כי הוא
תועבה לכם באמרו הפסוק של חודשכם ומועדכם שנאה
נפשי והתחיל לצוותיכם שלא תשמרו את השבת שלהם ולא
מועדיהם, תכף נשאו הפריצים (ידהים) [ידיהם] לשמים והודו ליש"ו, עוד
37
מצוה אתכם שתעשו צורה אחד כמוהו ושתשימוהו על ב' עצים
שתי וערב והוא באמצע, וג"כ תעשו צורה מהמכות שנתנו לו ואיך
יצא הדם ממנו והידות שתקעו בו בזרועותיו וברגליו כדי שיהיה
לזכרון כל מה שנעשה ליש"ו שסבל המכות וקבל היסורין הכל
לאהבתכם ולא יצא לנקום וכן תסבלו גם אתם לאהבתו ולא
תעשו רע ונזק ליהודים לא בגופם ולא בממונם, ומי שיעבור על
זה היה מנודה בעולם הזה ולא יהיה לו חלק לעולם הבא בגן
עדן, והוא [לא] רצה לנקום נקמתו כדי שלא תלכו לגהינם, עוד מצוה
עליכם שכל מי שישפוך דמו של ישראל ישפך דמו, וגם צוה שתעשו
תפילותכם בהבדל ושתתחתנו זה עם זה ולא תתחתנו בהם, ומי
שישכב עם יהודית אחד נפשו תלך לגהינם, גם מצוה לכם
מפני שהיהודים עושים את יום השבת שאתם תעשו פעולתכם
ביום ההוא ותשמרו לעשות מלאכה ביום א' מהשבוע ולא תנוחו
ביום השבת, כי יש"ו מואס בם, ותשמרו יום א' כי ביום ההוא
יש"ו עלה מקברו ועלה לשמים, גם מצוה אתכם כי כל בהמה
חיה ועוף וכל מה שנולד מאדמה כי ברא ק' בעולמו מכל החי קטן
וגדול לכלם תשפכו הדם ותאכלום ככתוב בעשב השדה
נתתי לכם את כל לאכלה, גם מזהיר אתכם באופן אהבה
38
וצווי שאם יהודי אחד יאמר לך עמי מיל אחד להקל מעלי הדרך שתלכו
עמו ב' מילין ושתשלחנו לשלום כי כן יש"ו רוצה, עוד מצוה אתכם
שתקראו ליהודים עברים מפני שהם מעבר הנהר ואתם תקראו
גוים כפסוק גוי נתתי למכים, ותשימו כי אם היהודים יכופו

אתכם לא תשלמו רעה תחת רעה, עוד מצוה אתכם כי עם יהודי
יכה אתכם באגרוף בצד ימין שתתנו לו בצד שמאל כדי שיעשה רצונו
ותאמרו שתקבלו לאהבת יש"ו ולא תתנו ליהודי לא מעט ולא הרבה שום
צער, עוד מצוה כי אם יהודי יעלב אתכם שלא תענוהו רק תאמרו
גאותך מגביהך והניחוהו שילך כי על כן קבל המיתה יש"ו בעדכם
ויהיה לכם מדת ענוה, עוד מזהיר ואומר לכם כי אם יהיה לכם
רצון להיות לכם חלק עם יש"ו בעולם הבא, כל הרעה שירצו
לעשות לכם היהודים שתקבלו הכל עליכם באהבה וברצון טוב
שיגמול לכם שכר טוב בעולם הבא, עוד מזהיר אתכם שתבחרו
מכם זקנים שיהיו עמכם זקנים להישירכם הדרך שתלכו בה, ענו
כלם ואמרו כאשר שמענו כן נעשה, אחר שגמר לדבר עמם אמר
להם, יש"ו צוני שאבדל מכם ומכל אדם ואשב בדד ולא אוכל
בשר ולא אשתה יין כי אם לחם ומים ופירות כדי שאמצא
טהור כאשר ירצה לדבר עמי תכף שקטו הפריצים ולא
39
עשו יותר רע ליהודים : והלך זה אליה[ם] לטבריה וכל הפריצים
שהיו מאמינים ליש"ו וצוה להודיע כרוז כי השלש מאות ועשר
תשמידים יבואו יותחברו עמו, ובאו כלם ואמרו מי אתה
ואמר להם אני שליח יש"ו ושלחני אליכם לאמור לכם מה
שמצווה אמרו תנה לנו מופת, אמר להם מה אות תרצו
שאעשה לכם אמרו כשתעשה אות נאמין בך א"ל תביאו
פיסח א' מצורע א' עור א' ואני ארפהו תכף עשו כן והוא
עשה כל חפצו ונפלו על פניהם ואמרו ודי אנו מאמינים
שאת' שלוחו של יש"ו כי גם הוא היה עושה כמוך ועליך נוכל
לומר שלוחו של אדם כמותו, אז אמר אליה לתלמידים יש"ו
הוא עומד עם אביו שבשמים ורצונו להנקם מאויביו
היהודים כי כן אמר דוד במזמור נאם ק' לאדוני שב לימיני
עד אשית אויביך הדום לרגליך באותה שעה ברכו אותו
התלמידים, והוא אמר להם המצוות הנאמרים למעלה,
וחזר לאמרם בפניהם וקבלו עליהם ואמר העיקר שיש"ו
רוצה מכם שתבדלו מן היהודים בתורה בלשון בחברה

בשבתות ובמועדים ותעשו בתים לתפלתכם וענו
כלם ואמרו כאשר אמרת כן נעשה, ומשם והלאה נבדלו
40
מהיהודים ועשו כל מה שגזר עליהם ושאלו שמו ואמר ס' פאוולו
והתלמידים נבדלו זה מזה ונבדלו הרשעים מהיות יהודים
ושקט העולם ועשו בית לס' פאוולו כדי שישב בה אשר לא
יתגאל במאכל ומשתה : והיה אחר זה קם פעם שנית מלכות
פרס והיה בזמן הזה גוי אחד ששמו ניסטור ריליגוסו אופראטי
והתחיל לפלפל עם החכמים בהרבה דברים ובא לארץ ישראל
ומצא לטועים שהיו שקטים בהרבה דברים והיו עושים התקנות
של ס' פאוולו אמר להם ס' פאוולו מטעה אתכם שאומר לכם
שלא תמולו מן הדין צריך שתמולו כי יש"ו היה מהול, עוד אתם
כופרים שתאמרו כי היה אלוק' והוא היה ילוד אשה, אבל
שרה עליו רוח הקדש כמו הנביאים, וזה ניסטור היה הראשון
שעשה מריבה עם ה(מ)[נו]צרים כי השיא כל הנשים ואמר להם
ס' פאוולו צווה לבעליהם שיקחו כל הנשים שירצו ואתם
תשארו כשפחות אבל אני רוצה לעשות שלא יוכלו ליקח כי אם
אשה אחד שתהיו מכובדות מבעליכם וכן נאהב ניסטור מהנשים
תכף צוה ששום אדם לא יקח יותר מאשה אחד בעונש חרם
ונידוי ואבוד העולם הבא, ונפל חלוקים בין ניסטור וס' פאוולו
על כן הגוים אינם עושים תפלות בבית תפלות של ניסטור וכן
41
ניסטור בבית תפילות שך ס' פאוולו, וניסטור הלך לבבל במקום
שנקרא חציצה וכלם מפלפלים לפניו ונשארו הנשים עם ניסטור
והיה איש גבור ואמרו לו הנשים מה תרצה ממנו, אמר איני רוצה
מכם כי אם שתקרבו קרבן מלחם ויין ושתביאו לפני בחציצה ואחר
שהביאה כל אשה קורבנו כשעלה להעלות הקורבן הכוהו הנשים
מכות גדולות עד שמת תחת ידם : בעת הזאת היה בישראל חכם
אחד נקרא שמעון כיפה בישביל שהיה יושב על האבן שניבא עליו
יחזקאל הנביא כי הוא בנהר כבר והיה הראש של משוררים
והיה יוצא קול לו מהאבן כי תרגום האבן הוא כיפה וכשראו

ושמעו הגוים שהיה בא לו קול זה מהאבן ושהיה לו חכמה רבה
ויקנאו בו להיות בישראל, וידע ר' שמעון מהקנאה, מה עשה עלה
בזמן סוכות על הר הזתים ביום השענה רבא והתחילו לדבר עם
ר' שמעון והוא היה נוצחם בכל החכמות ולא היה להם
יכולת להשיבם כי חרדו ממנו, וכאשר ראו שהיתה חכמתו
גדולה נתיעצו ואמרו לא נניח איש מכם כזה ביהודים ונקח
אותו מהם מפני שבזמן מועט יקלקל תורתנו, תכף תפשוהו
ואמרו לו יודעים אנו כי אין בישראל חכם אחר כמוך ובידך
יש יכולת להוסיף ולגרוע להסיר העשוי ולקיים וק' יתן חן לפני יש"ו
42
לקיים דתנו וכל חכמנו ובראותנו מעשך אמרנו ראוי הוא
לקיים דתנו ואנו בכל יום מדברים והיהודים הולכים וחסרים
ואיש כמוך אין דרך נכונה שתהיה עמהם אלא תבא עמנו
ותורנו מצות וחוקים טובים ותנחילנו עולם הבא ובשימך
בראשנו ראש ואין שיאמר מה תעשה, השיבם דבריכם טובים
אבל איני רוצה לעזוב דתי, אמרו לו אם לא תבא לדתנו
נהרוג אותך ואת כל היהודים שלא ישאר אחד מהם חי
אמר להם הכל בידי שמים וק' יעזרנו, התחילו להרוג את היהודים
ופחדו ורגזו ובאו כלם בתחנונים לפני ר' שמעון ואמרו לו
עשה מה שהם אומרים והצלינו מידם ועל נפשנו זה החטא
ותעשה בחכמתך הגדולה והגוים היו גונבים וגוזלים
היהודים ומ[ו]כרים אותם במטבע אחד ושלשה יהודים בעד
ג' מטבעות כי כן נמכר יש"ו, ובשראה ר' שמעון זו אמר טוב
שיאבד שמעון ומאה כמוהו ולא יאבד נפש אחד מישראל
מה עשה אמר שיהיה עמהם, והנה הפאפא והושקאבו שלא [?]
באו עמו ואמר להם מה תרצו ממני, אם אתם תרצו לעשות
מה שצוה ס' פאוולו בשם יש"ו שדבריו קיימים, זהו מה שתעשו
לקבל מחדש ולקיים התנאים שאומר לכם שתניחו מלסקול
43
היהודים ולהניחם ליכנס בביתם ולא)נתעזכו ([נתעבכו] כשתרצו וכן בבתי
כנסיות שלכם תניחום בדי שיוכלו גם הם לבא להאמין בישו"ו כי אם

לא תעשו כן יאמרו היהודים כי אתם רודפים אותם כדי שלא יראו פעולתכם שהם הבלים ושקרים, תכף קבלו דברי ר' שמעון וגם הפאפא שלא : אמר כל מה שתצוה עלינו ותתקן עלינו נעשה, ונשאר אזי קיים כי כל היהודים שירצה ליכנס בתועבות שלהם שיוכל ליכניס, עוד אמר להם אני מצוה אתכם ומקבל עלי לנדר כי בכל חיי לא אוכל בשר ביום ששי כי ביום ההוא נהרג יש"ו ולא אשתה יין כל ימי כדי שלא לשמוח בשביל אהבת יש"ו ואהיה מובדל מכל האנשים בבית לבדה ולבדי כדי שלא יטעו עיני ולקיים מ"ש מדבר שקר תרחק ולהיות קבלתי בחרם להיות נבדל מכל אדם לתקן לכם חוקים ומשפטים טובים ולגלות לכם סודות העולם כדי שתדעו ותאמינו האמת והנה אני מצוה לכם שתבנו מגדל גבוה לשכון אני בה כל ימי חיי כדי שלא תנזקוני ותבלבלוני מעבודתי כי אין אני לוקח האמונה לרע אלא אני יודע שזאת היא הדרך האמיתית ועל כן מכאן ולהבא לא תאנסו שום אדם לבוא בתורתכם באונס ובאסטומו אלא שיבא ברצונו הטוב כי אם תעשו כן ותביאו

44

יהודים לדתכם תגרעו דתכם ותבינו להם שדתכם אינה טובה על כך כל מי שרוצה לבא לדת יבא מרצונו ואפילו שיאמר שיבא מרצונו עם כל זה לא תקבלוהו עד שישב ל' יום בבית האנשים טובים והתינוק שאינו מט' שנים לא תקבלוהו כי התינוק אינו עושה דבריו בהשכל, ותכף עשו הגוים מגדל גדול כדי שהוא ישב בה, וזה היה הפאפא הראשון שהיה בעולם, שהיונים קראוהו קלויאירו וכל מה שהיה עושה במרמה גדולה שלא לאכול מאכלם נבלות וטרפות ושלא להשתחות לצלמים, וישב שם במגדל לבדה, ותקן הרבה דברים והגוים קבלוהו עליהם בחרם ובאותו הזמן עצמו שישב שם עשה הרבה פזמונים גדולים לישראל וכולם קיימים בשמו מזה הענין, וכתב דעתו בית ישראל המאמינים בק' ובתורתן תמימה, כי היא תורת אמת ונקראים נחלתו אני שמעון כיפה הסובל באהבתו כל הצרות רעות ורבות כי אני יודע האמת והשקר הנה תקבלו לי הפיוטים שעשיתי כדי שימחול לי

ולכם, כי מה שעשיתי בשליחותכם ולישועתכם וקבלו הכתב
בשמחת לבב ושלחוה לריש גלותה והראו הפיוטים לראשי
ישיבות ולסנהד[ר]ין וכולם אמרו שהיו טובים ונעימים ושהיו
ראוים לאמרם החזנים בתפילותכם, ועוד היום נוהגים לאמרם
45
כל שבת ושבת וזה שמעון הכיפה הוא מה שקורין הגוים ס' פייטרא :
אחר הרבה דברים בזמן קוסטנטין קיסר ואשתו אילינה זה הקיסר
היה מצורע חצי גופו ולא היה שום רופא שהיה יכול לרפאותו
אשר היה ברומא אזי ראו הגברים ואמרו המלכה אילינה
אם תרצה שיתרפא בעליך תגזור אל היהודים שימצאו לך העץ
שצלבו בו יש"ו ונעשה שיתרפא המלך בו, תכף שלחה המלכה
ליהודים שהיו ברומא ובמקומות אחרים ואמר להם הביאו
לי העץ אשר תלו בו יש"ו אשר בא לצווי אביו שבשמים ואתם
הרגתם לו ובעונותיכם נחרב בית המקדש שלכם, ויהי'
בשמעם היהודים דברים האלה עצבו ונתיעצו ואמרו
למלכה אין אנו יודעים כלום מזה כי זה לא עבר בארצנו
שאל ליהודים היושבים בירושלים כי הם יאמרו אנה העץ
תכף שלח המלכה לשאול ליהודים מירושלים ואמר להם תנו לי
העץ כי צלבתם בו יש"ו ואם לא תמצאוהו אהרוג אתכם
ענו לה היהודים ואמרו לה אלו המאה זקנים, והתחילו
לצערם והם לקחו עיצה ביניהם ובחרו ז' זקנים מהם)ויותר([היותר חכמים]
והתחילו
לצערם והם בחרו אחד היותר חכם מהם, ואמרו לה זה
יאמר לך האמת ולקחו המלכה לו לבדו ואמר אמ[ו]ר לי האמת ואם
46
לא אני אמית לך ולכל בני עמך ואם תאמר לי האמת ותראני העץ
אתן לך ע[ו]שר גדול אז ענה בהשכל ואמר לה כן אעשה כאשר
דברת מה עשה הזקן קרא לזקנים ואמר להם בסוד ובסתר
קחו ג' עצים זקנים הרבה מאד, ותקברום במקום פלוני
ותכסום באופן שלא יכירו שהיה דבר עשוי מחדש וכן עשו, והמלכה
צוה לצער ר' יהודה הנזכר הזקן ביסורים גדולים ור' יהודה שאל זמן

ג' ימים להתענות ולהתפלל לק' שיגלה לו הסוד, ואם מהשמים יגלו
לי אני אגלה אותך, ואקרה אל ק' כי אם אתה היא המלכה אשר
אמרו לי אבותי ידע תדע כי בגליל יתגלה סוד זה, אבל איני יודע
אם את היא או אחרת, ואמרה המלכה לך ועשה הישר בעיניך
והוא היה יודע סוד שם המפורש וביום הג' בא לפניה ואמר לה
באי עמי כי נגלה המקום איה העצים וקמה המלכה ונערותיה
ושרותיה ויועציה והלכו אחרי ר' יהודה הזקן ובאו למקום
שהיו קבורים העצים, ואמר להם ר' יהודה האמת הוא כי אתה
המלכה שעל ידך היה עתיד להתגלות סוד זה, ואמר כן הוא
האמת, אמר להן בואי עימי והוא היה סובב ומלחש בשפתיו
וכלם הולכים אחריו ויעמוד במקום אחד ויאמר חפרו כאן
ויחפרו שם וימצאו ג' עצים אז נבהלה המלכה וכל השרות
47
ואמרו במה נדע מהו העץ מהג' כי שצלבו בו יש"ו התחיל ללחש בשפתיו
והיה נראה שהיה עושה תפלה והאריך כל כך עד שהבינו
ושמעו שאיש אחד שמת ובני ביתו היו בוכים עליו אמר להם
הביאוהו לפני והביאוהו לפניו ונגע בא' מהעצים התחיל
להתנוענע בכח שם המפורש אשר זכר עליו, התחיל לנגוע
אליו בעץ השני והתנוענע ג"כ ועשה כן בעץ השלישי ויקם
המת חי על רגלו בכח שם המפורש שזכר עליו, ויתמהו כל
העמים, תכף אמר זה העץ אשר צלבו בו יש"ו ומהעת ההיא
שמו למנהג להניח שתי וערב על המתים, תכף האמינה
המלכה והשרות כלם שהיה העץ שצלבו בו יש"ו
ויוסיפו עוד לחטוא הרבה ויקומו כלם וישתחוו לפני ר'
יהודה הזקן אז אמרו הפריצים שהיה ראוי להרוג כל
היהודים והיה עת צרה גדולה, בראות כן ר' יהודה
הזקן כי מת קם בכח שם המפורש אמר ליהודים לא
תיראו אמסור נפשי עליכם ונעשה את עצמנו שלוחי יש"ו
ומתקן להם שלא יגעו בכם ולא יעשה בכם שום רע
ושם המת שהחיה היה נקרא אליקומוס, וכאשר היה יש"ו חי
ותפשוהו תפשו ג"כ אליקומוס וגם רבו ר' יוחנן מה עשה ר'

48
יהודה הזקן, וזה שהחיה התחלו לדבר עם הפריצים ועשו
להם כמו שעשו ס' פאוולו וס' פייטרו ואלו הם מה
שקוראיס הגוים אפוסטולוס : חזק : ונתחזק : והכותב : לא יזק : מעתה : ועד
: עולם : עד : שיבא : חמור : ועלה : בסולם

IRODALOM

Acker, Lieren van, *Agobardi Lugdunensis opera omnia,* Turnout, Brepols, 1981.

Ante-Nicene Christian Library: Translations of the Writings of the Fathers. Vol. II. Justin Martyr and Athenagoras, szerk. Alexander Roberts, James Donaldson, Edinburgh, T. and T. Clark, 1897.

Bohak, Gideon, *„Jesus the Magician in the „Pilate" Recension of Toledot Yeshu" = Toledot Yeshu in Context. The Jewish „Life of Jesus" in Ancient, Medieval, and Modern History,* szerk. Daniel Barbu, Yaacov Deutsch, Tübingen, Mohr Siebeck, 2020, 81–98.

Deutsch, Yaacov, *„The Second Life of the Life of Jesus: Christian Reception of Toledot Yeshu"* = *Toledot Yeshu (The Life Story of Jesus) Revisited,* szerk. Peter Schäfer, Michael Meerson, Yaacov Deutsch, Tübingen, Mohr Siebeck, 2011, 282–295.

Di Segni, Riccardo, *Il vangelo del ghetto,* Roma, Newton Compton, 1985.

Gero, Stephen, *„The Nestorius Legend in the Toledot Yeshu",* Oriens Christianus, 59(1975), 108–120.

Hasan-Rokem, Galit, *„Polymorphic Helena – Toledot Yeshu as a Palimpsest of Religious Narratives and Identities" = Toledot Yeshu (The Life Story of Jesus) Revisited,* szerk. Peter Schäfer, Michael Meerson, Yaacov Deutsch, Tübingen, Mohr Siebeck, 2011, 247–282.

Horbury, William, *A Critical Examination of the Toledoth Yeshu,* PhD disszertáció, University of Cambridge, 1970.

Horbury, William, *„The Depiction of Judaeo-Christians in the Toledot Yeshu" = The Image of the Judaeo-Christians in Ancient Jewish and Christian Literature,* szerk. Peter J. Tomson, Doris Lambers-Petry, Tübingen, Mohr Siebeck, 2003, 280–286.

Iggerot ha-RaMBaM, szerk. Jichak Silat, Jeruzsálem, 1995.

Krauss, Samuel, *Das Leben Jesu nach Jüdischen Quellen,* Berlin, Cavalry, 1902.

Mazo Karras, Ruth, *„The Aerial Battle in the Toledot Yeshu and Sodomy in the Late Middle Ages",* Medieval Encounters, 19(2013), 493–533.

Meerson, Michael–Peter Schäfer, *Toledot Yeshu: The Life Story of Jesus. Two Volumes and Database,* Tübingen, Mohr Siebeck, 2014.

Montskó Benjamin, *„A Toledot Jesu Huldreich verziója",* Vallástudományi Szemle, 2019/4, 74–98.

Oszlop a hegyen. Stylita Szent Simeon élete, szerk. Xeravits Géza, Nacsinák Gergely András, Budapest, L'Harmattan, 2009.

Schäfer, Peter, *„Agobard's and Amulo's* Toledot Yeshu*" = Toledot Yeshu (The Life Story of Jesus) Revisited,* szerk. Peter Schäfer, Michael Meerson, Yaacov Deutsch, Tübingen, Mohr Siebeck, 2011, 27–48.

Schäfer, Peter, *Jesus in the Talmud,* Princeton–Oxford, Princeton University Press, 2007.

Stökl Ben Ezra, Daniel, *„An Ancient List of Christian Festivals in* Toledot Yeshu*: Polemics as Indication for Interaction.",* The Harvard Theological Review, vol. 102, no. 4 (Oct. 2009), 487–496.

Tartakoff, Paola, *„The Toledot Yeshu and Jewish-Christian Conflict in the Medieval Crown of Aragon" = Toledot Yeshu (The Life Story of Jesus) Revisited,* szerk. Peter Schäfer, Michael Meerson, Yaacov Deutsch, Tübingen, Mohr Siebeck, 2011, 297–309.

Toledot Yeshu (The Life Story of Jesus) Revisited, szerk. Peter Schäfer, Michael Meerson, Yaacov Deutsch, Tübingen, Mohr Siebeck, 2011.

Tsafrir, Y., *„The Topography and Archaeology of Jerusalem in the Byzantine Period"* = Y. Tsafrir, S. Safrai, *The History of Jerusalem: The Roman and Byzantine Periods (70-638 CE),* Jerusalem, 1999, 281–351 (héberül).

RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK

Ószövetség

1Móz.	Mózes első könyve
2Móz.	Mózes második könyve
3Móz.	Mózes harmadik könyve
4Móz.	Mózes negyedik könyve
5Móz.	Mózes ötödik könyve
1Kir.	Királyok első könyve
2Sám.	Sámuel második könyve
Eszt.	Eszter könyve
Ez.	Ezékiel próféta könyve
Ézs.	Ézsaiás próféta könyve
Hós.	Hóseás próféta könyve
Jer.	Jeremiás próféta könyve
Józs.	Józsué könyve
JSir.	Jeremiás siralmai
Mik.	Mikeás próféta könyve
Péld.	Példabeszédek könyve
Zak.	Zakariás próféta könyve
Zsolt.	Zsoltárok könyve

Újszövetség

1Kor.	Pál első levele a korinthusiakhoz
ApCsel.	Apostolok cselekedetei
Ef.	Pál levele az efezusiakhoz
Jn.	János evangéliuma
Lk.	Lukács evangéliuma
Mk.	Márk evangéliuma
Mt.	Máté evangéliuma
Róm.	Pál levele a rómaiakhoz

SZEMÉLY- ÉS HELYNEVEK MUTATÓJA

Acker, Lieren van 9, 156
Agobard (Lyon püspöke) 8, 9, 156, 157
Akhaimenida, Xerxész, I. (Ahasvéros király) 37
Ambrus, Milánói Szent 42

Barbu, Daniel 13, 156
Barszauma (Niszibisz metropoiltája) 39
Boccaccio, Giovanni 23
Bohak, Gideon 13, 156

Celsus lád Kelszosz
Constantinus, I. (Nagy Konstantin) 22, 41, 42, 51, 54, 77

Deutsch, Yaacov 9, 11, 13, 23, 45, 156, 157
Di Segni, Riccardo 11, 12, 156
Donaldson, James 8, 15, 156
Duran, Profiat 13

Ebendorfer, Thomas 45
Efrajim ben Simson 9
Efrajim mi-Bonn 9
Espina, Alonso de 10

Gero, Stephen 39, 156

Hámán fővezér 37
Hasan-Rokem, Galit 23, 51, 156
Heléna Augusta 10, 19, 22, 23, 31, 32, 34, 41, 42, 51, 54, 58, 69, 77, 156
Heródes, Antipász 22, 34
Heródes, I. (Nagy) 22, 30
Heródes, II. 22, 46
Horbury, William 11, 29, 156

János, Aranyszájú, Szent 15
János, Keresztelő Szent 16, 22, 158
Jeruzsálem (IL) 13, 15, 17, 18, 19, 22, 25, 26, 28, 35, 37, 41, 42, 48, 51, 54, 55, 64, 65, 69, 78
Jusztinusz, Szent 8, 14

Kairó (EGY) 9, 12
Karras, Ruth Mazo 33, 157
Kaufmann Dávid 12, 17, 19, 22, 24, 26, 27, 29, 31, 33, 34, 36, 40, 46, 129
Kelszosz (Celsus) 20, 24
Krauss, Samuel 11, 157
Kyriakos Júdás 42

Lambers-Petry, Doris 29, 156
Luther Márton 10
Lyon (Rhône, F) 8

Macarius (Jeruzsálem püspöke) 42
Maimonidész 24
Martini, Raimundus 10, 12
Mazo Karras, Ruth 33, 157
Meerson, Michael 9, 11, 12, 15, 20, 21, 23, 24, 25, 33, 34, 36, 39, 42, 156, 157
Montskó Benjamin 157

Nabú-kudurri-uszur, II. (Nebukadneccár) 22, 54
Nacsinák Gergely András 41, 157
Nagy Konstantin *lásd* Constantinus, I.
Nebukadneccár *lásd* Nabú-kudurri-uszur, II.
Nesztor (Nesztoriosz) 39, 74
Niszibisz (Nusaybin, TR) 39

Órigenész, Adamantiosz 20
Oszlopos Simeon 41

Pál, Szent 10, 22, 37, 39, 40, 43, 70, 74, 76, 79, 158
Péter, Szent (Simon Kéfa) 10, 22, 33, 34, 40, 41, 75, 76, 77, 79
Pilatus, Pontius Quintus 13, 19, 22, 30, 34, 42, 156

Reith, George 8
Roberts, Alexander 8, 15, 156
Róma (Lazio, I) 19, 20, 22, 24, 46, 55, 69, 158

Safrai, S. 37, 157
Schäfer, Peter 9, 11, 12, 15, 20, 21, 23, 24, 25, 33, 34, 36, 39, 42, 156, 157
Silat, Jichak 25, 156
Simon Kéfa *lásd* Péter, Szent
Simon, Stylita Szent 41, 157
Stökl Ben Ezra, Daniel 38, 157

Tartakoff, Paola 45, 157
Tertullianus 20, 24
Tiberianus 46
Tiberius, Ceasar Augustus 22, 46
Tomson, Peter J. 29, 156
Tsafrir, Y. 37, 157

Xeravits Géza 41, 157